

Betænkning om breddeidrætten i Danmark

*Betænkning fra
Kulturministeriets Breddeidrætsudvalg*

Bind II

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

Ministeriet for Kulturelle Anliggender
Betænkning nr. 1094

1987

Breddeidrætsudvalgets betænkning er trykt i 3 bind:

BIND I indeholder:

Kapitel 1 med indledning og sammenfatning af udvalgets forslag.

Kapitel 2 med et overblik over den danske idræts historie, samt over definitioner anvendt i betænkningen.

Kapitel 3 om idrættens placering i samfundet og om befolkningens idrætsdeltagelse.

Kapitel 4 med beskrivelse af idrættens organisering.

Kapitel 5 hvori skildres idrætsforeningernes vilkår og betingelser.

BIND II indeholder:

Kapitel 6 om idrættens økonomi.

Kapitel 7 med beskrivelse af idrættens placering i uddannelsessystemet.

Kapitel 8 hvori gives et overblik over idrætsfaciliteter og idrætsplanlægning i Danmark.

BIND III indeholder:

Kapitel 1 med indledning og sammenfatning af udvalgets forslag (genoptrykt fra BIND I).

Kapitel 9 om betingelserne for en række idrætsligt dårligt stillede grupper med påpegning af initiativer, der kan forbedre vilkårene.

Og i kapitel 10 fremsættes udvalgets forslag til forbedring af breddeidrættens vilkår.

ISBN 87-503-6662-9 (bd. 1-3)

ISBN 87-503-6666-1 (bd. 2)

Ka 00-60-bet.

Special-Trykkeriet Viborg a-s

BREDDEIDRÆTTEN I DANMARK

BIND II

Indholdsfortegnelse

Kapitel 6: IDRÆTTENS ØKONOMI	187
6.0. <u>Kapitlets opbygning</u>	187
6.1. <u>Idrættens finansiering</u>	188
6.1.1. Opgørelse af idrættens finansiering i 1972 og 1984	188
6.1.2. Afgrænsning af udgifter til frivillig idræt	192
6.1.3. Idræt: En sektor med omfattende offentlig finansiering og stort indslag af gratisydelse	194
6.2. <u>Offentlige tilskud til frivillige idrætsorganisationer</u>	196
6.2.1. Statstilskud	197
6.2.1.1. Tipsloven	197
6.2.1.2. V6-spillet	200
6.2.1.3. Fritidsloven	200
6.2.1.4. Loven om eliteidrættens fremme	203
6.2.2. Amtskommunale tilskud	206
6.2.3. Kommunale udgifter	207
6.2.3.1. Udgifter til idrætsanlæg og øvrige udgifter	207
6.2.3.2. Kommunale støtteordninger	215
6.3. <u>Hovedorganisationernes økonomi</u>	216
6.4. <u>Foreningernes indtægter og udgifter</u>	226
6.4.1. Foreningernes indtægter	226
6.4.2. Foreningernes udgifter	230

6.5.	<u>Finansieringen af andre idrætstilbud.</u>	233
6.5.1.	Økonomien i forbindelse med bevægelsesfagene under lov om fritidsundervisning, kapitel III: Fritidsundervisning for voksne	233
6.5.2.	Ungdomsskoler, ungdomsklubber m.m.	235
6.5.3.	Den uorganiserede idræt	237
6.5.4.	De kommercielle idrætstilbud	240
6.6.	<u>Vurdering af befolkningens forbrug i forbindelse med idræt.....</u>	241
6.7.	<u>Idrættens samfundsøkonomiske betydning.</u>	248
	Bilag I: Kommunale støtteordninger.....	255
	Bilag II: Hovedorganisationernes indtægter og udgifter.....	265
Kapitel 7: IDRÆT I UDDANNELSERNE		283
7.1.	<u>Børnehaver og fritidshjem.....</u>	283
7.2.	<u>Folkeskolen m.v.</u>	286
7.2.1.	Folkeskolen	286
7.3.	<u>Ungdomsuddannelserne.....</u>	290
7.3.1.	Gymnasiet	290
7.3.2.	Erhvervsfaglige grunduddannelser	293
7.4.	<u>Samspil mellem idrætten i ungdomsuddannelserne og idrætten i fritiden.....</u>	295
7.5.	<u>Voksenuddannelser.....</u>	296
7.5.1.	2-årige HF-kurser og enkeltfag HF	296
7.5.2.	Idrætshøjskoler.....	297

7.6.	<u>Videregående uddannelser.</u>	298
7.6.1.	Indledning	298
7.6.2.	Lærerseminarierne	298
7.6.3.	Børnehave- og fritidshjemsseminarierne	299
7.6.4.	Private gymnastikinstitutter	300
7.6.5.	August Krogh Instituttet/Gymnastikteoretisk Laboratorium A&B, Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Institut for Idræt ved Odense Universitet	301
Kapitel 8:	IDRÆTSANLÆG	305
8.1.	<u>Generel oversigt over udviklingen i idrætsanlæg de seneste 10 år.</u>	305
8.2.	<u>Forskellige typer idrætsanlægs anvendelse og antal.</u>	312
8.2.1.	Standardiserede idrætsanlæg udendørs	313
8.2.2.	Standardiserede idrætsanlæg indendørs	317
8.2.3.	Andre idrætsfaciliteter	324
8.2.4.	Byernes fri-arealer og det åbne lands rekreative områder	327
8.2.5.	Samværsfaciliteter	332
8.3.	<u>Offentlig planlægning.</u>	334
8.3.1.	Indledning	334
8.3.2.	Særlig lovgivning om idrætsplanlægning	335
8.3.3.	Lands- og regionplanlægningens betydning for friluftslivet og idrætten	337
8.3.4.	Kommune- og lokalplanlægningens betydning for friluftslivet og idrætten	338
8.3.5.	Planlægning og krav til information	342
8.3.6.	Idrættens forskelligartede krav til faciliteter	343

Kapitel 6

IDRÆTTENS ØKONOMI

6.0. Kapitlets opbygning.

Det er hensigten med dette kapitel at give et samlet overblik over idrættens økonomi samt et mere detaljeret indblik i en række delaspekter af idrættens økonomi.

I det indledende afsnit 6.1. gives en samlet oversigt over, hvorledes idrætten finansieres. Herunder tages der stilling til de problemer, der i denne forbindelse gør sig gældende ved afgrænsning af idrætssektoren, og der gøres rede for en række problemer i forbindelse med fremskaffelse af de relevante data. Idrætten karakteriseres på denne baggrund som en sektor med omfattende offentlig finansiering og med stort indslag af gratis-ydelser.

Det følgende afsnit 6.2. indeholder en mere detaljeret oversigt over idrætsorganisationernes tilskud fra det offentlige, hvilket udgør den langt overvejende del af finansieringen af den frivillige idræt.

Dernæst redegøres i afsnittene 6.3. og 6.4. for såvel indtægter som udgifter i idrættens organisationer og foreninger.

I afsnit 6.5. ses på finansieringen af idrætstilbud uden for idrætsorganisationernes regie, og i afsnit 6.6. skønnes over det samlede forbrug i forbindelse med idræt.

Endelig indeholder det afsluttende afsnit 6.7. et samlet billede af idrættens økonomi i form af en oversigt over samtlige indtægts- og udgiftsstrømme mellem idrættens organisationer og foreninger, idrætsudøvere og tilskuere, den offentlige sektor, sportsbranchen og erhvervslivet i øvrigt m.v. Endvidere indeholder afsnittet nogle betragtninger over idrættens samfundsøkonomiske betydning.

6.1. Idrættens finansiering.

6.1.1. Opgørelse af idrættens finansiering i 1972 og 1984.

Det første forsøg på en samlet vurdering af dansk idræts økonomi blev foretaget i betænkningen om idrætten og friluftslivet fra 1974 (betænkning nr. 709). Idrætten defineredes her som den aktivitet, der blev forestået af idrættens organisationer; og de økonomiske ressourcer rubriceredes som hidrørende fra tre kilder: offentlige tilskud, selvskabte indtægter og frivillig lederindsats.

Det blev i betænkningen anslået, at der i 1972 tilgik idrætten ressourcer på et beløb af størrelsesordenen 1,1 mia. kr. (jfr. tabel 1), hvoraf det offentlige bidrog med 1/3, idrætten selv med 2/3.

Tabel 6.1.: Tilgang af ressourcer til idrætten i 1972.

	mill. kr.	i %
<u>Offentlige tilskud</u>		
Staten		
- tipsloven	33	3
- fritidsloven	12	1
kommunerne	332	29
 <u>Idrættens egenindtjening</u>	190	17
 <u>Frivillig lederindsats</u>	565	50
Ialt	1.133	100

Kilde: Betænkning om idrætten og fritidslivet
Betænkning nr. 700, København 1974, s. 132.

Der er imidlertid al mulig grund til at tage disse beregninger med væsentlige forbehold når bortses fra de statslige tilskud og til en vis grad også de kommunale tilskud, hvor grænsedragning mellem idræt og anden fritidsvirksomhed dog kan være vanskelig at foretage, og hvor idrættens brug af skolernes faciliteter ikke lader sig beregne. Hvad angår beregningerne af idrættens selvskabte indtægter, er der tale om usikre opregninger af en forholdsvis begrænset stikprøveundersøgelse, og hvad angår værdiansættelsen af den frivillige lederindsats, er der tale om ret tilfældige skøn.

Når vanskelighederne ved at beskrive idrættens samlede økonomi mere eksakt i forbindelse med 1974-betænkningen gentages her, skyldes det, at forsøg på en beskrivelse af situationen i dag stort set står over for de samme problemer.

Problemerne hidrører fra det forhold, at idrætten her i landet er solidt forankret i civilsamfundet eller den såkaldt autonome sektor. Herved forstås samfundsmæssige aktiviteter, der foregår i frivilligt, selvorganiseret regi uden for det offentlige og som heller ikke er styret af markedsmekanismen. Det betyder på den ene side at den budgetstyring, som det offentlige udøver over for andre dele af det delvis offentligt finansierede kulturliv (teatre, museer, film m.m.) ikke indgår i støttevirksomheden til idrætten, og at der dermed heller ikke findes en løbende detailinformation om midlernes anvendelse. På den anden side betyder idrættens særlige status at de økonomisk-statistiske målinger af den samfundsøkonomiske udvikling, som i disse år i stigende grad søges raffineret på områderne inden for den private produktionssektor ikke prioriterer idrætten. Kun på områder hvor den private produktion inddrager dele af idrætslivet i markedsmæssige overvejelser - f.eks. i forbindelse med forbrug af udstyr og i forbindelse med reklamevirksomhed - er der en tendens til at måle idrættens økonomiske rolle som en del af et samfundsøkonomisk mønster.

Ud over den usikkerhed der er en følge af mangelfulde statistiske oplysninger på området, er der som nævnt en række grænsedrag-

ningsproblemer omkring de kommunale tilskud til andre former for fritidsaktivitet. Hertil kommer det afgørende forhold, at en så væsentlig del af ressourcetilgangen til idrætten som den frivillige lederindsats vanskeligt lader sig måle på meningsfuld vis.

Tabel 6.2.: Idrættens finansiering i 1984.

<u>Offentlige tilskud</u> ¹⁾	<u>mill. kr.</u>
<u>Staten</u>	
tipsloven	172
V 6-spillet	3
fritidsloven	
- børn og unge (kap. II)	87
- voksne (kap. III: Motionsgymnastik)	29
Amtskommunerne	5
Kommunerne	
idrætsanlæg m.v.	1168
fritidsloven	
- børn og unge (kap. II)	83
- voksne (kap. III: Motionsgymnastik)	29
kommunale støtteordninger	392
ungdomsskolen	12
lait	1980
<u>Idrættens egne indtægter</u>	
kontingenter ²⁾	560
deltagerbetaling (fritidsundervisning for voksne) ³⁾	39
sponsorindtægter ⁴⁾	105
entreindtægter ⁵⁾	40
andre indtægter "	130
lait	874
Frivillig lederindsats	(1400)
	... /fort sæt tes

Tabel 6.2.: fortsat

Noter:

- 1) Jfr. oplysningerne i afsnit 6.2.
- 2) Jfr. foreningsundersøgelsen, se afsnit 6.4.
- 3) Jfr. oplysningerne i afsnit 6.5.1.
- 4) Ifølge foreningsundersøgelsen kan foreningernes samlede sponsor- og reklameindtægter anslås til ca. 90 mill. kr. Dette er væsentligt større end tidligere anslåede beløb (jfr. Betænkning om eliteidrætten i Danmark s. 31 og resultater fra undersøgelse af erhvervslivets reklameudgifter foretaget af Institut for Afsætningsøkonomi, Handelsskolen i København) og kan generelt tages som eksempel på, hvor usikre skøn der hidtil har måttet foretages som følge af den svage statistiske belysning af området. I tillæg til foreningernes indtægter skal yderligere medregnes sponsormidler til hovedorganisationer, specialforbund og Team Danmark og indtægter i form af stadionreklame. Disse beløb kan anslås med noget større sikkerhed på baggrund af eliteidrætsudvalgets specialforbundsundersøgelse m.v. (jfr. eliteidrætsbetænkningen s. 31). Disse beløb androg formentlig i 1984 maksimalt 15 mill. kr.
- 5) Jfr. eliteidrætsudvalgets specialforbundsundersøgelse s. 65 ff).
- 6) Jfr. foreningsundersøgelsen, se afsnit 6.4. (omfatter indtægter fra loppemarked, Bingo, byfester m.v. og indtægter fra støtteforeninger o.lign.).
- 7) Denne frivillige indsats er anslået som et skøn over det samlede antal frivillige leder- og instruktørtimer pr. år ganget med lønsats for instruktører i interessegrupper for børn og unge i 1982, jfr. Betænkningen om eliteidrætten i Danmark (1983).

Idrættens finansiering i dag kan opgøres, som det fremgår af tabel 6.2, idet idrætsbegrebet her er udvidet til også at omfatte idrætstilbud i andet organisatorisk regie, hvor aktiviteten ligesom i idrætsforeningerne er frivillig. Det gælder således fritidsundervisning for voksne under fritidsloven, og det gælder idrætstilbud under ungdomsskolen. Idrættens indtægtsside opgøres i lighed med tabel 6.1 i tre kategorier: offentlige tilskud, sektorens egne indtægter og en værdifastsættelse af den frivillige lederindsats. I forhold til opgørelsen i tabel 6.1 er der dog her gjort forsøg på at udskille den del af de kommunale udgifter til fritidsaktiviteter, der ikke har med idrætten at gøre. En nærmere redegørelse for dette er indeholdt i afsnit 6.2.3.1.

6.1.2. Afgrænsning af udgifter til frivillig idræt.

Tabel 6.2 er udtryk for en bestræbelse på at bestemme idrætsbegrebet på en bredere måde end den traditionelle, der udelukkende omfatter de aktiviteter, der almindeligvis forestås af idrættens organisationer og foreninger. Der er således i tabellen medtaget andre former for frivillige idrætstilbud i form af offentlige tilbud samt brugernes egne udgifter i forbindelse med motionsgymnastik i aftenskolen.

Derimod er der ikke i tabellen inddraget offentlige udgifter i forbindelse med idrætsaktiviteter på uddannelsesinstitutioner og lignende, da der ikke her er tale om frivillig idræt. Udgifter til Danmarks Højskole for Legemsøvelser (DHL) og andre uddannelses- og forskningsinstitutioner på idrætsområdet og idrætshøjskolerne er heller ikke medregnet i tabellen, ud fra den forudsætning at DHL m. f 1. må opfattes som en del af uddannelsessystemet og idrætshøjskolerne i lighed med andre højskoler som led i folkeoplysningen.

Både uddannelses- og forskningsinstitutionerne samt idrætshøjskolerne kan imidlertid siges indirekte at levere bidrag til den frivillige idræt.

I tabel 6.2 er der, i højere grad end tilfældet har været i

tidligere betænkninger gjort forsøg på at afgrænse de offentlige tilskud, der går til idræt fra tilskud til anden form for fritidsaktivitet. Der er således fra de kommunale regnskabstal over udgifter til fritidsaktiviteter fratrasket et anslået beløb over den del af de kommunale tilskud til interessegrupper og lokaletilskud m.v., der ikke går til idrætten.

Der er imidlertid fortsat på en række områder kommunale udgifter, der utvivlsomt tilfalder idrætten, men som er så umulige at anslå på rimelig vis, at de er udeladt af tabellen. Det gælder således den del af skolernes budgetter, der går til anlæg og drift af idrætshaller og gymnastiksale, og som idrætten i et vist omfang får stillet gratis til rådighed. Som det anføres i afsnit 6.2.3.1, er dette beløb næppe under 150 mio. kr. På samme måde er udgifter til idrætsaktiviteter i ungdomsklubber og under skole-fritidsordninger ikke med i tabellen (se nærmere afsnit 6.5.2.).

Samtidig må det dog fremhæves, at der i tabellens opgørelse over kommunale udgifter til idrætsanlæg også indgår et mindre beløb, som vedrører øvrige fritidsaktiviteter, såsom spejderhytter og lignende.

Oversigten over idrættens finansiering i tabel 6.2 omfatter ikke kun frivillig idræt i idrætsforeningers, aftenskolers eller ungdomsskolers regie. Den omfatter også udgifter, der vedrører uorganiseret idrætsaktivitet. Det gælder bl.a. den del af de kommunale udgifter i forbindelse med offentlig badning i svømmehaller og friluftsbade, som ikke dækkes af brugerbetaling. Det gælder endvidere nogle af de kommunale udgifter til "øvrige fritidsfaciliteter" (jfr. afsnit 6.2.3.1.)

Omvendt er ikke alle offentlige udgifter til uorganiseret idræt indeholdt i de i tabellen angivne beløb. Således er udgifter til anlæg af cykelstier, sikring af badestrande, fredning og naturbevarelse osv. ikke medtaget. Den del af udgifterne til disse formål, som har relevans for den uorganiserede idrætsaktivitet, kan ikke på meningsfuld måde udskilles af de samlede udgifter på disse områder.

Det er i tabel 6.2. anslået, hvor meget idrætten selv bidrager med til finansiering af sektoren. Der er her kun inddraget den del af finansieringen af de organiserede aktiviteter, der stammer fra deltagerne selv i form af penge og ulønnet lederarbejde, eller som fremskaffes af organisationerne på anden vis. Det skal tilføjes, at en meget stor del af finansieringen af idrætsaktiviteten foretages af udøveren selv i kraft af køb af sportsudstyr og rekvisitter, fodtøj og beklædning.

Som det fremgår af afsnit 6.6., er det private forbrug af sportsvarer og -udstyr i størrelsesordenen 1500 - 2000 mio. kr. Dertil kommer at brugerne af kommercielle idrætstilbud betaler markedsprisen herfor. I afsnit 6.5.4. er den samlede brugerbetaling i denne sektor anslået til 150 - 200 mio. kr.

6.1.3. Idræt: En sektor med omfattende offentlig finansiering og stort indslag af gratisydelser.

Med forbehold for de anførte problemer ved tolkning af resultaterne kan det på grundlag af tabel 6.2. fastslås, at den offentlige sektors bidrag til finansieringen af idrætten er klart dominerende. Over 2/3 af de faktiske udgifter finansieres over de offentlige kasser. Langt størstedelen af resten indbetales som kontingent. De økonomiske størrelser, der oftest har mediernes bevågenhed, er af begrænset betydning i det samlede billede. Sponsorindtægter og entréindtægter udgør forholdsvis små beløb sammenholdt med den offentlige støtte og kontingentindbetalinger.

Den offentlige støtte er faktisk så dominerende, at idrætten med hensyn til finansieringssiden ikke adskiller sig væsentligt fra dele af den offentlige sektor, hvor hovedparten af udgifterne også finansieres via offentlige midler samtidig med, at brugerne betaler en del af omkostningerne ved frembringelse af de pågældende ydelser, på samme måde som brugerne i idrætten gør det i form af kontingenter.

Der er imidlertid en afgørende forskel mellem idrætten og fx daginstitutionerne, selv om forskellen med hensyn til finansie-

ringssiden er beskeden. Effekten af de offentlige tilskud til idrætten målt i "aktivitetstimer" eller lignende er langt større. Der kommer mere aktivitet ud af et offentligt tilskud til idrætten end et tilsvarende tilskud til de dele af den offentlige sektor, der finansieringsmæssigt minder om idrætten.

Den afgørende forskel mellem idrætten og sådanne dele af den offentlige sektor, er omfanget af den frivillige leder/instruktørindsats. Gratisarbejdet i idrætten er det afgørende led, der formidler offentlige tilskud til aktiviteter.

Det er overordentlig vanskeligt at opgøre værdien af den frivillige lederindsats. Idrætssamvirkerne i Århus, Roskilde og Gentofte har hver for sig foretaget en opgørelse af lederindsatsen i de tre kommuner. På grundlag af disse undersøgelser er værdien af den frivillige lederindsats i Betænkningen om eliteidrætten i Danmark (s. 30-31) vurderet til 1.380 mio. kr.

Denne vurdering er baseret på et skøn over det samlede antal frivillige leder- og instruktørtimer pr. år ganget med den lønsats, der i 1982 var gældende for instruktører i interessegrupper for børn og unge. Det er ikke uproblematisk at anvende denne lønsats i beregningen. Herved forudsættes det, at frivillige ledere og instruktører arbejder med samme effektivitet som lønnede instruktører. Det forudsættes endvidere, at brugerne eller den offentlige sektor i givet fald ville være i stand til og villige til på denne måde at finansiere den frivillige indsats i det nuværende omfang. Dette er givetvis ikke tilfældet. Såfremt idrætsudøvelsen pr. aktivitetstime ville fordyres svarende til aflønning af de nuværende frivillige ledere med ovennævnte lønsats, ville aktiviteten givetvis falde drastisk.

Dette er baggrunden for, at man i beslægtede aktuelle udenlandske undersøgelser opererer med lønsatser, der er betydeligt lavere i forhold til faktiske udbetalte lønninger til ansatte ledere og instruktører, end de der ligger til grund for skønnet over den frivillige lederindsats i tabel 6.2. '

x)

(I en engelsk undersøgelse ("The Economic Impact of Sport") udført for Europarådet af The Henley Center of Forecasting opereres med en lønsats på 50% af den normale aflønning. I en tysk undersøgelse ("Ressourcenzusammensetzung und Oligarchisierung freiwilligen Vereinigungen") ved Dr. H.D. Horch fra Institut für Soziologie ved Hamburg Universitet, forudsættes en timelønsats på 10 DM).

6.2. Offentlige tilskud til frivillige idrætsorganisationer.

Der er fra det offentliges side ydet tilskud til idrætten, siden de første idrætsorganisationer blev dannet. Støtten blev oprindeligt givet i form af egentlige statsbevillinger. I dag støttes frivillige idrætsorganisationer dels i henhold til love tipsloven (1949/1976), fritidsloven (1968/1976/1983) og loven om eliteidrættens fremme (1984) - dels gennem kommunale tilskud og dels - i mere begrænset omfang - gennem amtskommunale tilskud. De offentlige tilskud til idrætten har udvist en betydelig stigning i løbet af de sidste 10-12 år. Hvor tilskuddene i 1972 udgjorde op imod 400 mio. kr., udgør de i 1984 et beløb af størrelsesordenen 2,0 mia. kr. Korrigeres udviklingen for virkningerne af inflationen er der tale om en realstigning på 50% for 10-års perioden 1972-82, mens der for de seneste år er tale om en realnedgang.

De offentlige tilskud til idrætten fordeles stort set efter principper, der svarer til den almindelige byrdefordeling i samfundet. Statstilskuddene går primært til hovedorganisationerne, idet dog hovedparten af de statslige udgifter i henhold til fritidsloven går til det lokale foreningsarbejde. Amtstilskuddene går til idrætsarbejdet på amtsplan, mens det lokale arbejde i landets mange idrætsforeninger modtager støtte fra kommunerne.

6.2.1. Statstilskud.

6.2.1.1. Tipsloven.

På landsplan ydes statstilskuddene til idrætten dels gennem tipsloven, dels gennem lov om fritidsundervisning m.v. (fritidsloven) og dels gennem lov om eliteidrættens fremme.

Hovedparten af de midler idrætsorganisationerne modtager på landsplan hidrører fra Dansk Tipstjeneste A/S. Af det overskud som fremkommer efter udredelsen af statsafgiften, og efter at gevinsterne og udgifterne til administration, afskrivning og henlæggelse er fratrasket, modtager idrætten 71%, formål af almen kulturel karakter 7%, velgørende og andre almennyttige formål 5%, ungdommens friluftsliv 3,4% og andre ungdomsformål 13,6%.

Den samlede omsætning ved fodboldtipningen for 1984/85 udgjorde 1.226 mio. kr. og i 1985/86 1.300 mio. kr. Overskuddet fordeltes i overensstemmelse med fordelingsnøglen således:

Tabel 6.3.: Fordeling af tipsmidler for 1984/85 og 1985/86.

	1984/85	1985/86
	<u>mio. kr.</u>	<u>mio. kr.</u>
Til idrætsformål	171.8	183.2
Til formål af almen kulturel karakter	16.9	18.0
Til velgørende og andre almennyttige formål	12.1	12.9
Til støtte af ungdommens friluftsliv	8.2	8.8
Til støtte af andre ungdomsformål	32.9	35.1
Ialt	241.9	258.0

Det beløb, der var til rådighed for idrætsformål fordeltes således:

Tabel 6.4.: Fordelingen af tipsmidler til idræt for 1985 og 1986

	<u>i %</u>	<u>mio. kr.</u>	<u>mio. kr.</u>
Dansk Idræts-Forbund	44	75.6	80.6
De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger	23	39.5	42.1
De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger	18	30.9	32.9
Dansk Firmaidrætsforbund	4	6.9	7.3
Dansk Boldspil-Union	2	3.4	3.7
Danmarks Olympiske Komité	2	3.4	3.7
Ministeriet for kulturelle anliggender	7	12.0	12.8
Ialt	100	171.8	183.2

Den selvejende institution til fremme af Dansk Eliteidræt (Team Danmark) ⁽¹⁾	12.6	13.5
--	------	------

Note:

Tilskuddet til Team Danmark andrager ifølge lov om tipning
fra 1. januar 1985 1/19 af statsafgiften,
fra 1. januar 1987 2/19,
fra 1. januar 1989 3/19

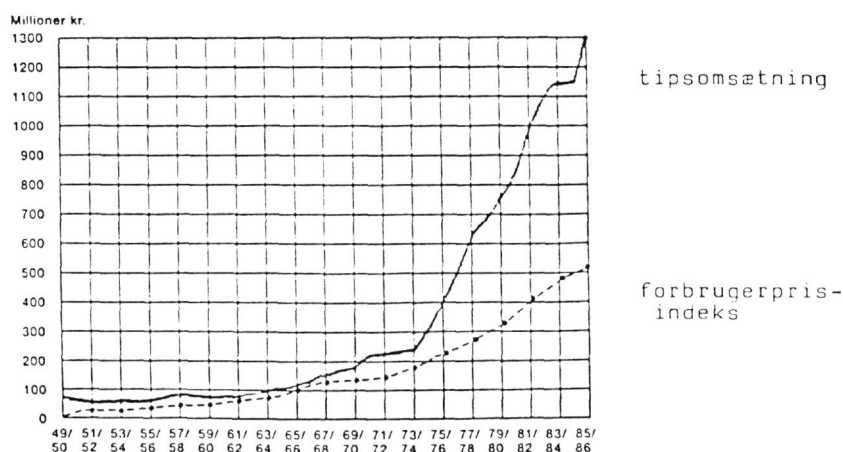
Tipstilskuddene er en form for bloktilskud, som organisationerne frit kan anvende til idrætsformål. Dog udbetales de idræts-tipsmidler, kulturministeriet råder over mere formålsbestemt efter ansøgning. Den fordelingsnøgle hvorefter tilskuddene udbetales blev fastsat ved tipslovsrevisionen i 1976. Revisionen af loven betød, at Dansk Firmaidrætsforbund og Danmarks Olympiske Komité kom ind i den faste fordelingsnøgle, ligesom Dansk Boldspil-Union gjorde det. DBU havde også tidligere modtaget tilskud, men i form af et fast beløb fremfor en andel af de

samlede midler. Endvidere betød revisionen, at der skete en justering af de store hovedorganisationers andel, hvor procent-satserne tidligere havde været DIF 50%, DDSG&I 30% og DDGU 10%.

Udviklingen i tipstjenestens omsætning siden etableringen i 1949 er vist i figur 6.5.

Figur 6.5.: Udviklingen i tipsomsætningen siden 1949/50 samt udviklingen i forbrugerprisindekset (stiplet linie).

Udviklingen i tipstjenestens omsætning siden 1949
Til sammenligning udviklingen i forbrugerprisindekset

Kilde: Dansk Tipstjeneste.

Det fremgår af figuren, at tipsomsætningen frem til midten af 1970'erne udviklede sig i nogenlunde samme tempo som inflationen. Siden da er omsætningen vokset hurtigere end priserne. I 1984/85 stagnerede tipsomsætningen imidlertid (jfr. afsnit 6.3 om hovedorganisationernes økonomi (se tabel 6.11)).

6.2.1.2. V6-spillet.

I juni 1983 vedtog folketetinget loven om landsspil i forbindelse med hestevæddeløb (V6-spil) med det primære sigte at tilføre hestevæddeløbssporten i Danmark økonomisk støtte.

Ifølge loven skulle overskuddet ved V6-spillet fordeles således, at der af overskud indtil 40 mio. kr. skulle anvendes 40% til formål inden for hestevæddeløbssporten, mens 60% skulle fordeles efter reglerne om anvendelse af overskuddet ved fodboldtipningen. Hvis overskuddet oversteg 40 mio. kr., var fordelingsprocenterne 20 henholdsvis 80.

Til fordeling i 1984 var som resultat af 17 ugers spil med en totalomsætning på 77,5 mio. kr. i alt 6,3 mio. kr., hvoraf idrætten modtog 2,8 mio. kr.

V6-omsætningen udviklede sig imidlertid særdeles utilfredsstillende i løbet af 1985. I hele regnskabsåret 1984/85 var den samlede omsætning kun 65 mio. kr., hvilket ikke finansierede spillets drift, og i slutningen af 1985 blev det besluttet af standse V6-spillet.

6.2.1.3. Fritidsloven.

Selv om det er tipsloven, der på centralt eller statsligt plan udløser det største tilskud, så er det reelt lov om fritidsundervisning m.v., som forårsager den største samlede offentlige støtte til idrætten. Det skyldes først og fremmest, at loven forpligter kommunerne til at stille offentlige lokaler og anlæg til rådighed for børne- og ungdomsarbejdet. Ifølge lov om fritidsundervisning § 34 skal kommunen anvise egnede (kommunale, amtskommunale og statslige) lokaler og udendørs anlæg med fornødent udstyr til interessegrupper for børn og unge, til ungdomsklubber og til foreningsarbejde. Lokalerne skal stilles vederlagsfrit til rådighed. Herudover pålægges staten at refundere 50% af kommunernes lovpligtige tilskud til børne- og ungdomsforeningernes udgifter til egne eller lejede lokaler.

Reglerne for disse tilskud fastsættes af undervisningsministeren og er i dag sådan, at tilskud ydes med 75% af visse driftsudgifter, dog maksimalt af 50 kr. pr. time. (Bekendtgørelse nr. 453 af 19. september 1983, § 44, stk. 4).

Fritidsloven indeholder endvidere i kapitel II en mulighed for aktivitetsstøtte til børne- og ungdomsarbejde i bestemmelserne om interessegrupper for børn og unge under 18 år. En interessegruppe er en gruppe af skolesøgende børn og unge, der samles om en virksomhed af interessebetonet karakter. En kommune kan godkende en interessegruppe, når visse i loven fastsatte betingelser er opfyldt, fx vedrørende deltagergennemsnit på 10 og mindste timetal på 20 timer. Staten yder tilskud med 2/3 af lønudgiften til interessegruppens instruktør. Kommunen dækker resten af udgifterne og har endvidere en forpligtelse til at anvise egnede lokaler og udendørsanlæg.

På statsligt plan henhører udgifter i henhold til fritidsloven under Undervisningsministeriets budget. Tabel 6.6. angiver de samlede statslige tilskud til idrætten (dvs. excl. skoleidræt og idræt på andre undervisningsinstitutioner) som følge af fritidsloven. Dertil kommer kommunale udgifter i henhold til denne lovgivning. (Jfr. afsnit 6.2.3.1.).

Tabel 6.6.: Statstilskud til idrætten via fritidsloven

	<u>1984 mio.kr. (skøn)</u>
Konsulenttilskud	2.3
Tilskud til leder- og lærerkurser	2.0
Tilskud til interessegrupper for børn og unge	20.9
Tilskud til lokaler	63.0

Ifølge indberetningen til Undervisningsministeriet var de samlede lovpligtige statslige og kommunale tilskud til lokaler og lejrpladser til børne- og ungdomsarbejdet i 1984 på 175 mio. kr., heraf 122 mio. kr. til idrætten. I 1985 var de samme tal henholdsvis 165 mio. kr. og 131 mio. kr.

Undervisningsministeriet yder tilskud til ansættelse af fritidskonsulenter i lands- eller landsdelsorganisationerne, der virker inden for fritidsvirksomhed for børn og unge, ligesom ministeriet yder støtte til uddannelse af ledere og lærere inden for denne fritidsvirksomhed.

Ud over disse tilskud til arbejdet på landsplan yder undervisningsministeriet som nævnt refusion af kommunernes tilskud til foreningens egne eller lejede lokaler samt til kommunernes udgifter ved aflønning af instruktører inden for interessegrupper.

Alligevel er der reelt sket en kraftig økonomisk udhuling af loven i forhold til de oprindelige intentioner. Allerede få år efter at loven var trådt i kraft, måtte det konstateres, at reglerne for tilskud til egne og lejede lokaler, som dengang ikke indeholdt bestemmelser om maximumbeløb, ville medføre en stærkere stigning i de offentlige tilskud end beregnet. Da der i 1971 indførtes det første maximumbeløb på 75 kr. pr. time, blev det beregnet, at størsteparten af udgifterne til fx en nybygget idrætshal af beskeden størrelse og udstyr ville kunne dækkes inden for maximumbeløbet. Begrænsningen ramte altså særlige kostbare idrætsanlæg, som dengang kunne løbe op i et udgiftsniveau på fx 8-900 kr. pr. anvendt time. I 1974 blev maximumbeløbet sat ned til 50 kr., hvor det siden har ligget fast.

Da man i 1968 fastlagde lokalebestemmelserne, fandtes det rimeligt, at foreningerne måtte betale ca. 25% af udgifterne til

lokaler, hvis de ønskede egne lokaler fremfor anviste. Med det stigende byggeindeks og det fastlåste maximumbeløb på 50 kr. pr. time er situationen den, at de økonomiske støttemuligheder er ude af trit med den oprindelige hensigt. I de fleste kommuner ydes der ekstra lokaletilskud ud over det, som loven påbyder, men trods dette har udviklingen mange steder ført til at forskelsbehandling mellem de foreninger, der får anvist vederlagsfri kommunale lokaler, og de foreninger der benytter egne eller lejede lokaler, er blevet en belastning for forholdet mellem kommunerne og foreningerne, og af og til mellem foreningerne indbyrdes.

Interessegrupperne har ikke fået den placering i det samlede fritidstilbud, som oprindeligt var tiltænkt dem, idet formålet bl.a. var at overtage den fritidsvirksomhed, som hidtil havde været etableret i skolefritidsklubber, og desuden at skabe et tilbud til de børn og unge, som ikke var tiltrukket af foreningslivet. Årsagen kan være, at reglerne om interessegrupper er administrativt usmidige, og det har i stedet været medvirkende til, at der er blevet etableret kommunale støtteordninger i et samarbejde mellem kommunen og de lokale foreninger.

Der er de senere år i stigende grad rettet kritik mod fritidsloven, og undervisningsministeriet nedsatte i 1984 et udvalg, der havde til formål at fremsætte forslag til revision af loven. Udvalget nåede til enighed om nogle principper som grundlag for ændring af loven, men revisionsforslaget strandede på, at de forskellige parter ikke kunne acceptere undervisningsministeriets finansieringsforslag (Betænkning nr. 1016 om fritidsvirksomhed for børn og unge).

6.2.1.4. Loven om eliteidrættens fremme.

I december 1984 vedtog folketinget loven om eliteidrættens fremme. Loven trådte i kraft den 1. januar 1985. Den repræsenterer på flere måder en nyskabelse i statens bevillingspraksis over for den frivillige idræt.

For det første er der tale om øremærkede tilskud til en bestemt

form for idræt - eliteidrætten. For det andet er der tale om direkte offentlig deltagelse i styringen af det frivillige idrætsarbejde. Og for det tredje indgik det i argumentationen for statsstøtte, at der er behov for at forebygge uheldige konsekvenser af idrætsudøvelsen.

Loven siger, at der til fremme af dansk eliteidræts udvikling på en social og samfundsmæssig forsvarlig måde skal oprettes en selvejende institution, der har til opgave at iværksætte, koordinere og effektivisere fælles foranstaltninger for eliteidrætten ved:

- 1) at varetage den overordnede planlægning,
- 2) at forbedre udnyttelse og udformning af faciliteter i samarbejde med kommuner og amtskommuner,
- 3) at formidle trænings- og instruktionsmuligheder for eliteidrætsudøvere over 15 år,
- 4) at formidle idrætsforskningens resultater til instruktører, trænere og aktive,
- 5) at styrke den idrætsmedicinske rådgivning og service,
- 6) at etablere uddannelsesmæssige, arbejdsmæssige og sociale støtteforanstaltninger for eliteidrætsudøvere,
- 7) at yde individuel økonomisk støtte til eliteidrætsudøvere,
- 8) at varetage markedsføring og salg af rettigheder og ydelser i forbindelse med eliteidræt.

Institutionen som har døbt sig "Team Danmark" i lighed med den tidligere institution uden statsstøtte, blev etableret med lovens ikrafttræden pr. 1. januar 1985. Den finansieres gennem egen indtægt, bidrag fra staten og bidrag fra idrætten selv. Loven tilstræber en fordeling af finansieringen, således at statens

bidrag udgør 2/3 og idrættens 1/3, dvs. DIF og DIF's specialforbunds bidrag og institutionens egenindtægt tilsammen udgør 1/3 af finansieringsgrundlaget.

Det statslige tilskud beregnes efter en 3-fasemodel, hvor der af tipsomsætningen beregnes 1% fra 1985, 2% fra 1987 og 3% fra 1989 fra statsafgiften på 19%. Der budgetteres i loven med henholdsvis 11,22 og 33 mio. til Team Danmark. Tilskuddet i regnskabsåret 1985 androg 12.6 mio. kr. ud af de samlede indtægter på 17,9 mio. kr. (Budgettet for 1986 opererer med 13.5 mio. kr. ud af 22.4 mio. kr. og for 1987 med 28 mio. kr. ud af 39 mio. kr.)

6.2.2. Amtskommunale tilskud.

De amtskommunale tilskud er endnu ret begrænsede, men der er i alle amter nu gennemført tilskudsordninger omfattende idræt og andet børne- og ungdomsarbejde. I 1985 udgjorde de amtskommunale tilskud til idrætten 5,3 mio. kr.

De hidtidige amtskommunale tilskud på området har været anvendt til aktiviteter i amtsforeningerne, fx leder- og instruktøruddannelse, konsulent- og servicevirksomhed, administration m.v.

Der er flere forklaringer på, at de amtskommunale tilskud hidtil har været så beskedne. For det første er idrætten primært organiseret på det lokale foreningsplan, og det er derfor primært på det primærkommunale plan, at idrætten er blevet en væsentlig politisk faktor. For det andet skabte kommunesammenlægningen i 1970 kommunale enheder, som stort set var i stand til at løse finansieringsopgaverne på lokalt plan.

En række forhold peger i retning af, at amtskommunerne på længere sigt involveres betydeligt mere i idrættens finansiering. Ved revisionen af fritidsloven i foråret 1983 pålagdes amtskommunerne en forpligtelse til over for amtsforeninger at anvise amtskommunale lokaler og anlæg samt til at yde tilskud til amtsforeningernes egne eller lejede lokaler i lighed med de bestemmelser, som er gældende for kommunerne. I 1985 udgjorde det lovpligtige lokaletilskud 0,9 mio. kr.

Der kan endvidere peges på nogle forhold, der ikke direkte involverer breddeidrætten. I forbindelse med iværksættelsen af intentionerne i loven om eliteidrættens fremme må en række opgaver rimeligvis søges løst gennem et samarbejde med amtskommunale myndigheder. Det gælder en række anlægsinvesteringer i forbindelse med eliteidræt, og det gælder løsningen af en række idrætsmedicinske opgaver i forbindelse med det amtskommunale sygehusvæsen.

Endelig kan det tænkes, at de nuværende prøveordninger med

såkaldte idrætslinier på gymnasier på længere sigt vil blive forankret i den amtskommunale gymnasieskole.

6.2.3. Kommunale udgifter.

6.2.3.1. Udgifter til idrætsanlæg og øvrige udgifter.

Som det fremgik af tabel 6.2., tilflyder langt hovedparten af de offentlige midler idrætten på kommunalt plan. Kommunerne har dels udgifter til egne anlæg, haller og øvrige kommunale fritidsfaciliteter, dels udgifter i medfør af fritidslovens bestemmelser om tilskud til interessegrupper og foreningers anvendelse af egne eller lejede lokaler (jf. afsnit 6.2.1.3.), dels udgifter til kommunale støtteordninger, som ikke er lovbundne, og som varierer kraftigt fra kommune til kommune.

Desværre savnes der materiale, der kontinuerligt kan vise udviklingen i de kommunale udgifter siden de undersøgelser, der blev foretaget i 1971-73 i forbindelse med idrætsbetænkningen. Udviklingen i de kommunale drifts- og anlægsudgifter til idrætsformål i perioden 1979-86 efter fradrag af statsrefusioner fremgår af tabel 6.7. side 208. Udgifterne er opdelt i 1) anlægsudgifter, 2) udgifter til drift af disse anlæg, haller og øvrige fritidsfaciliteter samt 3) øvrige kommunale udgifter til idræt.

Tabellens tal angiver det formodentlig bedste skøn, der kan gives over de kommunale udgifter på området.

Mens de anførte udgifter til stadion og idrætsanlæg samt idræts- og svømmehaller ikke giver anledning til tvivl, er "øvrige udgifter" udtryk for en skønsmæssig vurdering af idrættens andel af de samlede kommunale udgifter på hvert af de tre anførte områder.

De kommunale udgifter til interessegrupper for børn og unge og lokaletilskud i henhold til fritidslovens bestemmelser samt de kommunale støtteordninger i øvrigt omfatter også anden fritidsvirksomhed for børn og unge, men den altovervejende del af

**Tabel 6.7.: Kommunernes nettoudgifter til idrætsforeningerne m.v.
(årets priser)**

Mio. kr.	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986 ¹⁾
KOMMUNALE IDRÆTSANLÆG								
<u>anlægsudgifter</u>								
Stadion og idrætsanlæg	236	154	149	115	77	110	134	115
Idræts- og svømmehaller	211	147	149	115	49	84	192	143
Øvrige fritids-faciliteter	46	25	20	25	38	19	29	30
<u>driftsudgifter²⁾</u>								
Stadion og idrætsanlæg	167	192	220	250	260	278	304	305
Idræts- og svømmehaller	274	327	384	436	475	479	531	516
Øvrige fritids-faciliteter	128	140	162	177	183	198	217	211
<u>ØVRIGE UDGIFTER</u>								
Interessegrupper for børn og unge ³⁾	18	20	21	23	21	22	21	24
Lokaletilskud i.h.t. fritidsloven ⁴⁾	31	39	48	52	57	61	67	67
Kommunale støtteordninger (inkl. supplerende lokaletilskud) ⁵⁾	209	247	283	318	325	346	379	381
Ialt	1320	1291	1436	1511	1485	1597	1874	1792

Kilde: Kommunernes Landsforening

1) Budgettal

2) Udgifterne er opgjort netto, dvs. efter fradrag for driftsindtægter. De samlede driftsindtægter i forbindelse med kommunale idrætsanlæg var i 1985 90 mill. kr. Indtægterne omfatter bl.a. stævnegebyrer, bortforpagtning af cafeteria/kiosk, brugerbetaling i svømmehaller m.v.

3) Udgifterne er opgjort netto, dvs. efter fradrag af statsrefusion. Idrættens andel er opgjort som 57% af de samlede kommunale udgifter.

4) Beløbene er beregnet i forhold til den udbetalte statsrefusion det pågældende finansår. Udgifterne er opgjort netto dvs. efter fradrag af statsrefusion (50%). Idrættens andel opgjort som 70% af de samlede kommunale udgifter.

5) Idrættens andel opgjort som 82% af de kommunale støtteordninger (incl. supplerende lokaletilskud).

beløbene går til idrætten. De i tabel 6.7. anførte beløb er udregnet på grundlag af de kommunale regnskabs- og budgetdata over de samlede udgifter på de pågældende konti. Der er i tabellen medregnet en skønsmæssig andel af disse samlede udgifter. På basis af aktuelle oplysninger om idrættens andel af de pågældende udgiftsposter er der for hele perioden i tabellen medregnet 57% af de samlede kommunale udgifter til interessegrupper for børn og unge. Der er medregnet 70% af de samlede udgifter til lokaletilskud i henhold til fritidsloven samt 82% af de kommunale støtteordninger (**incl.** supplerende lokaletilskud). Idrætten modtager en større andel af de supplerende lokaletilskud end af de lovpligtige lokaletilskud i henhold til fritidsloven. Baggrunden er, at idrætsanlæg og -lokaler normalt er dyrere end lokaler til andre fritidsformål og derfor giver anledning til større supplerende støtte.

Kategorien "øvrige fritidsfaciliteter" omfatter fortrinsvis udgifter til idrætsformål. Af de samlede driftsudgifter til "øvrige fritidsfaciliteter" i 1984 var således 60% fællesudgifter til idrætsanlæg, som ikke bevillingsmæssigt kan udskilles på enkelte anlæg eller haller. 19% af udgifterne gik til drift af friluftsbade. De resterende 21% af de i tabellen anførte beløb omfatter udgifter til en række andre formål, hvoraf en del ikke vedrører idrætsområdet.

Der er med andre ord en tendens til, at de anførte tal på de anførte områder ligger i overkanten af de faktiske udgifter til idrætsformål. Dette modvirkes til gengæld af, at idrættens brug af skolernes gymnastiksale og idrætshaller uden for skoletiden ikke udskilles som særlige udgifter til den frivillige idræt, heller ikke selv om de ofte netop er dimensionerede med særligt henblik på denne brug. Pr. 1. november 1984 fandtes der således i tilknytning til skoler 290 større idrætshaller (min. 20 x 40 meter), hvis udgifter er konteret på skolernes budgetter. Dertil kommer 1.350 store gymnastiksale (min. 9 x 18 meter) og 800 små gymnastiksale (under 9 x 18 meter), som i mindre omfang også anvendes af den organiserede idræt. Det er ikke muligt blot nogenlunde præcist at skønne over, hvor stor en del af udgifterne til disse idrætshaller og gymnastiksale, der specielt kommer

foreningslivet til gode. Der findes ikke samlede opgørelser over udnyttelsesgraden for de pågældende faciliteter fordelt på henholdsvis folkeskolens og foreningslivets anvendelse. Der er dog næppe tvivl om, at der herigennem tilflyder idrætten et indirekte tilskud på ikke under 150 mio. kr.

Der er således grund til at antage, at de i tabel 6.7. anførte samlede udgifter i et vist omfang undervurderer de faktiske kommunale udgifter til idrætten.

Det skal pointeres, at de anførte beløb omfatter kommunale udgifter såvel til idrætsforeningerne som til uorganiseret idrætsaktivitet. Langt hovedparten af midlerne går til den organiserede idræt, men en mindre del af udgifterne til idrætsanlæg og haller og til interessegrupper for børn og unge går til idrætsaktivitet uden for idrætsforeningernes regi. Det gælder fortrinsvis for de kommunale udgifter til anlæg og drift af svømmehaller. Dertil kommer, at en mindre del af udgifterne til øvrige fritidsfaciliteter går til den uorganiserede idræt.

Det skal tilføjes, at kommunerne også har andre udgifter til idrætsformål end de i tabel 6.7. anførte. Som angivet i afsnit 6.5. yder kommunerne tilskud til finansieringen af idrætstilbud i aftenskolernes regi. Derudover har kommunerne udgifter til idrætsaktiviteter i ungdomsskolen - og i mindre omfang i ungdoms-klubber og i forbindelse med skolefritidsordninger.

Af tabel 6.7. fremgår det, at den kommunale støtte i perioden 1979-85 er steget med ca. 550 mio. kr. svarende til en stigning på 42% (løbende priser). Men alene fra 1984 til 1985 stiger tilskuddet med næsten halvdelen af det anførte beløb.

Stigningen i perioden 1979-85 dækker over store variationer inden for de enkelte kategorier. Det er først og fremmest tilskuddet til lokaler, kommunale støtteordninger samt udgiften til drift af idrætsanlæg, haller og lignende, der er steget, mens de kommunale anlægsudgifter har været drastisk faldende. Det fremgår af tabel 6.8., at mens driftsudgifter og "øvrige udgifter" i denne periode er steget med henholdsvis 483 mio. kr. og 209 mio. kr., er

anlægsudgifterne faldet med 138 mio. kr. og er dermed mere end halveret i løbet af perioden.

Tabel 6.8.: Kommunernes nettoudgifter til idrætsforeningerne m.v.
fordelt på hovedkategorier (årets priser)¹⁾

<u>Mio. kr.</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
Kommunale idræts-								
anlæg								
- anlægsudgifter	493	326	318	255	164	213	355	288
- driftsudgifter	569	659	766	863	918	955	1052	1032
Øvrige udgifter	258	306	352	393	403	429	467	472
I alt	1320	1291	1436	1511	1485	1597	1874	1792

Udviklingen i de kommunale udgifter til idræt m.v. har været meget ujævn i løbet af perioden.

Fra 1979 til 1980 og fra 1982 til 1983 var der tale om direkte fald i den kommunale støtte. Baggrunden var i 1983 et meget kraftigt fald i anlægsaktiviteten som led i kommunale udgiftsbegrænsninger som følge af et regeringsindgreb efter vedtagelse af de kommunale budgetter.

I 1984 var der et mindre opsving i anlægsaktiviteten, idet anlægsudgifterne dog stadig lå betydeligt under niveauet fra begyndelsen af 80'erne (løbende priser).

Fra 1984 til 1985 regnede man i de kommunale budgetter fortsat med en mindre stigning i de samlede netto-udgifter til idrætten, men den reelle stigning på over 15% må betegnes som overraskende stor. Det er især en stigning i anlægsudgifterne - og specielt til idræts- og svømmehaller - som gør sig gældende. Stigningen

var på dette område ca. 65%, således at man på anlægsområdet i 1985 oversteg udgifterne i 1980 efter nogle mellemliggende år med lave udgifter hertil.

Det skal bemærkes, at anlægsudgifter i 1986 næppe kan forventes at leve op til det i tabellen angivne budgettal, idet kommunerne i betydeligt omfang må forventes at udskyde planlagte anlægsaktiviteter som følge af den afgift på kommunalt anlægsbyggeri, der var indeholdt i regeringens økonomiske indgreb i december 1985.

Udgifterne til drift og til støtteordninger har i hele perioden været jævnt stigende, idet der dog i de senere år er sket en afsvækkelse af væksttempoet.

Tabel 6.9.: Kommunernes nettoudgifter til idrætsformål m.v.
(faste priser. indekstal: 1979 = 100)¹⁾

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
KOMMUNALE IDRÆTSANLÆG								
- anlægsudgifter								
Stadion og idrætsanlæg	100	59.9	51.7	35.4	22.1	30.2	35.2	29.6
Idræts- og svømmehaller	100	63.8	57.5	39.6	15.6	25.7	56.7	41.0
Øvrige fritids-faciliteter	100	49.6	34.7	39.4	55.0	26.7	39.0	39.4
- driftsudgifter								
Stadion og idrætsanlæg	100	105.8	107.7	108.7	105.7	107.2	113.3	110.6
Idræts- og svømmehaller	100	109.4	114.3	115.3	117.4	112.6	120.3	114.1
Øvrige fritids-faciliteter	100	100.9	103.8	100.3	96.9	100.1	105.5	100.5
ØVRIGE UDGIFTER								
Interessegrupper for børn og unge	100	101.7	92.8	91.1	78.9	80.0	72.8	80.0
Lokaletilskud i Henh.t. fritids-loven	100	114.2	127.7	121.3	124.2	126.8	135.2	131.3
Kommunale støtte-ordninger (inkl. supplerende lokaletilskud)	100	108.5	110.7	110.3	105.6	106.8	112.8	110.5
IALT	100	89.7	88.8	83.0	76.2	78.0	88.3	82.3

1) Tabelkommentar se noter til Tabel 6.7.

I tabel 6.9. er de kommunale udgifter opgjort i faste priser med 1979 som basisår for udregningen af indekstal. Det fremgår af denne tabel, at de kommunale udgifter til idræt, når der bortses fra prisstigninger, er faldet med 22% fra 1979 til 1984. I forhold til 1984 er der i 1985 tale om en realudgiftsstigning på 10%, mens budgetterne for 1986 igen påregner et fald.

Det fremgår af tabel 6.9, at de lovpligtige lokaletilskud er steget 35% i faste priser, mens udgifterne til kommunale støtteordninger samt til drift af anlæg og haller til idrætsformål er steget noget mindre. Til gengæld er udgifter til interessegrupper og ikke mindst anlægsudgifterne faldet drastisk, når der bortses fra prisstigninger.

Af tabellen fremgår det, at anlægsudgifterne i faste priser er faldet så meget, at de i 1983 udgjorde under 1/4 af udgifterne 5 år tidligere. Udgifterne til drift af anlæg, haller og faciliteter steg i faste priser frem til 1981, men stagnerende siden i takt med nedgangen i anlægsbyggeriet. I 1984 og 1985 steg udgifterne igen, således at de i 1985 udgjorde mellem 1/3 og 1/2 af udgifterne 6 år tidligere.

Opfattes lokaletilskuddene som en form for driftstilskud, viser tabel 6.9., at en stadig større del af de samlede tilskud går til driften af systemet og vedligeholdelse af kapaciteten. En stadig mindre del går til egentlig aktivitetsfremme eller udvidelse af kapaciteten, selv om anlægsaktiviteten steg meget i 1985.

Faldet i de kommunale udgifter målt i faste priser må ses på baggrund af det stigende antal medlemmer i idrætsforeningerne. Udgifterne pr. aktivt medlem er således faldet endnu mere. Det skal dog fremhæves, at faldet først og fremmest må tilskrives nedsat anlægsaktivitet og må vurderes på baggrund af den meget kraftige udbygning på facilitetsområdet i løbet af 1970'erne.

6.2.3.2. Kommunale støtteordninger.

Et af formålene med reglerne om interessegrupper var i sin tid at overtage den fritidsvirksomhed for børn og unge, som hidtil havde været etableret i skolefritidsklubber. Et andet og væsentligt formål var at søge at skabe tilbud til de børn og unge, som ikke var tiltrukket af forenings- eller klublivet. Men efter lovens vedtagelse i 1968 opstod der ønsker om, at kommunerne også mere direkte kunne støtte foreningernes aktiviteter. Den første aftale mellem kommuner og foreninger indførtes i Lyngby allerede før lovens vedtagelse, ("Lyngbyordningen"), og snart fulgte flere kommuner efter. Ofte brugte foreningerne interessegruppebestemmelserne som "løftetang" i forhandlingerne om støtteordninger. Hvis foreningerne afstod fra at søge deres virksomhed godkendt som interessegrupper og i stedet aftalte særlige ordninger om direkte støtte til foreningerne, ville man spare både foreninger og kommuner for administrativt besvær med skemaer og kontrol.

De kommunale støtteordninger er altså resultat af de lokale foreningers forhandlinger med kommunalbestyrelserne og viser kommunernes vilje til at støtte det frivillige foreningsarbejde og give afkald på den statsrefusion, som kunne være opnået ved at anvende interessegruppebestemmelserne.

De kommunale støtteordninger har stærkt forskelligartet karakter kommune for kommune. I bilag I er givet en oversigt over kommunale støtteordninger i 1983, herunder hvilke forskelle der gør sig gældende mellem de enkelte kommuner.

Oversigtsmæssigt kan anføres, at 25% af de samlede tilskud svarende til ca. 78 mio. kr. gives i form af "medlemstilskud", dvs. tilskud pr. aktivitetsmedlem (varierende mellem kommunerne fra 40 - 200 kr. pr. medlem).

50% af de samlede tilskud ydes til supplerende tilskud til lokaler og anlæg. Det er ca. 90% af kommunerne, som supplerer fritidslovgivningens minimumssatser, ofte i forsøget på at udligne forskellene mellem de foreninger, som får stillet kommunale loka-

ler vederlagsfrit til rådighed og de foreninger, som anvender egne eller lejede lokaler. De øvrige tilskud ydes bl.a. til leder- og instruktøruddannelse, instruktør- og trænerløn og materialer.

6.3. Hovedorganisationernes økonomi.

Hovedorganisationernes aktiviteter finansieres næsten udelukkende via statslige midler i form af tipstilskud.

Tabel 6.10. Hovedorganisationernes indtægter 1984/85

	Tips- tilskud		Andre midler		Indtægter ialt	
	1.000 kr.	%	1.000 kr.	%	1.000 kr.	%
DIF	80.712	94,3	4.913	5,7	85.625	100
DDSG&I	42.190	99,0	423	1,0	42.613	100
DDGU	33.019	96,6	1.150	3,4	34.169	100
DFIF	7.047	86,4	1.112	13,6	8.159	100
Ialt	163.638	95,9	6.928	4,1	170.566	100

Det fremgår af tabel 6.10., at tipstilskuddet udgør 96% af hovedorganisationernes samlede gennemsnitlige indtægter. DDSG&I og DDGU baserer i endnu højere grad aktiviteten på hovedorganisationsniveau på tipsmidler, mens DIF har egne midler i form af fortrinsvis renter og udbytte. DFIF fik i det pågældende regnskabsår tilskud til en forsøgsordning med konsulenter på amsplan af undervisningsministeriet med henblik på idrætstilbud for arbejdsledige.

Idet tipstilskuddet således udgør grundlaget for hovedorganisationernes aktiviteter, er det af interesse at se, hvordan tipstilskuddet har udviklet sig.

Tabel 6.11.: Tipstilskud til hovedorganisationerne i perioden 1969 - 1985.

Regnskabsår	Idrættens andel af overskuddet i mio. kr. 1)	Årlig stig- ning	Årlig stigning forbruger- pristal	Indeks
1969/70	27.0			
1970/71	34.0			
1971/72	33.8			
1972/73	33.4			
1973/74	36.4			
1974/75	45.5			
1975/76	64.0			
1976/77	83.1	30%	11%	100
1977/78	101.0	22%	10%	111
1978/79	108.5	7%	10%	110
1979/80	122,7	13%	12%	112
1980/81	136,9	12%	12%	113
1981/82	157,1	15%	10%	122
1982/83	174,1	11%	7%	131
1983/84	183,4	5%	6%	131
1984/85	171,7	÷7%	5% ²⁾	108
1985/86	183,2	7%	4% ²⁾	114

1) Beløbet omfatter i 1983/84 overskud fra såvel fodboldtips og V6-spil (fodboldtips: 180,6 mio.kr., V6: 2,8 mio. kr.).

Kilde: Tipstjenesten og Danmarks Statistiks konjunkturoversigter.

2) Skøn

I tabel **6.11.** er idrættens andel af tipsoverskuddet sammenholdt med den generelle prisudvikling med henblik på at vurdere den relative udvikling for denne centrale indtægtskilde.

Det skal fremhæves, at forbrugerprisindexet ikke nøjagtigt afspejler, hvordan prisudviklingen er for de udgifter, som idrættens hovedorganisationer har. En række af disse udgiftsposter er således i den omhandlede periode prismæssigt steget mere end forbrugerprisindexet. Det er imidlertid næppe muligt at finde en mere hensigtsmæssig målestok for tipstilskuddets reale værdi end forholdet mellem tipstilskuddet og forbrugerprisindexet.

Det fremgår af tabel **6.11.**, at tipstilskuddet målt i faste priser har varieret noget siden den nuværende tipslov blev indført i 1976. Tilskuddets størrelse har dog i hele perioden oversteget den almindelige prisudvikling i samfundet (målt gennem forbrugerpristallet).

Det første år steg tilskuddet med ca. 10% i forhold **til** samfundets almindelige prisudvikling. Herefter stagnerede det frem til 1981/82, hvorefter tilskuddet atter udviste en stigning.

Dette niveau blev fastholdt indtil 1984/85, hvor der for første gang kunne konstateres et voldsomt fald svareride **til** ca. 11% målt i faste priser.

Dette fald hang først og fremmest sammen med en faldende tipsomsætning, men også indførelsen af V 6-spillet, som gav underskud i 1984/85, kan have haft en mindre indflydelse herpå.

Regnskabstal for tipstjenestens seneste regnskabsår - 1985/86 - viser, at denne udvikling atter synes at være vendt, idet tilskuddet i denne periode steg en smule stærkere end priserne.

Bortset fra en periode i begyndelsen af 1970'erne samt regnskabsåret 1984/85 har tipstilskuddet i perioden vist sig at være en mere end stabil indtægtskilde for organisationerne. I en periode, hvor samfundsøkonomien generelt har været udsat for en afmatning, har stigningen i tipningen medført, at orga-

nisationerne - med nogen udsving - har kunnet påregne at være uafhængige af nedadgående konjukturer og endda kalkulere med mindre stigninger i tilskuddet.

Det skal fremhæves, at denne stigning i tilskuddet må ses i forhold til et forøget antal medlemmer og et udvidet aktivitetsniveau i hovedorganisationerne. Det samlede antal medlemmer er i det seneste tiår vokset i omtrent samme takt som tipstilskuddet målt i faste priser.

Stigningen i organisationernes samlede antal medlemmer overvurderer i nogen grad stigningen i det antal personer, der medlem af en idrætsforening, idet det må antages, at dobbeltregistreringen er blevet forøget i denne periode. Eftersom hovedparten af hovedorganisationernes aktiviteter såsom kursustilbud og administration er rettet mod samtlige medlemmer af de pågældende organisationer, er det imidlertid ikke ud fra den enkelte organisations synsvinkel sket en real forøgelse af det offentlige tilskud til dens aktiviteter i løbet af de sidste ti år.

Tabel 6.12.: Tipstilskud til idrætsformål 1983, 1984, 1985 og 1986 (i løbende priser) jfr. Tipstjenestens regnskabsår 1982/83, 1983/84 og 1984/85
Beløb i 1.000 kr.

	1.jan.85					
	%-del	%-del	83-beløb	84-beløb	85-beløb	86-beløb
DIF	44	44	76.582	80.712	75.581	80.608
DDSG&I	23	23	40.031	42.190	39.508	42.136
DDGU	18	18	31.329	33.019	30.920	32.976
DFIF	4	4	6.962	7.337	6.871	7.328
DBU	2	2	3.481	3.669	3.436	3.664
DOK	2	2	3.481	3.669	3.436	3.664
Kulturministeriet	7	7	12.183	12.841	12.024	12.824
Ialt			174.049	183.437	171.776	183.200

Note: Ifølge lov om eliteidrættens fremme viderebevilger DOK et beløb svarende til halvdelen af dets andel af tipstilskuddet til Team Danmark. DIF yder i henhold til loven et beløb, der udgør 5% af dets andel af tipstilskuddet.

Det fremgår af tabellen, at tipstilskuddet til idrættens hovedorganisationer til anvendelse i regnskabsåret 1985/86 er faldet væsentligt i forhold til året før.

Hovedorganisationerne har grebet denne situation forskelligt an. DIF har valgt i regnskabsåret 1985/86 at trække på forbundets dispositionsfond, således at specialforbundene har fået tildelt samme kronebeløb i tilskud som året før. De øvrige hovedorganisationer har derimod foretaget generelle budgetnedsøringer i størrelsesordenen 10% med konsekvenser for organisationernes viderebevilling af tipsmidlerne til underorganisationerne.

DDGU har valgt at friholde kursusaktiviteten for besparelsen. Organisationens tilskud til stævner og ferielejre er bortfaldet, hvilket typisk indebærer en stigning i de individuelle udgifter i forbindelse med stævnedeltagelse på 13-14% (faste priser). Der er endvidere skåret 10% af overførslen til amtsforeningerne/underorganisationerne.

DDSG&I har generelt nedskåret overførslen af midler til henholdsvis skytte-, gymnastik- og idrætsgrupperne med 10%. Dette medfører bl.a., at medlemmerne påføres udgifter som følge af forhøjelser af kursusgebyrer, lejr/stævnegebyrer og deltagernes egenandel af rejseudgifter i størrelsesordenen 8-12%. Dertil kommer aktivitetsindskrænkninger og nedsøringer i overførsel af midler til fonde, hvoraf foreninger og medlemmer kan låne til større anskaffelser.

DFIF har ligeledes reduceret overførslen til underorganisationerne med 10% og har desuden nedsat aktivitetsniveauet ved at beskære kursus- og idrætsudvalgets bevillinger.

Mens hovedorganisationernes indtægtsstruktur stort set er ens, nemlig stærkt afhængig af tipstilskuddet, forholder det sig anderledes, hvad angår udgiftssiden. Organisationerne kan frit anvende deres del af tilskuddet, og forvaltningen af dette er derfor i høj grad betinget af organisationernes målgrupper og organisationsstruktur.

DIF er en paraplyorganisation for 48 specialforbund og 5 tværidrætslige forbund, og DIF overfører hovedparten af sine midler til disse.

DDSG&I består af skytte-, gymnastik- og idrætsgrupper og overfører hovedparten af sine midler hertil. Grupperne overfører så igen midler til amts- og lokalforeninger. DDGU består af amtsforeninger, hvortil hovedparten af DDGU's midler overføres.

DFIF består af kredse og (by-) sammenslutninger, som modtager en del af DFIF's midler.

Således er målgrupper og organisationsstruktur forskellig mellem de enkelte hovedorganisationer, og det vil bl.a. derfor være vanskeligt umiddelbart at sammenligne fordelingen af udgifterne i de forskellige hovedorganisationer. Bag ved eventuelle væsentlige afvigelser mellem organisationerne ligger forskelle i de enkelte organisationers målgruppe og opgaver.

Dertil kommer, at sammenligninger af organisationernes økonomi støder på regnskabsmæssige afgrænsningsproblemer af svært håndterlig art. De officielle regnskabstal er struktureret på vidt forskellig måde i enkelte organisationer. De er udtryk for den enkelte organisations særlige behov for at sammenstille relevante oplysninger i en rimelig overskuelig form. Efter som de forskellige organisationers opgaver og behov er forskellige, vil kategorierne og afgrænsningen mellem kategorierne ofte variere. Ydermere er det ofte tilfældigt, hvor en givet udgiftspost placeres som led i de generelle administrative udgifter. De kan indgå i kursusudgifterne eller placeres under udgifterne til et eventuelt kursuscenter. På samme måde er det ofte uklart, om udgifter til konsulenter skal placeres som en del af de generelle udgifter til fælles formål, herunder administration, eller om de skal begrænses til nogle særlige aktiviteter. De enkelte organisationer har formentlig vidt forskellig praksis på dette område.

Med forbehold for disse formålsbestemte forskelligheder mellem organisationerne og de anførte regnskabsmæssige tvivlsspørgsmål

og fortolkningsmuligheder er der i tabel 6.13. gjort et forsøg på at opstille de fire hovedorganisationers udgiftsside i et fælles skema. Der skelnes mellem fem hovedkategorier:

1. Generelle aktiviteter af administrativ karakter.
2. Specielle aktivitetsfremmende foranstaltninger.
3. Udgifter til kursus- og administrationsbygninger.
4. Overførsel til underorganisationer.
5. Hensættelser.

I nedenstående tabel er hovedorganisationernes udgifter fordelt på disse kategorier udspecificeret i underposter. Der skal til tabellen anføres, at der er forskel på de enkelte hovedorganisationers direkte "aktivitetstilskud": Dansk Idræts-Forbund er opgjort uden specialforbundene, som forestår aktiviteterne (se bilag II). DDSG&I er opgjort som udgifter til fællesarbejdet, mens det er organisationens enkelte grupper, som forestår aktiviteterne (se bilag II). Hvad angår DDGU er der dog i tabellen inddraget såvel fællesadministration som støtte til aktiviteter. Tabellen er udarbejdet af organisationerne på basis af deres egne regnskaber.

Tabel 6.13.: Hovedorganisationernes udgifter 1984/85 fordelt på hovedkategorier

	DIF		DDSG&I		DDGU		DFIF		Alle
	1.10.84 - 30.9.85		1.10.84 - 30.9.85		1.1. - 31.12.84		1.1. - 31.12.84		
	1.000 kr.	%	1.000 kr.	%	1.000 kr.	%	1.000 kr.	%	%
I. Generelle aktiviteter af									
<u>adm. karakter</u>									
1. Adm. sekretariat, løn 1)	4.518	5,2	4.871	11,4	2.475	7,2	1.477	18,1	7,8
2. Generel mødeaktivitet 2)	2.063	2,4	552	1,3	2.825	8,2	851	10,4	3,7
3. Konsulentvirksomhed 3)	1.028	1,2	940	2,2	326	0,9	1.547	18,9	2,2
4. Information & PR	1.854	2,1	507	1,2	1.250	3,6	560	6,8	2,4
5. Internationalt samarbejde	134	0,1	-	-	302	0,9	100	1,2	0,3
6. Andet	460	0,5	1.582	3,7	233	0,7	-		1,3
I alt	10.057	11,7	8.452	19,8	7.402	21,5	4.535	55,4	17,8

	DIF		DDSG&I		DDGU		DFIF		Alle
II. <u>Specielle aktivitetsfrem-</u>									
<u>mende foranstaltninger</u>									
1. Uddannelsesvirk-									
sonhed 4)	1.877	2,1	915	2,1	2.618	7,6	375	4,6	3.4
2. Konsulent &									
info.virksomhed 5) -	-	-	492	1,2	991	2,9	-		0.9
3.Træning & instruk-									
tion 6)	-	-	90	0,2	-	-	-		0.1
4. Stævner & konkur-									
rencer 123	0,1	-	-	-	157	0,5	315	3,8	0.3
5. Andet	2.367	2,7	-	-	197	0,6	-		1.5
I alt	4.367	5,1	1.497	3,5	3.965	11,4	690	8,4	6.2
III. <u>Udgifter til kursus-og</u>									
<u>administrationsbygninger</u>									
1. Administr.,byg-									
ning 2.409	2,8	682	1,6	454	1,3	-			2.1
2. Kursusbyg-									
ninger 4.184	4,8	-	-	2.333	6,8	499	6,1		4.1
I alt	6.593	7,6	682	1,6	2.787	8,1	499	6,1	6.2
<u>Overførsel til underor-</u>									
<u>ganisationer 7)</u>									
	56.588	66,0	30.190	70,8	18.878	54,7	1.922	23,5	62.9
V. <u>Hensættelser</u>									
1. "Øremærkede" 8)									
5.325	6,2	1.386	3,3	1.491	4,3	530	6,5		5.1
2. Øvrige 9) 2.695	3,1	406	0,9	-	-	-			1.8
I alt	8.020	9,3	1.792	4,2	1.491	4,3	530	6,5	6.9
<u>Hovedorganisationens samlede</u>									
<u>udgifter</u>									
	85.625	100,0	42.613	100,0	34.536	100,0	8.176	100,0	100.0

- Noter: 1) Udgifter til aflønning af det administrative personale, kontorhold og lignende samt møde-, rejse- og repræsentationsudgifter for sekretariatets medarbejdere (funktionærer).
- 2) Møde-, rejse- og repræsentationsudgifter vedr. de folkevalgte/frivillige le- deres møde- og udvalgsarbejde.
- 3) Generelle aktiviteter rettet imod et flertal af underorganisationerne.
- 4) Herunder uddannelsesudvalg og uddannelseskonsulenter, leder- og trænerkurser o.l.
- 5) Herunder igangsættelse af nye, specifikke idrætslige aktiviteter (f.eks. kvinde- grupper o.l.) - excl. afgifter, salg af kursusmateriale, tilskud o.l.
- 6) Excl. salg af kursusmateriale, tilskud o.l.
- 7) Cogivet som nettotal, d.v.s. exclusive refusion/tilbageførsler af enhver art.
- 8) Herunder fast ejendom, edb-udstyr, lån, uddannelse, legater o.l.
- 9) Herunder dispositionsfond (div. anvendelse) o.l.

Det fremgår af tabellen, at de tre store hovedorganisationer har udgifter til administration og fællesopgaver i størrelsesordenen 10% - 20% af de samlede udgifter, mens andelen for DFIF er væsentlig større, hvilket bl.a. afspejler relativt store udgifter til generel konsulentvirksomhed. DIF og DDSG&I overfører langt hovedparten af midlerne til underorganisationerne. DDGU overfører en lidt mindre andel til amtsforeningerne/underorganisationerne, hvilket bl.a. hænger sammen med udgifter til kursusbygninger (Fuglsø-centret). Samtidig foregår en stor del af uddannelsesvirksomheden i DDGU i hovedorganisationernes regie.

Tabellen kan som nævnt dels dække over regnskabsmæssige forskelle, dels - og især - hænge sammen med det forhold, at organisationerne har forskellig struktur og forskellige målgrupper. Når eksempelvis Dansk Idræts-Forbund ikke har udgifter til konsulent- og informationsvirksomhed, som skal virke specielt aktivitetsfremmende, er det fordi denne virksomhed forestås af specialforbundene. På lignende måde har DDSG&I ikke fra centralt hold udgifter til stævner og konkurrencer, fordi disse forestås af organisationens skyttegruppe, gymnastikgruppe eller idrætsgruppe. I bilag II findes en mere detaljeret redegørelse for de enkelte hovedorganisationers regnskaber. Formålet hermed er at fremhæve særegne træk ved de enkelte hovedorganisationers forhold, og derigennem afdække baggrunden for ligheder og forskelle hvad angår udgiftsfordelingen mellem disse.

Fremstillingen bygger bl.a. på hovedorganisationernes regnskaber for de sidste 10 år. Disse regnskaber er sammenstillet i bilagstabel II.9.

DDSG&I finder ikke, at tabel 6.13. efter sit talmæssige indhold, kan anvendes til økonomiske betragtninger over organisationens aktivitet, men alene kan beskues som en afspejling af organisationens vedtægtsbestemte struktur. DDSG&I's opfattelse er, at tabellen, er mere vildledende end vejledende og derfor burde udgå af betænkningen.

Det fremgår af bilag II (bilagstabel 9), hvordan de enkelte udgiftsposter har udviklet sig i løbet af perioden. Det fremstår

således som et generelt træk for alle hovedorganisationer, at udgifter til fælles formål af administrativ art er steget relativt i perioden, mens udgifter til kursus- og administrationsbygninger omvendt er faldet betydeligt. Der er ikke noget klart billede med hensyn til overførsler til underorganisationerne. For DIF's og DDGU's vedkommende synes udgiftsandelen hertil at være stigende, mens den i DDSG&I er faldende.

6.4. Foreningernes indtægter og udgifter.

Det er vanskeligt at få et præcist billede af idrætsforeningernes økonomi. Der foreligger rimeligt detaljerede opgørelser over den offentlige støtte til idrætten, og også hovedorganisationernes økonomi kan via regnskabsoplysninger belyses over en længere årrække. For idrætsforeningernes vedkommende derimod forelå ikke samlede oplysninger forud for udvalgets foreningsundersøgelse. (se afsnit 4.1.).

På grundlag af foreningsundersøgelsen er det nu muligt at tegne et så pålideligt og detaljeret billede, at et samlet overblik over foreningernes indtægter og udgifter i 1984 kan opnås. Det må understreges, at der er tale om et øjebliksbillede. Det er således ikke muligt at belyse udviklingen i foreningernes økonomi over tiden. Det må endvidere understreges, at der formodentlig eksisterer en vis - mindre - økonomisk omsætning i foreningerne, som det ikke er muligt at afdække. Det drejer sig især om aflønningen af trænere, som formodentlig i nogen udstrækning sker uden om de registrerede regnskaber.

6.4.1. Foreningernes indtægter.

Foreningernes indtægter udgør i gennemsnit 103.024 kr., hvilket svarer til 642 kr. pr. medlem pr. år. Det skal understreges, at den enkelte afdeling i flerstrengede foreninger i denne sammenhæng regnes for én forening. Tilsammen har idrætsforeningerne i Danmark indtægter på godt 1,3 mia. kr. pr. år.

Fordelingen af indtægterne fremgår af nedenstående tabel 6.14.:

Tabel 6.14.: Idrætsforeningernes samlede indtægter.

	pct.
Kontingenter	43%
Andre medlemsbetalinger	3%
Kommunale lokaletilskud	17%
Andre kommunale tilskud	6%
Sponsor- og reklameindtægter	7%
Indtægter fra støtteforeninger eller lignende	5%
Indtægter fra loppemarked, bingo avisindsamling m.v.	5%
Andre indtægter	14%
I alt	100%

Den største post på indtægtssiden er medlemmernes kontingenter. Sammen med andre medlemsbetalinger udgør kontingenterne næsten halvdelen af foreningernes samlede indtægter.

Kommunale tilskud udgør næsten en fjerdedel af foreningernes samlede indtægter. Størstedelen heraf er kommunernes tilskud til idrætsforeningernes udgifter ved brug af egne eller lejede lokaler. Sammenholdes disse med foreningernes udgifter til faciliteter og anlæg (jfr. afsnit 6.3.2.), fremgår det, at de kommunale lokaletilskud dækker ca. 60% af foreningernes udgifter til faciliteter og anlæg. (Det skal bemærkes, at kun de lokale-tilskud, der udbetales direkte til foreningerne er medtaget. Tilskud, som formidles direkte til private haller o.lign., figurerer normalt ikke i foreningernes regnskaber). Derudover yder kommunerne som tidligere omtalt en række andre tilskud til foreningernes aktiviteter.

Lokaletilskuddet udgør for foreninger med egne og lejede lokaler en betydelig del af de samlede indtægter, og disses økonomi adskiller sig hermed væsentligt fra foreninger, der uden vederlag

benytter kommunalt finansierede anlæg.

Det skal understreges, at størstedelen af de kommunale udgifter til den frivillige idræt ikke registreres på foreningernes regnskaber. Det gælder de kommunale udgifter til anlæg og drift og svømmehaller, stadionanlæg m.v.

Medlemsbetalinger og kommunale tilskud kan tilsammen betragtes som det relativt sikre og stabile økonomiske grundlag for foreningerne. Derudover har foreningerne indtægter af forskelligartet karakter.

Især de indtægter, der vedrører sponsor- og reklamevirksomhed, de indtægter, der hidrører fra støtteforeninger eller lignende, og indtægter fra loppemarked, bingo, avisindsamlinger m.v. har i denne forbindelse interesse. Dels fordi det altså er på disse områder, at foreningerne kan supplere de faste indtægter, dels fordi det i særlig grad er på dette felt, lederne bruger tid og ressourcer på at skaffe ekstraindtægter. Der er næppe tvivl om, at en væsentlig og stigende andel af den tid idrættens frivillige ledere bruger i foreningsarbejdet går til at fremskaffe den slags ekstraindtægter.

Disse supplerende eksterne indtægter udgør tilsammen 17% af foreningernes samlede indtægter med sponsor- og reklameindtægter som den største post. Omregnet til landsplan udgør den samlede sponsor- og reklamebetaling i Danmark ca. 90 mill. kr. på foreningsniveau. Indtægter fra loppemarked, bingo m.v. og indtægter fra støtteforeninger eller lignende andrager hver især 5% af de samlede indtægter eller tilsammen 130 mill. kr. på landsplan. På dette område må man imidlertid formode, at der findes en "sort økonomi" af ukendt størrelse.

Med hensyn til sponsor- og reklameindtægter er idrætsforeningerne i et vist omfang i en konkurrencesituation med specialforbund samt Team Danmark. For en række virksomheder er der givetvis tale om en valgsituation mellem sponsorering af en landsdækkende organisation eller en lokal forening. Det må imidlertid anføres, at langt størstedelen af idrættens samlede sponsorpenge tilfalder

foreningerne, og at det for virksomheder med lokalt baseret afsætning hverken er overkommeligt eller ønskeligt at satse sponsorpengene ud over det lokale foreningsliv.

Med hensyn til indtægter fra bingo er der i forbindelse med den nuværende forsøgsordning med regionale radio- og TV-stationer opstået en anden konkurrencesituation. Bingospil i radio og TV fjerner en del af grundlaget for foreningernes indtægter af denne art. I det omfang medieformidlede bingospil sker under medvirken af hovedorganisationer, specialforbund eller sammenslutninger af idrætsforeningerne i større bysamfund, indebærer det en trussel for det lokale foreningsliv. - Dette har nogle steder været tilfældet ikke mindst på landet og i mindre bysamfund.

Tabel 6.14. indeholder et skøn over fordelingen af de samlede indtægtsbeløb for idrætsforeningerne som helhed. Både hvad angår indtægternes omfang og deres sammensætning, er der imidlertid store forskelle mellem forskellige foreningstyper.

Sættes indtægterne i forhold til medlemstallet er det især de foreninger, som deltager i konkurrencer og turneringer på landsplan, der har store indtægter. Dette hænger sammen med, at det naturligvis fortrinsvis er disse foreninger, der har ekstra-indtægter ud over medlemsbetalinger og kommunale tilskud. Foreningerne i provinsens byer har endvidere større indtægter end både foreningerne på landet og foreningerne i hovedstadsområdet. Specielt hovedstadsforeningerne har gennemgående lavere indtægter end gennemsnittet. Dette skyldes bl.a., at foreningerne i hovedstadsområdet i mindre omfang end i landet som helhed anvender egne eller lejede lokaler og derfor heller ikke modtager lokaletilskud.

De kommunale tilskud har yderst forskellig vægt på foreningernes indtægtsside, alt efter om de pågældende foreninger anvender egne eller lejede lokaler eller gør brug af kommunalt ejede idrætsanlæg. Der er endvidere store forskelle mellem de enkelte foreninger med hensyn til de ovennævnte supplerende indtægters andel af de samlede indtægter. Det er således især foreningerne i de to store idrætsgrene - fodbold og håndbold - der er i stand

til at supplere de "faste" indtægter med eksterne indtægter. Det gælder især sponsor- og reklameindtægter, som fodbold- og håndboldklubber modtager hovedparten af.

På tilsvarende vis er det især de foreninger, der deltager i konkurrencer og turneringer på landsplan, som i særlig grad er i stand til at supplere de "faste" indtægter med sponsorindtægter, indtægter fra støtteforening m.v.

Alt i alt er det således især foreningerne i de store idrætsgrene og foreningerne på det højeste konkurrenceniveau, der kan rejse midler ved siden af de sikre indtægter: medlemsbetalinger og offentlige tilskud. Foreningerne i de mindre idrætsgrene og foreningerne på de lavere sportslige niveauer må i langt højere grad basere deres økonomi på kontingenter og kommunale tilskud.

6.4.2. Foreningernes udgifter.

De samlede udgifter udgør i gennemsnit 100.836 kr. om året i hver forening, og set under ét havde foreningerne altså i 1984 en mindre opsparing.

Tabel 6.15.: Idrætsforeningernes samlede udgifter.

	pct.
Faciliteter og anlæg	29%
Materialer, redskaber og udstyr	12%
Trænere og instruktører	18%
Kurser og anden uddannelse	1%
Turnerings- og konkurrencedeltagelse	21%
Administration og møder	6%
Kontingenter til forbund m.v.	4%
Andet	10%
I alt	100%

Det fremgår af tabel 6.15., at den største post på udgiftssiden er udgiften **til** faciliteter og anlæg, der lægger beslag på 29% af de samlede midler. Som det fremgår af forrige afsnit dækkes ca. 60% af disse udgifter af kommunale lokaletilskud. Udgifterne til turnerings- og konkurrencedeltagelse og udgifter til trænere og instruktører er de næststørste poster på regnskabet. De udgør hver især ca. 1/5 af udgifterne, mens udgifterne **til** materialer, redskaber og udstyr andrager ca. 1/8.

Udgifterne kan groft samles i fire kategorier:

- 1) Udgifter til de fysiske rammer - grundudgifter kunne de kaldes - dvs. udgifter til faciliteter og anlæg samt udgifter til materialer, redskaber og udstyr. Disse udgør tilsammen 41% på landsplan.
- 2) Aktivitetsudgifter, dvs. udgifter til trænere og instruktører, udgifter til kurser og uddannelse samt udgifter til turnerings- og konkurrencedeltagelse. De udgør tilsammen 40%.
- 3) Organisatoriske udgifter, dvs. udgifter til administration og møder samt kontingenter til forbund m.v. Disse tegner sig for tilsammen 10%.
- 4) Øvrige udgifter, der tilsammen også beløber sig til 10%.

Sammenlignet med resultaterne fra en undersøgelse af de norske idrætsforeningers økonomi, vejer udgifterne til de fysiske rammer tilsyneladende langt tungere for de danske idrætsforeninger. I Norge udgør disse kun 27% af foreningernes samlede udgifter.

I forhold til medlemstallet varierer også udgiftsniveauet meget - som indtægterne - og det er selvsagt det samme mønster, der går igen - stort set.

Også selve fordelingen af udgifterne varierer ganske betydeligt ikke mindst for foreningerne i de forskellige idrætsgrene. Således udgør "grundudgifterne" mere end halvdelen af de samlede udgifter for tennisklubber, sejlsportsklubber og skyttefor-

eninger, mens aktivitetsudgifterne er tilsvarende lave (under 20%). Modsat kan fodboldklubber og gymnastikforeninger anvende mange penge på aktiviteter - mere end 50% - fordi de tilsyneladende ikke behøver bruge mange penge til de fysiske rammer.

De organisatoriske udgifter synes til gengæld at udgøre en relativ ens andel for alle typer af foreninger.

6.5. Finansieringen af andre idrætstilbud.

6.5.1. Økonomien i forbindelse med bevægelsesfagene under lov om fritidsundervisning, kapitel III: Fritidsundervisning for voksne.

Fritidslovens kapitel III om fritidsundervisning for voksne åbner mulighed for tilskud til "almen fritidsundervisning m.m.", herunder for aftenskoleundervisning eller oprettelse af interessegrupper i bevægelsesfag. Med bevægelsesfag menes her motionsgymnastik, herunder afspænding, rytmik og yoga. Aktiviteterne skal "have til formål at holde kroppen i almindelig god form og dermed fremme sundhedstilstand og velbefindende" ifølge undervisningsministeriets retningslinier for godkendelse af kurser. Det vil sige, at idræt, herunder f.eks. dans, hvori der indgår turnerings- og konkurrencevirksomhed på nationalt og internationalt plan, er udelukket fra at få tilskud, mens gymnastik med motionssigte kan opnå tilskud til aflønning af leder og lærer eller instruktør.

Til et godkendt hold ydes tilskud under blandt andet den betingelse, at undervisningen er påbegyndt med minimum 12 deltagere ved almen fritidsundervisning, og 5 når undervisningen tilrettelægges som hensyntagende specialundervisning.

Til aftenskole- (og interessegruppevirksomhed) for voksne yder staten og kommunen tilskud med hver 1/3 af udgifterne til lærerløn og lederhonorar, når der er tale om almen fritidsundervisning. Den sidste 1/3 samt øvrige udgifter ved undervisningen og dens administration afholdes af initiativtageren, det vil i praksis sige kursusedtagerne. Ved specialundervisning dækker staten og kommunerne udgifterne, hver med 50%. Lærerlønnen fastsættes af undervisningsministeriet efter forhandling med finansministeriet.

Herudover skal det offentlige såvidt muligt stille eksisterende offentlige lokaler vederlagsfrit til rådighed for initiativtageren.

Der findes ingen opgørelse over udgifterne **til** bevægelsesfagene i forbindelse med fritidsundervisning for voksne under kapitel III i fritidsloven.

For at danne sig et skøn over udgifterne kan man imidlertid tage udgangspunkt i deltagerantallet 168.426 ved motionsgymnastik tilrettelagt som almen fritidsundervisning i sæsonen 1983/84. Går man ud fra, at den gennemsnitlige holdstørrelse er 18 (varierer ifølge oplysningerne fra oplysningsforbundene fra op til 26 i afspænding/motionsgymnastik og ned til 12-15 i yoga), og går man ud fra, at det gennemsnitlige timetal pr. hold er 40 timer (hvilket baseres på oplysningsforbundenes almindelige kursustilbud og gennemsnitligt timetal for den almene fritidsundervisning i øvrigt), kan man foretage et regnestykke: Der vil i sæsonen 1983/84 være 9.357 hold à 40 timer. Med en anslået timeløn på ca. 165 kr. (beregnet på baggrund af en gennemsnitlig lærertimeløn på 150 kr. + 15 kr. i lederhonorar for oplysningsforbundenes vedkommende) kan de samlede udgifter til lærerløn og lederhonorar beregnes til ca. 61,5 mio. kr. fordelt med 20,5 mio. kr. til henholdsvis staten, kommunen og deltagerne. Herudover har deltagerne betalt et indskrivningsgebyr på ca. 100 kr. hver eller i alt ca. 16,8 mio. kr.).

Med et deltagerantal på 16.946 ved motionsgymnastik tilrettelagt som specialundervisning, en gennemsnitlig holdstørrelse på 7 og en kursuslængde på 40 timer, vil der med en lærertimeudgift incl. lederhonorar på ca. 175 kr. have været udgifter på i alt 17 mio. kr. fordelt med 8,5 mio. kr. på henholdsvis staten og kommunerne. Hertil kommer indskrivningsgebyr på ca. 1,7 mio. kr.

Udgifterne i alt er således fordelt med ca. 29 mio. kr. til så vel stat som kommuner i forbindelse med motionsgymnastik og specialundervisning i bevægelsesfag, jfr. fritidslovens kapitel III.

Dette skøn er baseret på ovenstående noget usikre forudsætninger og må i øvrigt tages med et vist forbehold. "Almen fritidsundervisning" omfatter aftenskoler, studiekredse og interessegrupper for voksne, og kan organiseres af så vel oplysningsforbund,

kommuner og "andre private" (herunder fx idrætsforeninger). Selv om oplysningsforbundene varetager over 65% af den almene fritidsundervisning, skal man være opmærksom på, at der kan være variationer mellem de enkelte organisationer, hvad angår timetal og holdstørrelse.

Også hvad angår instruktørlønninger, kan der være variationer. Selv inden for den samme (idræts-) forening kan instruktørerne aflønnes forskelligt. Et fællesudvalg bestående af idrætsorganisationerne, oplysningsforbundene samt Dansk Folkeoplysnings Samråd er nedsat for nærmere at belyse såvel aktivitetsstruktur som økonomi i forbindelse med fritidslovens kapitel III. I den forbindelse agter man blandt andet at gennemføre en undersøgelse, som vil søge at belyse dette aspekt. Det er endnu (nov. 1986) uvist, hvornår resultaterne af undersøgelsen vil foreligge.

Fritidslovens kapitel III pålægger kommunerne at anvise egnede lokaler med fornødent udstyr. Kommunerne kan ud over egne lokaler anvise amtskommunale og statslige lokaler samt private lokaler, til hvis opførelse der er ydet statslån. Kommunerne afholder udgifter til lys, varme, rengøring og der kan afholdes udgifter til leje, når der er tale om private lokaler. Det er dog ikke muligt på baggrund af de foreliggende oplysninger at danne sig et indtryk af de kommunale udgifter i forbindelse hermed.

6.5.2. Ungdomsskoler, ungdomsklubber m.m.

I forbindelse med en række foranstaltninger for unge i 14-18 års alderen eksisterer der offentlige idrætstilbud af forskellig art.

Det gælder først og fremmest ungdomsskolen, hvor der tilbydes undervisning i idrætsfag samt idrætslederkurser. I året 1984/85 fuldførte i alt 21.242 elever undervisningen i idrætsfag ved ungdomsskolerne. Aktiviteten omfattede i alt 81.425 undervisningstimer. I samme periode fuldførte 268 deltagere idrætslederkurserne og aktiviteten var her i alt 1115 timer. Udgifterne udredes af kommunerne. Idet der forudsættes en timeløn på 150 kr., kan de samlede kommunale udgifter anslås til ca. 12 mio. kr.

Dertil kommer ungdomsklubber (for de 14-18 årige og fritidsklubber for de 7-18 årige), som kan opnå offentlig støtte i henhold til fritidsloven/bistandsloven. Ungdomsklubberne er først og fremmest tilbud om et tilholdssted for de unge i nærmiljøet. Reglerne giver mulighed for, og det ligger i ungdomsklubben som en arbejdsform, at der arbejdes sammen med andre fritidstilbud for at skabe et samvær, som al fritidsvirksomhed også handler om.

Mange idrætsforeninger har fx benyttet klubreglerne og oprettet en ungdomsklub som et fælles mødested for ungdomsafdelingens medlemmer, f.eks. er nogle af de eksisterende ungdomsklubber således oprettet på initiativ af foreninger inden for DDGU. Disse kan ses som tilbud til foreningernes medlemmer om andet end trænings- og turneringskampe og som middel til at skabe socialt samvær og dermed fastholde de unge som medlemmer af foreningerne.

De offentlige udgifter til klubber var i 1984 for kapitel II-klubberne 63 mio. kr. og for bistandslovsklubberne over 600 mio. kr., og en del af disse kan altså som ovenfor nævnt ses som indirekte støtte til idrætsforeningernes bestræbelser på at hindre frafaldet blandt de unge.

Det er imidlertid begrænset, hvad der i ungdomsklubbernes regi foregår af egentlig idrætsslig aktivitet. Det begrænser sig stort set til bordtennis og lignende aktiviteter, og er ikke af et omfang der berettiger til, at en andel af de samlede kommunale udgifter til ungdomsklubber medregnes blandt de kommunale udgifter til idrætten.

Et beslægtet offentligt fritidstilbud til unge er skolefritidsordningerne. Der har siden 1. august 1984 været hjemmel til oprettelse af sådanne tilbud i forlængelse af skoletiden. Der foreligger ikke oplysninger, der gør det muligt at anslå i hvilket omfang denne ordning indebærer offentlige udgifter til idrætsaktivitet.

6.5.3. Den uorganiserede idræt.

Interessen for motions- og friluftsskativiteter med et idrætsligt præg har i de seneste 10 år gennemgået en voldsom udvikling. Motionsløb, kondi, trim og jogging er i perioden blevet almindeligt accepterede og anvendte motionsformer på offentlige veje og anlæg. Og kombinationen af motionsaktivitet og naturinteresse har i form af turisme med idrætsligt præg, turaktiviteter som cykling, sejlads, kano- og kajakroning samt vandreture m.v. fundet nye veje i samme periode.

De uorganiserede former for idrætsudøvelse omfatter iøvrigt vidt forskellige aktiviteter lige fra svømning og skøjteløb i kommunale haller til spontane idræts- og friluftsskativiteter i lokalområder. Eller det spænder fra aktiviteter, der har stor lighed med organiserede idrætsformer, til aktivitetsformer, der er vanskelige at afgrænse fra friluftsliv af ikke-idrætslig karakter.

De uorganiserede aktiviteter er kendetegnet ved at foregå under anvendelse af forhåndenværende offentlige anlæg og naturområder. De er endvidere karakteristiske ved, at der kun undtagelsesvis ydes aktivitetsstøtte fra det offentlige. Ved brug af kommunale svømme- og skøjtehallar ydes der dog en vis offentlig aktivitetsstøtte i og med, at brugerbetalingen ikke fuldt ud dækker de hertil svarende kommunale driftsudgifter. Typisk er der imidlertid tale om, at den uorganiserede idrætsudøver selv betaler alle de udgifter der er forbundet med aktiviteten, med undtagelse af omkostningerne i forbindelse med opførelse og vedligeholdelse af de grundlæggende anlæg og faciliteter.

Den stigende uorganiserede idrætsaktivitet har medført et voksende "pres" på disse anlæg og faciliteter. Det er imidlertid vanskeligt at få et præcist billede heraf samt et overblik over, hvorvidt de forhåndenværende faciliteter dækker brugernes behov.

Dels er det svært at opgøre aktiviteten på området, og dels er brugergruppen en uhomogen gruppe, som ikke samlet gør opmærksom på krav til motionsfaciliteterne. Trimbevægelsen, Dansk Cyklist

Union og Friluftsrådet kan trods sine stigende medlemstal i perioden næppe opfattes som udtryk for mere end toppen af et omfattende fænomen.

Der er i perioden fra 1971-83 udviklet en stigende forståelse for, at der må iværksættes særlige initiativer for at imødekomme den voldsomme interesse for de uorganiserede idræts- og motionsaktiviteter. Opførelsen af kommunale svømmehaller er i et vist omfang sket med dette formål. Der tænkes endvidere her på udbygningen af kommunale anlæg, cykel- og gangstier, delvis bilfrie veje, lystbådehavne og derpå åbningen af naturområder for offentligheden. Selve omfanget og dermed de økonomiske omkostninger i forbindelse hermed er dog vanskeligere at gøre op, fordi udgifterne spreder sig over mange områder (og dermed kommunale konti). Det er vanskeligt - om ikke umuligt - at udskille en særlig "idrætslig del", da de omtalte faciliteter også finder anden anvendelse.

På nogle få områder kan man dog aflæse en stigende facilitetsudbygning som en direkte følge af den stigende motionsinteresse. I perioden fra 1971 til 1983 er der således sket en femdobling af antallet af trimstier/naturstier (fra 51 til 273).

I denne periode er der endvidere sket en udbygning af nettet af cykelstier. Denne udbygning er hovedsagelig tilskyndet af en stigende trafiksikkerhedsinteresse i en periode med flere biler og flere cykler, men udbygningen kan samtidig ses som led i bestræbelser på at bedre betingelserne for denne form for motion. Det har dog ikke været muligt - og det vil også være meningsløst i en idrætslig relation - at opgøre de økonomiske omkostninger i forbindelse hermed.

Antallet af bådepladser i lystbådehavne er også de seneste 10-15 år vokset kraftigt. Der findes i dag (1985) i alt 227 lystbådehavne i Danmark, og antallet i bådepladser er omtrent dobbelt så stort som for 10 år siden. Det fremgår af de kommunale budgetter, at driftsudgifterne i forbindelse med disse anlæg fuldt ud modsvares af indtægterne (1984: indtægter: 22,7 mio., udgifter: 21,9 mio.).

Herudover kan nævnes, at der i stigende omfang i perioden er oprettet motionsfaciliteter eller aktivitetscentre i forbindelse med fritidsområder (lege-, sommerlands- eller feriecentre). Det er dog ikke muligt at opgøre særskilte udgifter i forbindelse hermed, dels fordi det idrætslige indhold i aktiviteterne er vanskeligt at præcisere, og dels fordi organisatorerne omfatter såvel private som offentlige og selvejende institutioner.

Det er i undersøgelser af befolkningens idrætsadfærd dokumenteret, at den uorganiserede idrætsudfoldelse har været i kraftig vækst, og det kan umiddelbart konstateres, at der er sket en stigende anvendelse af offentlige anlæg og naturområder til dette formål. Det kan endvidere som anført konstateres, at der på nogle områder er sket en offentligt finansieret udbygning af faciliteter med hel eller delvis begrundelse i denne uorganiserede idrætsaktivitet.

Det er imidlertid ikke hermed givet, at det nødvendigvis er lige præcis den type faciliteter og anlæg, der er mest behov for. Når væksten i uorganiseret idrætsaktivitet hovedsagelig er sket i særlige former for offentlige anlæg og naturområder, er det næppe udtryk for andet og mere end, at disse faciliteter har været alment tilgængelige. Man kunne forestille sig, at det ville være helt andre faciliteter, der ville blive efterspurgt, hvis der skete en facilitetsudbygning med udgangspunkt i de behov, der ligger bag fremvæksten af uorganiseret idræt. Man kunne endvidere tænke sig, at indretninger af offentlige idrætsanlæg og -haller i nogen grad kunne modificeres under hensyntagen til disse særlige behov.

I forbindelse med disse former for idræt og motion er det også af interesse at se på faciliteter uden for det offentliges regi. Således er indretningen af boligområder og arbejdspladser m.v. af betydning for muligheden for at dyrke uorganiseret idræt i umiddelbar tilknytning til hverdagens øvrige aktiviteter.

At der er tale om fravær af muligheder i hverdagen og et betydeligt udækket behov for idræts- og motionsaktivitet uden for

idrætsforeningernes regi, fremgår bl.a. af de senere års udvikling inden for rejse- og turistbranchen. Muligheder for idrætsaktivitet i tilknytning til feriemål i ind- og udland er i stigende grad blevet en del af branchens udbud, og i de senere år er der fremvokset en række ferietilbud, hvor idrætsaktiviteten fra at være en sekundær aktivitet er blevet det primære formål. Ud over skiferier og kanoferier m.m. kan her bl.a. nævnes time sharing af ferieboliger i områder med muligheder for intens og afvekslende idrætsaktivitet på dertil indrettede anlæg. Der er her bl.a. tale om en produktudvikling inden for den danske rejsebranches udbud af udlandsrejser. At denne udvikling næppe er toppet, kan bl.a. ses af udviklingen i USA, hvor der eksempelvis sideløbende med den stigende interesse for tennisspillet er fremvokset en branche, der tilbyder ferieophold på tennisklinikker på lokaliteter med tørt og behageligt klima.

Også den hjemlige ferie- og turistbranche satser i stigende grad på aktivitetstilbud af idrætsligt præg. Dansk Folkeferie har eksempelvis i deres feriecentre ikke kun sådanne aktivitetstilbud i form af faciliteter, men har også dertil knyttet personer, der yder vejledning og støtte med henblik på at forøge udbyttet af aktiviteten. I branchens udvikling af generel strategi og servicetilbud tillægges i det hele taget aktiv ferie, idræts- og motionstilbud m.m. stigende betydning som konkurrenceparameter.

6.5.4. De kommercielle idrætstilbud.

Ifølge en adressefortegnelse over området findes der skønsmæssigt 150 helse- og motionscentre i Danmark. Bag dette tal kan gemme sig motionscentre med omfattende og avanceret materiel og små centre med et par kondicykler, nogle håndvægte og et solarium. Disse centre er så godt som alle skudt op i det seneste ti-år.

Markedet for disse motionstilbud er således langt fra standardiseret, men skal man søge at danne sig et overblik over økonomien i disse centre, kan man tage udgangspunkt i de store og mest velorganiserede kæder på området.

Den største organisator på området er helsestudierne "Form og Figur". Under denne betegnelse findes 36 studier over hele landet som enten er interessentselskaber eller licensstudier, dvs. at man har købt retten til at anvende ophavsmandens (Tage Nielsen) motionsredskaber og ideer. Organisationen skønner selv, at omsætningen beløber sig til ca. 1,75 mill. kr. pr. studie, hvilket giver en omsætning på ca. 65 mill. kr. Dette er baseret på indtægter fra kunder, der gennemsnitligt betaler 250 kr. pr. måned for at komme i studierne. Hertil kommer, at ophavsmanden og patenthaveren Tage Nielsen i 1985 regner med en omsætning på 30-35 mill. kr. ved salg af redskaber, igennem et byggefirma som forestår opbygning af centre og i forbindelse med et finansieringsselskab.

Disse oplysninger stammer fra organisationen selv. Den næststørste organisator på området med 10 centre - Nautilus - har ikke ønsket at give oplysninger om organisationens økonomi.

Men tager man udgangspunkt i "Form og Figurs" opgivelser af økonomien i de 36 helsestudier, som med en samlet omsætning på ca. 65 mill. kr. må formodes at høre til de største på området, kan det løst skønnes, at befolkningen årligt lægger mellem 100 og 150 mill. kr. i de kommercielle helse- og motionscentre.

6.6. Vurdering af befolkningens forbrug i forbindelse med idræt.

Skal man se samfundsøkonomisk på idrætten i Danmark, kan man ikke undlade at belyse forbruget af idrætsvarer og forbruget i relation til idrætsbegivenheder.

Mens det offentlige i høj grad er indgået i finansieringen af anlæg og drift af idrætsfaciliteter og i mindre omfang med aktivitetsstøtte, så betaler deltagerne selv for udstyret til den personlige deltagelse. Mens man således kan sige, at det offentlige i høj grad er med til at finansiere grundlaget for aktiviteterne, så foregår anskaffelse af udstyr og rekvisitter på det privatøkonomiske marked.

Der har ikke i Danmark været foretaget uddybende analyser af omfanget af dette marked, hvilket formentlig bl.a. hænger sammen med de privatøkonomiske og forretningsmæssige interesser, der er forbundet hermed. Beregninger af markedets omfang har været sporadiske og har kun været i stand til at antyde omfanget og strukturen af markedet. Ved hjælp af regnskabsoplysninger fra aktieselskabsregistret og varestatistik, nationalregnskaber og opgørelse over udenrigshandelen i perioden er det dog muligt at beskrive udviklingen på særlige områder.

Ved opgørelser af befolkningens forbrug i forbindelse med idræt er det meningsfyldt at skelne mellem forbrug af idrætsvarer og forbrug i forbindelse med idræt. Med forbrug af idrætsvarer menes omsætningen af sportstøj og -beklædning, idrætsrekvisitter (bolde, ketsjere, geværer m.m.) og sportsmateriel (lystbåde, surfboards, motorsportsmateriel, cykler, rideheste osv.). Det er altså det forbrug, som foregår i relation til den aktive idrætsudøvelse.

Med forbrug i forbindelse med idræt menes heroverfor det "passive" forbrug i forbindelse med sportsbegivenheder, f.eks. entré til arrangementer samt befolkningens idrætstips (senest V6-spillet).

Tilsammen udgør disse to hovedposter det private forbrug af varer og tjenesteydelser knyttet til både den aktive idrætsudøvelse og **sportsarrangementer**.

På baggrund af denne opdeling kan udarbejdes følgende oversigt, idet der beklageligvis ikke findes opgørelser over det samlede forbrug siden 1981:

Tabel 6.16. .

Det private konsum af sportsvarer og -ydelser fordelt efter formål 1966-81 (årets priser).

	træningsdragter	badetøj	sportssko	lystbåde og udstyr til lystbåde	geværer og ammunition til jagt og sport	ski og skøjter	ketchere	bolde	div. rekvisitter	entré og spil	TALT
	mill.kr.										
1966	11,1	6,6	22,4	48,2	35,0	6,1	0,9	6,6	1,2	213,2	351,3
1967	14,2	11,1	28,7	57,5	34,3	8,1	1,6	8,5	1,1	237,6	402,6
1968	14,7	13,8	26,2	73,4	32,3	8,2	0,7	11,2	1,1	259,9	441,3
1969	20,3	22,4	25,6	99,0	41,5	8,6	3,5	11,0	1,4	281,7	515,0
1970	18,3	30,8	26,7	127,5	40,3	14,9	5,2	12,5	2,6	312,9	591,7
1971	24,4	34,1	37,3	133,8	43,9	8,8	3,8	13,4	2,2	339,8	641,5
1972	30,1	22,3	44,2	144,7	55,1	5,4	4,7	18,5	1,8	351,3	678,0
1973	39,8	23,7	60,4	240,8	71,7	5,6	7,7	20,0	2,5	369,1	841,3
1974	25,7	31,7	58,3	329,4	69,6	6,1	8,4	27,0	3,0	441,5	1000,6
1975	38,1	28,3	70,4	270,8	70,8	4,1	7,3	32,9	3,6	527,3	1053,5
1976	44,6	49,5	92,0	420,5	104,5	14,4	13,8	33,0	5,4	599,5	1377,2
1977	71,8	63,8	105,7	468,9	98,1	10,6	18,7	38,6	6,8	855,3	1738,4
1978	85,0	30,2	140,0	406,7	88,7	5,0	23,3	43,4	7,8	933,6	1763,6
1979	113,1	22,7	180,2	435,7	90,5	12,6	22,2	53,9	10,3	1043,1	1984,4
1980	110,1	22,7	243,9	243,1	86,4	16,2	...	56,4	97,1	1145,4	2021,4
1981	104,0	23,4	286,7	322,1	79,9	13,2	...	81,9	101,5	1605,3	2617,9

Kilde: Danmarks Statistik: Det private konsum efter udvalgte formål i løbende og faste priser 1966-81, København 1985 (upubliceret materiale)

Søren Riiskjær: Mærker og Mode. Sportsvaresektoren som økonomisk og socialt fænomen, Centring 84, nr. 1, s. 30-42.

Af tabel 6.16. fremgår det, at forbruget af de udvalgte idrætsvarer udgjorde mere end 1 mia. kr. i 1981. Til denne opgørelse skal bemærkes, at det ikke har været muligt at medregne forbruget af sports- og racercykler. På baggrund heraf må det anslås, at forbruget - stadig minus cyklerne - i 1984 har udgjort 1500-2000 mio. kr.

Forbruget af sportsvarer kan fx sammenlignes med de samlede offentlige udgifter til idræt og idrættens egenfinansiering (ca. 2.000 mio. og 850-900 mio. kr.).

Af tabellen fremgår også, at befolkningens forbrug i forbindelse med idræt (entre og spil) er ca. dobbelt så stort som forbruget af idrætsvarer. Hovedparten af dette beløb hidrører fra fodboldtipningen. Ifølge oplysninger fra Dansk Tipstjeneste blev der således i 1981 tippet for 997 kr., mens tipning og V6-spil i 1984/85 androg 1.228 mio. kr.

Ser man på forbrug af idrætsvarer og forbrug i relation til idræt, er der i perioden tale om en stigning på 130%. Dette er en voldsom stigning i sammenligning med det totale private forbrug, der i perioden kun steg med ca. 30%.

Ved en nærmere analyse af tallene fremgår det, at forbruget udviser betydelig følsomhed over for samfundsøkonomiske konjunkturer (jfr. Riiskjær 1985). I perioder med stagnation i det private forbrug som fx 1970-72 og 1975-77, forekommer direkte fald i det samlede forbrug, hvilket dog primært skyldes stagnerende tipning, men også fald i forbrug af visse varer. Perioden 1983-85 vil formentlig udvise samme tendens, bl.a. på baggrund af en direkte tilbagegang i fodboldtipningen).

Idet der må tages forbehold for, at der ikke er medregnet forbrug i forbindelse med motorsport og cykelidræt, som kan udgøre betydelige beløb - kan det altså med udgangspunkt i tallene i tabel 16 konstateres, at det "passive" forbrug i forbindelse med sportsbegivenheder udgør ca. 60% af det samlede private forbrug af sportsvarer og -ydelser. Det er imidlertid forbruget i forbindelse med den aktive idrætsudøvelse, der er vokset mest.

Ser man således på stigningstakten (målt i faste priser) viser det sig, at mens entré og spil er steget med ca. 100% i perioden 1966-81, så er forbruget af idrætsvarer steget med omkring 200%. Denne store stigning afspejler direkte den stigende idrætsaktivitet, som er konstateret i perioden.

Går man nærmere ind i forbrugsposterne, viser det sig, at forbruget af sportsbeklædning og -fodtøj er vokset mest i perioden. Forbruget er mere end tredoblet. Aktivitetsmæssigt kan dette tilskrives den voksende interesse for motionsidræt i perioden. Motionsaktiviteter som f.eks. kondiløb, jogging og trim er netop kendetegnet ved, at de ikke kræver anden personlig udrustning end beklædning og fodtøj.

Men også forbruget af bolde er steget meget i perioden. Selv om det er en mindre post i absolutte størrelser, så afspejler badmintonsportens stigende popularitet i perioden sig klart i boldforbruget.

I forbindelse med opregningen af idrætsvareforbruget bør det nævnes, at ikke alt forbrug foregår i forbindelse med idrætsaktivitet, men at f.eks. sportsbeklædningen anvendes som fritidstøj - ja selv som hverdagsbeklædning. Således bruger især den yngre del af befolkningen i dag sportssko i hverdagen, og også joggingdragt har afløst cowboybukser og den slipsløse skjorte.

Årsagen til at det "sportlige look" er populært - også uden for sportsarenaen - må utvivlsomt tilskrives, at skønhed, sundhed og velvære i efterkrigstiden og især i de seneste 20 år er blevet samfundsmæssige idealer. Dette ses af idrætsvareforbruget, men også af at kropskulturen på områder som hygiejne, kosmetik, dekoration af kroppen m.m. er blevet genstand for voldsom interesse.

Denne "iscenesættelse" af kroppen er begrundet i, at der i vores epoke er forbundet social værdi med det sportlige. Den sportslige udstråling har symbolværdi, idet den signalerer ungdom, fritid og rigdom. Den fortæller, at man har tid og overskud til sig selv og er derfor et forsøg på at skabe identitet og måske social distance.

Selve forbrugsudvidelsen hvad angår sportsudstyr - især beklædning - behøver derfor ikke at være udtryk for stigende idrætsaktivitet, idet udstyret i nogen grad kan være erhvervet på grund af sin symbolværdi og ikke på grund af et reelt ønske om at

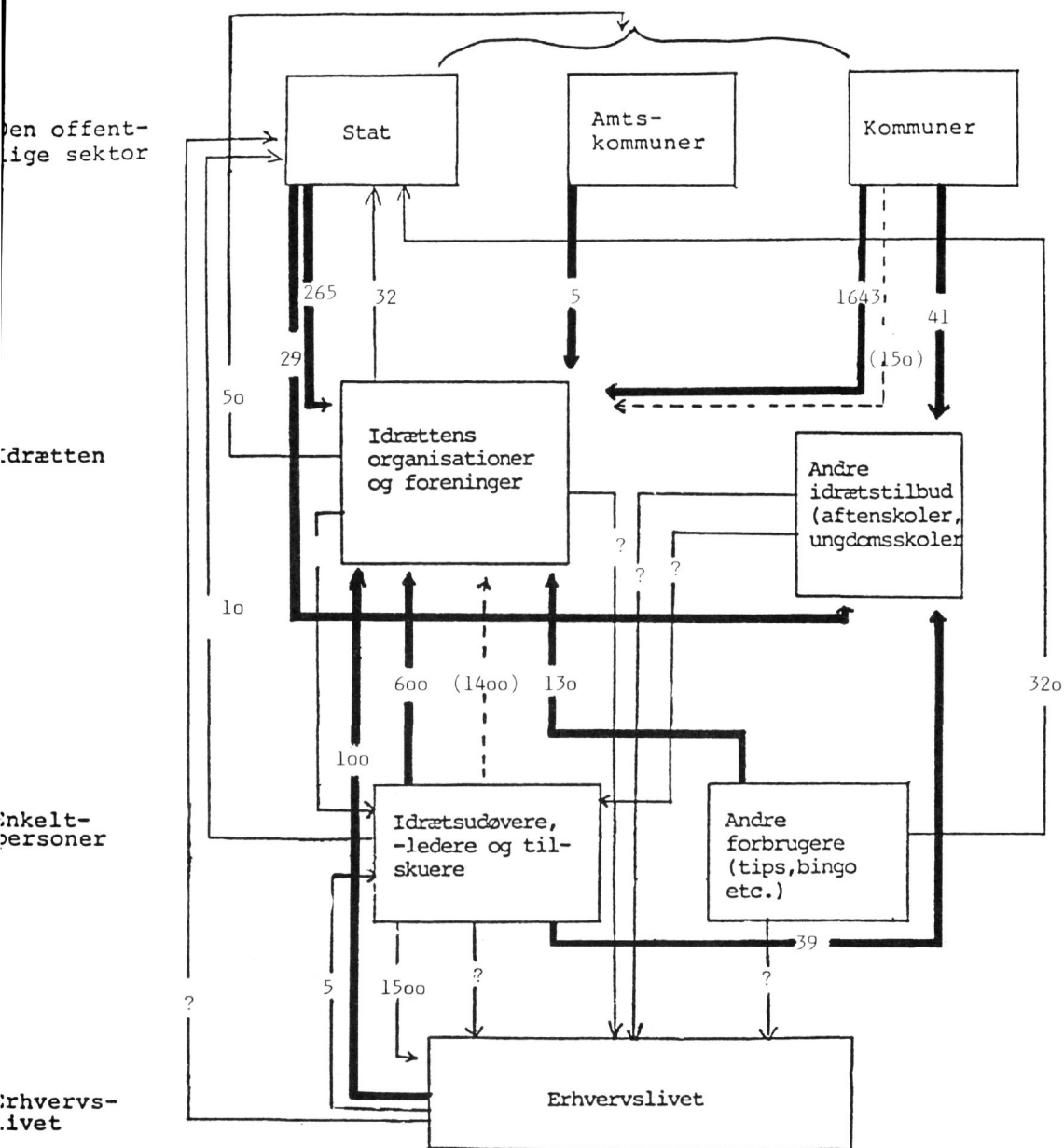
motionere.

Med denne symbolværdi, som er indlagt i f.eks. sportsbeklædningen, har man set en voksende fri tidsindustri. Især i perioder med udvidede private forbrugsmuligheder udviser denne sektor uforholdsmæssig stor stigning i forbruget. Dvs. at godt nok er idrætsudstyr populært, men i perioder med forbrugsstramning er det her, der spares.

I takt med det stigende forbrug har man set en voksende interesse fra industrien i at udnytte den sportslige symbolværdi i reklamerne. Dels indgår sundhedsideal i reklamer for mange produkter i form af sportslige omgivelser og sportstrænede personer i selve reklamerne; men også i selve sportsverdenen har man set en stigende æstetisering af vareudbuddet. Særlige mærkevarer og produkter i bestemte idrætsgrene har været i stand til at dominere markedet, idet disse har forstået at indlægge særlige symbolværdier.

Man må heller ikke være blind for, at eliteidrætten i den sammenhæng fungerer som udstillingsvindue for sportsbeklædning, sko og udstyr. Elitesportsmanden fungerer bevidst eller ubevidst som reklamesøjle og ideal. Han bevæger sig i sportshaller og på sportspladser og er dermed med til at almenføre nogle forbrugsregler, der måske især omfatter ungdommen. Ungdommen må i kraft af puberteten og den endnu ikke fast etablerede sociale status i højere grad end voksne manifestere sig eller identificere sig gennem ydre genstande og egenskaber. Det "sportslige look" er en af de måder, hvorpå denne identifikation kan foregå.

Figur 6.17.: Idrættens økonomiske kredsløb (1984, i mill. kr.)

- Noter: (1) De tykke linier omhandler de økonomiske størrelser, der er omtalt i afsnittet om idrættens finansiering. De stiplede linier er gratisydelse, hvis pengeværdi er anslået. De tynde linier angiver økonomiske størrelser, der ikke er omtalt i afsnittet om idrættens finansiering.
- (2) De angivne beløb er i de fleste tilfælde netttotal. Kommunernes tilskud til idrættens foreninger er således fraregnet brugerbetaling ved kommunale idrætsanlæg. Idrætsorganisationernes entréindtægter fra tilskuere til idrætsbegivenheder er fraregnet udgifter i forbindelse med disse arrangementer og den offentlige sektors indtægter fra tipningen er fraregnet præmiebetaling til tipperne. De offentlige udgifter til idrætsformål er imidlertid ikke fratrasket afledede skatteindtægter o. lign., og forbruget af idrætsvarer er opgivet som omsætningstal.

6.7. Idrættens samfundsøkonomiske betydning.

De foregående dele af dette kapitel omfatter delasppekter af idrættens samlede økonomi. Det er hensigten med dette afsnit at give et samlet overblik over idrættens økonomi og at belyse idrættens samfundsøkonomiske betydning.

I figur 6.17. er alle de udgifts- og indtægtsstrømme, som er foranlediget af idrætten skitseret. Det drejer sig om de indbyrdes økonomiske relationer mellem følgende fire niveauer:

- (1) den offentlige sektor opdelt i stat, amtskommune og kommuner,
*
- (2) idrætten bestående af den organiserede idræt samt andre idrætstilbud,
- (3) de enkeltindivider, der har økonomiske udgifter eller indtægter i tilknytning til idrætsaktivitet eller idrætsbegivenheder, omfattende idrættens udøvere, ledere og tilskuere samt tippere og andre "passive" forbrugere af idræt, og
- (4) erhvervslivet.

Nedenfor skal de i figuren angivne økonomiske strømme kort omtales, idet der i en række tilfælde kan henvises til de foregående afsnit, hvori der er givet en mere detaljeret beskrivelse. En del af de i figuren angivne udgifts- og indtægtsstrømme er dog ikke tidligere omtalt og vil derfor blive nærmere omtalt nedenfor.

I en række tilfælde er der i figuren angivet økonomiske strømme, uden at størrelsesordenen af de pågældende udgifter eller indtægter er anslået. Disse økonomiske strømme er det ikke på det foreliggende grundlag meningsfuldt at skønne over værdien af, hvorfor der i figuren i de pågældende tilfælde er angivet spørgsmålstegn.

Vedrørende afgrænsning af idrætten og de finansielle strømme mellem idrætten og de nedennævnte sektorer henvises til kapitlets foregående afsnit.

Den offentlige sektors tilskud til idrætten er tidligere omtalt detaljeret i afsnit 6.2. Staten har udgifter til den organiserede idræt på i alt 265 mio. kr. og til andre idrætstilbud på 29 mio. kr. Amtskommunerne har udgifter til idrætten på 5 mio. kr. Endelig er de samlede kommunale udgifter til idrættens organisationer og foreninger på 1,643 mio. kr. og til idrætstilbud i aftenskoler og ungdomsskoler på i alt 41 mio. kr. Dertil kommer idrætsforeningernes sparede lejeudgift ved brug af haller og gymnastiksale, der i figuren er angivet ved en stiplede linie og som svarer til en indirekte udgift på næppe under 150 mio. kr.

Det offentlige har ikke kun udgifter, men også indtægter som følge af idrætten. Af størst betydning er indtægter i forbindelse med tipning og spil. Staten modtager forud for udlodning af overskudsandele en afgift på 19% af omsætningen. Dertil kommer præmieafgift af tipoverskuddet, som gives til ikke-idrætslige formål. Endvidere opkræves omsætningsafgift af spil ved væddemål. Tilsammen kan denne statslige tips- og spilafledte indtægt anslås til 320 mio. kr.

Staten modtager derudover moms af entreindtægt fra sportsarrangementer (ca. 10 mio. kr.), og idrætsorganisationer og -foreninger betaler moms af sponsorindtægt og af omsætning af varer og afgiftspligtige ydelser. Staten modtager også selskabsskat fra professionelle afdelinger, der er organiseret som anparts- og aktieselskaber, på 2-3 mio. kr. Tilsammen kan statens indtægter fra idrættens organisationer og foreninger anslås til 32 mio. kr.

Endelig skal det nævnes, at stat, amtskommuner og kommuner har indtægter i form af indkomstskat fra idrætsorganisationernes og -foreningernes ansatte personale. Den samlede indtægt herfra kan anslås til 50 mio. kr.

*
Udover tilskud og V6-penge (175 mio.kr.) og tilskud via fritidsloven (87 mio.kr.) er her også medregnet Danmarks Radios betaling til idrætsorganisationerne i 1985 for transmissionsrettigheder til nationale amatøridrætsbegivenheder. (ca. 3 mio.kr. heraf ca. 2 mio.kr. til DBU med A-landsholdet undtaget (ca. 1,1 mio.kr.)).

Staten har derudover også indtægter i form af moms og selskabsskatter fra den del af erhvervslivet, der lever af at sælge idrætsvarer eller er afhængig af idrætsbegivenheder, og de ansatte i disse virksomheder betaler indkomstskat. Det er ikke muligt at anslå størrelsen af disse indtægter, hvorfor der nedenfor er set bort fra disse.

Det fremgår altså, at den offentlige sektor har samlede indtægter fra idrætten, idrætstilskuere, tippere (og spillere) på ca. 400 mio.kr. Da de samlede udgifter til idrætten andrager ca. 2000 mio.kr., kan den offentlige sektors nettoudgift til idrætten således anslås til ca. 1600 mio.kr. (1984).

Det er de kommunale myndigheder, der har lagt hovedparten af udgifterne til idrætten, mens staten modtager langt hovedparten af de afledte indtægter. Isoleret set har staten således en nettoindtægt i sit økonomiske mellemværende med idrætten på næsten 100 mio.kr., mens kommunernes nettoudgift er 1700 mio.kr. Dette er dog misvisende, eftersom en del af statens indtægter anvendes som bloktilskud til kommunerne og hermed bl.a. til tilskud til idrætsforeningerne.

I afsnit 6.3. og 6.4. er der i detaljer redegjort for indtægts- og udgiftsstrømme i idrættens organisationer og foreninger. I figur 6.17. er indtægtsstrømmene angivet i overensstemmelse med den systematik, der er anvendt i disse afsnit. Udover indtægter fra offentlige myndigheder har idrætten især indtægter fra idrætsudøvere, -ledere og -tilskuere i form af kontingenter og entréindtægter, i alt 600 mio.kr. Dertil kommer indtægter fra erhvervslivet i form af sponsorpenge. Der er i figuren forudsat, at 5 mio.kr. af de sponsormidler, der går til idrætten, tilfalder enkelte idrætsudøvere i form af individuelle reklamekontrakter, mens det resterende beløb tilflyder idrættens organisationer og foreninger.

Derudover tjener idrætten penge fra støtteforeninger, bingo, o.l. arrangementer, hvilket i figuren er registreret som en udgift for "Andre forbrugere", og desuden modtager idrætten gratisydelse

fra frivillige ledere og instruktører i betydeligt omfang.

Idrætsorganisationernes og -foreningernes udgifter har i denne figur karakter af enten køb af udstyr m.v. fra erhvervslivet, lønninger til ansatte i og uden for idrætten og skat eller moms til offentlige myndigheder.

Det er ikke muligt at opgøre udgifterne på disse forskellige kategorier med undtagelse af de tidligere omtalte skatte- og momsbeløb.

De andre idrætstilbud finansieres som angivet i figuren af tilskud fra stat og kommuner samt brugerbetaling. De har udgifter af ukendt værdi til erhvervslivet i form af køb af udstyr m.v. samt udgifter til enkeltpersoner i form af lønninger til ansat personale (instruktører m.v.).

Idrætsudøvere finansierer selv en del af deres idrætsaktivitet gennem kontingenter til foreningerne, gebyrer til aftenskolen, og ved køb af udstyr, beklædning og andre idrætsvarer. Idrætsudøvernes forbrug af sportsvarer i perioden 1966-81 er omtalt i afsnit 6.6. I figuren er det aktuelle forbrug anslået til 1500 mio.kr. Enkelte eliteidrætsudøvere modtager endvidere som nævnt tilskud fra erhvervslivet i form af individuelle sponsorpenge.

Idrætstilskuerne betaler entré til idrættens organisationer og foreninger og moms til staten. Idrætsledere og -instruktører modtager kun i ringe omfang aflønning. De betaler samtidig kontingent til foreningerne og yder først og fremmest gratisydelse af betydeligt omfang.

Tippere og deltagere ved idrætsforeningernes arrangementer med bingo o.l. skaber indtægter for foreninger og staten. Der er ikke i figuren angivet indtægter for tippere, spillere m.v., idet disse er fratrasket idrættens og statens indtægter i denne forbindelse.

Erhvervslivet omfatter i figuren virksomheder, der har udgifter i form af sponsorpenge til idrættens organisationer, -foreninger og

-udøvere som betaling for sponsorydelser. Det omfatter endvidere sportsbranchen, der lever af idrætsudøvernes køb af udstyr og beklædning og af branchens evne til at udbrede brugen af idrætsbeklædning og -udstyr til andre former for aktivitet end selve idrætsudøvelsen. Disse virksomheders økonomiske relationer til idrættens organisationer og foreninger samt idrætsudøvere, ledere og tilskuere er angivet i figuren med konkrete beløb.

Ud over de virksomheder, der driver sponsorvirksomhed, og virksomheder i sportsbranchen er også andre erhvervsvirksomheder en del af det økonomiske kredsløb, som foranlediges af idrætten. Det gælder oplagt den egentlige kommercielle idrætssektor, der mod betaling tilbyder idrætsudøvelse (bl.a. helsecentre) og overværelse af idrætsbegivenheder (bl.a. professionel boksning).

Det gælder herudover nyhedsmedierne, hvis omsætning i et vist omfang er afhængig af idrætten. Det gælder også en del af transportsektoren svarende til rejseaktiviteten i forbindelse med idrætsbegivenheder. Det gælder den del af bygge- og anlægsaktiviteten, der er beskæftiget med bygning, reparation og vedligeholdelse af idrætsanlæg. Det gælder endvidere den turisme, der er knyttet til idrætsaktivitet, og det gælder vask og rengøring af idrætsbeklædning m.v.

Der kan formentlig nævnes en række yderligere brancher og virksomheder, hvis omsætning og beskæftigelse helt eller delvis må tilskrives idrætten. Der findes ikke materiale, der gør det muligt at få et overblik over endsige anslå værdien af denne omsætning og beskæftigelse. I figuren er dette angivet gennem indtægter til erhvervslivet af ukendt værdi fra idrætsudøvere, -ledere og -tilskuere samt fra andre forbrugere.

I idrættens organisationer og foreninger modtager kun et begrænset antal personer aflønning. Af oplysningerne i kapitel 4 om idrættens organisationer fremgår det, at den samlede beskæftigelse kun er på 500-600 personer omregnet til heltidsansatte. Dertil kommer 200-300 professionelle idrætsudøvere (omregnet til heltidsbeskæftigede).

Den afledte beskæftigelse i sportsvarebranchen og i erhvervslivet i øvrigt er af langt større omfang. Dette fremgår bl.a. af, at lønsummen inden for de i alt 891 detailhandelsvirksomheder inden for jagt, sport og camping er på i alt 95 mio.kr. (1983-tal).

Dertil kommer beskæftigelsen inden for de dele af erhvervslivet i øvrigt, der som ovenfor omtalt direkte er en del af idrættens økonomiske kredsløb.

Endelig kan nævnes, at der i følge oplysninger fra Halinspektørforeningen er ansat i alt 900-1000 ved idrætshaller. Det samlede antal ansatte ved idrætsanlæg kan på denne baggrund løst anslås til 3000-4000 personer.

Idrættens direkte effekter på betalingsbalancen er af beskedent omfang. Selv om der ikke foreligger præcise data må det formodes, at effekten er negativ. Der er nettoudgifter i forbindelse med idrætsbetonet turisme og overværelse af idrætsbegivenheder i andre lande. Tidligere var også sportsvarebranchen kendetegnet ved høj importandel, men denne er faldet de senere år samtidig med en voksende eksport.

Det skal generelt fremhæves, at det er yderst vanskeligt at måle idrættens samfundsøkonomiske betydning.

Der er dog ingen tvivl om, at idrættens betydning i forhold til makro- økonomiske størrelser som beskæftigelse, betalingsbalance samt offentlige udgifter og indtægter er af beskedent omfang. Samtidig er der imidlertid heller ingen tvivl om, at det er en sektor i vækst, og at dens samfundsøkonomiske betydning som følge heraf må forventes at øges fremover. I forbindelse med udviklingen på medieområdet fremover - herunder køb af fremmede TV-programmer og hermed stærkt udvidet marked for spon-sorvirksomhed - tegner der sig muligheder for langt stærkere beskæftigelses- og betalingsbalancevirkninger.

Idrætten har derudover betydning for samfundsøkonomien i bredere forstand i og med, at idrættens effekter på befolkningens sundhedstilstand og miljøet m.v. har afledte virkninger på

offentlige udgifter.

Der er gjort forsøg på at estimere udgifterne i forbindelse med skader som følge af idrætsaktiviteten. I 1975 blev sundhedsvæsnets udgifter hertil anslået til 12 mio.kr., og det samfundsmæssige produktionstab til 15 mio.kr.³ .

Det er vanskeligere at fremkomme med sikre antagelser om - end-sige måle - den eventuelle afledte udgiftsformindskelse som følge af den forbedrede sundhedstilstand på grund af idrætsaktivitet.

Det samme gælder idrættens effekter på miljøet m.v. Det er også her nemmere at anslå den negative effekt i form af afledte udgifter som følge af forurening, affald, nedslidning af vegetation m.v. end at angive de eventuelle positive effekter i form af miljøforbedring og rekreative områders tilgængelighed for større befolkningsgrupper.

Det skal fremhæves, at der også på det sociale område kan være virkninger af udgiftsformindskende karakter som følge af det frivillige arbejde, som udføres i idrættens organisationer og foreninger. Det er imidlertid umuligt at anslå den økonomiske værdi af dette forebyggende arbejde.

- 3) Stig Sonne Holm & Christian Hjorth-Andersen: "Idrætsskaders samfundsøkonomiske betydning", Ugeskrift for Læger 1977, s. 2596-2598.

BILAG I.

B I L A G

til

KAPITEL 6: Idrættens økonomi

BILAG I.

Kommunale støtteordninger.

Der findes kommunale støtteordninger i 95% af landets kommuner. Ifølge oplysninger fra 1984 har kun 13 kommuner ikke permanente støtteordninger.

Støtteordningerne er forskellige fra kommune til kommune både i udformning og i størrelsen af støtten. Der findes ingen lovgivning eller landsdækkende regler for disse ordninger som nu dækker stort set alle kommuner.

Praktisk taget alle kommuner opstiller betingelser som skal opfyldes for at foreninger kan modtage tilskud. Mere end 90% af kommunerne kræver at foreningen er hjemmehørende i kommunen, mens ca. 1/4 yderligere kræver medlemskab af amts-/landsorganisation.

De kommunale støtteordninger omfatter normalt en eller flere af nedenstående tilskudsformer (beløb i 1983-kr.). Det skal bemærkes, at der tales om de samlede kommunale tilskud til idrætsbørne- og ungdomsarbejde under fritidslovens kap. 2: Idrættens andel heraf er anslået til ca. 82% (iflg. undervisningsministeriet).

1. Grundtilskud.

Mindre end 25% af kommunerne anvender grundtilskud som støtteform. Godt 6 mio. kr. eller knapt 2% af de samlede tilskud ydes på denne måde. Tilskuddet gives hovedsageligt som et fast beløb pr. forening pr. år, og ligger i intervallet 250-6.000 kr. med størsteparten af kommunerne placeret i intervallet 800-2.000 kr. pr. forening pr. år.

2. Medlemstilskud.

Dette tilskud kan gives pr. "aktivitetsmedlem" (dvs. en person tæller som et fuldt medlem for hver aktivitet hun/han deltager i) - eller pr. person (uanset hvor mange aktiviteter hun/han deltager i). Tilskuddet varierer fra fx 40 kr. til 200 kr. pr. medlem pr. år, og kan også gradueres efter alder.

Disse to tilskudsformer er ofte sat i relation til kontingentindtægter, hvor foreningens samlede kontingentindtægter fx kan danne loft over tilskuddet (krone til krone principet) eller kan sættes til 50% af tilskuddet.

Næsten alle kommuner yder medlemstilskud under den ene eller anden form. Tilskuddet andrager ca. 25% af det samlede tilskud, hvilket svarer til 78 mio. kr.

3. Tilskud til leder- og instruktøruddannelse.

Dette tilskud gives som fx en procentdel af godkendte kursusudgifter og rejseudgifter eller efter ansøgning inden for en fast rammebevilling.

Ca. 85% af kommunerne støtter leder- og instruktøruddannelse. Tilskuddet udgør 4% af de samlede tilskud eller knapt 12,5 mio. kr.

4. Tilskud til aflønning af instruktør og træner.

Denne tilskudsform kan gives som fast tilskud pr. trænerstime eller som en procentdel af lønudgiften.

Kun godt 10% af kommunerne giver støtte til instruktør- og trænerløn, og tilskuddet udgør knapt 6% af de samlede tilskud eller i alt 17,3 mio. kr.

5. Tilskud til inventar og materialer.

Knapt 65% af kommunerne giver i alt ca. 12,5 mio. kr. i støtte til materialer og inventar. Tilskuddet udgør således 4% af de samlede tilskud.

6. Tilskud til særlige enkeltaktiviteter.

Tilskud under pkt. 5 og pkt. 6 gives som regel efter særlig ansøgning og som en procentdel af udgifter inden for en fast rammebevilling på kommunens budget.

Ca. 25% af kommunerne støtter enkeltstående arrangementer herunder i enkelte tilfælde etablering af lokaler. Tilskuddet udgør under 1% af de samlede tilskud, hvilket svarer til 1,5 mio. kr.

7. Tilskud til lejroophold.

Tilskuddet gives som en procentdel af udgifterne eller med et fast beløb pr. deltager.

Knap 20% af kommunerne støtter lejroophold. Tilskuddet andrager godt 4 mill.kr. eller godt 1% af de samlede tilskud. Tilskuddene går formentlig først og fremmest til spejdere o.l. ungdomsorganisationer.

8. Tilskud til transport.

Tilskuddet gives især til deltagelse i turneringer eller træning.

Tilskuddet gives som km-penge eller i form af fri kommunal befordring til træningsanlægget.

Ca. 45% af kommunerne støtter befordring med i alt 7,6 mio. kr., hvilket svarer til knapt 2,5% af de samlede tilskud.

9. Supplerende tilskud til lokaler og anlæg.

Tilskuddet supplerer de tilskud som er fastlagt i fritidsundervisningsloven, enten ved at også medlemmer over 25 år indgår som grundlag for beregning af lokaletilskud, eller ved at der ydes støtte ud over lovens procentsats. Endvidere har man i andre tilfælde forhøjet det maksimumbeløb på 50 kr. i tilskudsberettigede udgifter pr. time som gælder ifølge bekendtgørelsen. Disse former for supplerende tilskud er ofte et led i forsøgene på at udligne forskellene mellem kommunale og private lokaler.

Ca. 90% af kommunerne supplerer de lokaletilskud der er fastlagt i fritidslovgivningen. Tilskuddet udgør knapt 150 mio. kr. eller knap 50% af de samlede tilskud.

Som det fremgår af denne oversigt er langt det største tilskud supplerende lokaletilskud, der udgør knapt halvdelen af de samlede tilskud. Den anden store post er medlemstilskud der udgør 1/4 af de samlede tilskud. Herefter er der et stort spring ned til tilskuddene til leder- og instruktøruddannelse, instruktør- og trænerløn og materialer. Hver for sig udgør disse tilskudsformer 4-5% af de samlede tilskud. De refererede tal stammer fra en analyse af kommunale støtteordninger og faciliteter som samarbejdsudvalget mellem amtskonsulenterne for fritidsundervisning og konsulenterne for idræts- og ungdomsorganisationerne har ladet foretage (1984). De anførte beløbsstørrelser angiver som nævnt de samlede kommunale tilskud til idræts-, børne- og ungdomsarbejde, hvoraf idrættens andel udgør 82%.

De forskellige tilskudsformer er i vid udstrækning regulerbare og kan fastlægges ud fra fritidspolitiske kriterier. De forskellige byordninger åbner i princippet mulighed for at iværksætte en styring. Der findes ikke grundlag for at konstatere i hvilket omfang valget af støtteordninger rent faktisk er udtryk for bevidst styring.

De anvendte støtteformer kan med udgangspunkt i den refererede undersøgelse opdeles i tre hovedkategorier:

1. **Deltagertilskuddet** (medlemstilskud og grundtilskud) er i første række rettet mod enten antallet af brugere eller foreninger. I afgrænsningen af hvilke grupper af medlemmer eller hvilke typer af foreninger der skal udløse tilskud, kan der ligge nogle styringsmuligheder.

For medlemstilskuddet er det ikke blot alderbegrænsninger der kan bruges som variabe. Ved forskellige afgrænsninger kan foreningerne indirekte opmuntres til at rette deres tilbud mod de ønskede målgrupper.

2. **Aktivitetstilskuddet** (leder- og instruktøruddannelse, instruktør- og trænerløn, materiel, enkeltstående arrangementer, befordring m.v.) rummer en anden mulighed for styring. I modsætning til deltagertilskud er dette tilskud rettet mod

aktiviteterne. I valget af hvilke typer af udgifter (aktiviteter) der er tilskudsberettigede og af procentsatsen for støtten, vil der være indbygget en prioritering. Fx vil der være stor forskel på om det er instruktørlønninger, kursusdeltagelse eller lignende der prioriteres, eller det er transport og stævnedeltagelse. I nogle tilfælde vil det ikke være muligt at rette denne tilskudsform mod bestemte målgrupper, idet det fx vil være vanskeligt at kontrollere hvorvidt instruktørlønningerne bruges **til** at aflønne en højt kvalificeret træner til førsteholdet eller instruktører til motionshold. I andre tilfælde er det dog muligt at rette støtten mod bestemte målgrupper i kraft af at tilskuddet ydes efter konkret ansøgning.

3. **Lokaletilskud** som i denne sammenhæng primært består af supplerende lokaletilskud, kan reguleres på flere måder. Kommunen kan regulere aldersgrænsen og yde tilskud ud over lovens procentsatser og maksimumbeløb. Det er i en vis forstand forudsætningen for de to andre former, idet målet med dette tilskud er at bevare foreningsstrukturen uden at omkostningerne for den enkelte forening bliver for store. Tilskuddet sikrer at de eksisterende fysiske rammer om aktiviteterne rent faktisk kan anvendes, men giver ikke mulighed for at prioritere mellem forskellige aktiviteter.

Det fremgår af ovenstående at deltagertilskud og aktivitets-tilskud udgør henholdsvis 26% og 18% af de samlede tilskud. Da deltagertilskuddet som nævnt ikke er aktivitetsfremmende i sig selv, betyder dette at kun knapt 1/5 af tilskuddene går til direkte aktivitetsfremmende foranstaltning. Af tabel 6.9. fremgik det at de kommunale støtteordninger i perioden 1979-1984 kun har udvist en beskedent real stigning. Denne stigningstakt dækker over stigende supplerende lokaletilskud, mens deltagertilskud og aktivitets-tilskud tilsammen i løbet af perioden er faldet med 12% i faste priser. Der er med andre ord en tendens til, at en stadig større del af de kommunale tilskud går til "driften" af systemet, mens en stadig mindre del går til igangsætning og stimulering af aktiviteter.

Kommunale forskelle.

Som det fremgår af nedenstående tabel I.1., er der store forskelle mellem de gennemsnitlige kommunale driftsudgifter til idræt pr. indbygger i de enkelte amtskommuner. De er højest i Hovedstadsområdet og Nordsjælland mens de fleste af de øvrige amtskommuner ligger under landsgennemsnittet.

Der er endvidere betydelige forskelle med hensyn til udgifternes fordeling på henholdsvis driftsudgifter i forbindelse med kommunale idrætsanlæg m.v., interessegrupper for børn og unge, lokaletilbud og øvrige kommunale støtteordninger. Dette afspejler bl.a. forskelle med hensyn til idrætsanlæggenes ejerforhold. I Jylland er der således flere private anlæg og selvejende idrætsanlæg end på Sjælland. Derfor udgør driftsudgifterne i forbindelse med kommunale idrætsanlæg typisk større andele af de samlede kommunale idrætsudgifter i sjællandske kommuner end i jyske kommuner, hvor omvendt tilskuddet til egne eller lejede lokaler vejer tungt.

Tabel I.1.:

Kommunernes nettodriftsudgifter på fritidsområdet (budget 1986).

Kr. pr. indbygger i aldersgruppen 7 - 25 år	Kommunale idræts- anlæg m.v.	Interessegrupper for børn og unge	Lokaletilskud	Øvrige kommunale støtteordninger	Driftsudgifter til idræt i alt
Københavns kommune	1133	86	158	60	1436
Frederiksberg kommune	1276	15	357	0	1649
Københavns amt	1346	45	76	310	1778
Frederiksborg amt	782	18	164	263	1227
Roskilde amt	618	49	208	243	1119
Vestsjællands amt	780	21	141	157	1098
Storstrøms amt	569	26	165	136	895
Bornholms amt	624	4	376	175	1179
Fyns amt	503	40	267	263	1073
Sønderjyllands amt	433	6	234	103	776
Ribe amt	481	2	161	187	831
Vejle amt	635	21	187	182	1026
Ringkøbing amt	515	6	211	265	996
Århus amt	466	37	155	175	832
Viborg amt	551	8	295	187	952
Nordjyllands amt	743	8	298	212	1261
Hele landet	729	29	189	200	1148

Note: Tabellen er udarbejdet af Kommunernes Landsforening på grundlag af kommunale budgetoplysninger og vedrører såvel idræt som anden kapitel II-virksomhed.

Forskellen på anlæggenes ejerforhold betyder tilsyneladende en del for fordelingen af de tre tilskudsformer. Hvis der er mange private anlæg bruger kommunen en stor del af ressourcerne på lokaletilskud, hvorfor der er mindre tilbage til aktivitetstilskud.

Af tabellen fremgår det således, at i Bornholms og Nordjyllands kommuner anvendes ca. 2/3 af udgifterne til støtteordninger til lokaletilskud, og kun henholdsvis 2% og 14% af midlerne går til aktivitetsfremme. Alle jyske amter ligger over landsgennemsnittet for lokaletilskuddets andel, mens kommunerne i København, Frederiksborg og Roskilde amt ligger under. Kommunerne i Københavns amt anvender kun 17% til lokaletilskud.

BILAG II.

Hovedorganisationernes indtægter og udgifter.

Dette bilag indeholder en oversigt over hovedorganisationernes økonomi. Det er tilstræbt at belyse såvel hovedorganisationernes som disses underorganisationers indtægter og udgifter så fuldstændigt, som de foreliggende oplysninger muliggør. Via hovedorganisationernes regnskaber er det muligt at give et detaljeret billede af alle fire hovedorganisationers økonomi. Alle disse viderebevilger imidlertid en væsentlig andel af midlerne til dets underorganisationer (specialforbund/amtsorganisationer/grupper/kredse og bysammenslutninger).

Det er vidt forskelligt i hvilket omfang der findes oplysninger om disse underorganisationers økonomiske forhold. Der findes et relativt omfattende materiale om DIF's specialforbund (blandt andet i kraft af eliteidrætsudvalgets specialforbundsundersøgelser). Der foreligger oplysninger om DDSG&I's økonomi for så vidt angår såvel fællesområdet og grupperne (skydning, gymnastik og idræt). Derimod har der ikke været indsamlet oplysninger om underorganisationernes økonomi i hverken DDGU eller DFIF.

Som følge heraf indeholder bilaget detaljerede oplysninger om ca. 95% af DIF's økonomi. 70-75% af såvel DDSG&I's som DFIF's økonomiske forhold er belyst, mens det kun er muligt, at afdække ca. 45% af DDGU's økonomi med samme detaljeringsgrad som for de øvrige organisationer.

Dansk Idræts-Forbund.

Dansk Idræts-Forbund modtager 44% af den del af overskuddet fra Dansk Tipstjeneste, der tilfalder idrætten. I 1983-84 udgjorde beløbet mere end 80 mill. kr. og repræsenterede omkring 95% af forbundets samlede indtægter. De øvrige indtægter udgøres af renter og udbytter. Det skal bemærkes, at DIF i modsætning til sine specialforbund kun i meget begrænset omfang kan modtage egentlig sponsorstøtte, da mulighederne for modtagelser i form af

reklame eller lignende er ringe.

Tabel II.1. viser DIF's økonomi fordelt på hovedposter i årene 1977/78, 1980/81 og 1983/84.

Tabel II.1.: Dansk Idræts-Forbunds årsregnskaber 1977/78 - 1980/81 - 1983/84

	1977/78		1980/81		1983/84	
	<u>mill.kr.</u>	<u>%</u>	<u>mill.kr.</u>	<u>%</u>	<u>mill. kr.</u>	<u>%</u>
<u>INDTÆGTER</u>						
Indgået fra A/S Dansk Tipstjeneste	36,6	92,0	54,0	92,4	76,6	35,0
Renter og udbytte m.v.	3,2	8,0	4,5	7,6	4,0	5,0
I alt	39,8		58,5		80,6	
<u>UDGIFTER</u>						
Tilskud til specialfor- bund	24,8	62,3	36,3	62,0	52,8	65,5
Dansk Eliteidræts Komité					2,0	2,5
Kollektiv forsikring, til- skud til kongresser m.v. og øvrige tilskud	0,3	0,8	1,1	1,9	1,3	1,6
DIF's udvalg i alt	0,6	1,5	1,4	2,4	2,5	3,1
Fællesomkostninger (admi- nistration, møder, konsulent- tjeneste, information og PR)	3,6	9,0	5,7	9,7	7,9	9,8
Administrations- og kursus- bygninger	4,9	12,3	6,1	10,4	6,7	8,3
Andre udgifter	1,0	2,5	1,4	2,4	2,8	3,5
Hensættelse/overførsel til følgende år	4,6	11,6	6,5	11,1	4,6	5,7
I alt	39,8		58,5		80,6	

Ca. 1/3 af indtægterne anvendes af DIF selv. Fællesomkostninger af administrativ art udgør ca. 10% af de samlede udgifter. Herudover går yderligere næsten 10% til drift samt renteudgifter i forbindelse med Idrættens Hus. Mens de administrative fællesomkostningers andel af de samlede udgifter er steget svagt i de senere år, er udgifter til administrations- og kursusbygninger samt henlæggelser, der primært havde til formål at finansiere disse, i samme periode faldet kraftigt.

Disse DIF's "egenudgifter" anvendes til løsning af de fællesopgaver, som DIF har som paraplyorganisation for specialforbundene. Man opretholder et fælles serviceapparat og et samarbejde med/mellem specialforbundene, hvor det skønnes formålstjenligt eller rentabelt. Sideløbende hermed arbejder specialforbundene uafhængigt af DIF med forbundets idrætsgrene.

Størstedelen af DIF's indtægter formidles videre til specialforbundene. Dette tilskud udgjorde i 1983/84 ca. 65% af de samlede udgifter. Denne andel har været stigende i perioden.

Tilskuddene til specialforbundene har siden 1975 været fordelt efter dels en nøgletalsudregning baseret på antal klubber og medlemmer i de enkelte specialforbund, dels et indekstal, der tager hensyn til de enkelte forbunds afledte omkostninger ved den pågældende idrætsgren. (Princippet for fordelingen er, at enhver administration på forhånd koster penge, uanset det pågældende specialforbunds størrelse, ligesom de forskellige idrætsgrene vil have forskellige omkostningsbilleder afhængig af den idrætslige aktivitet).

I forbindelse med eliteidrætsudvalgets arbejde gennemførtes i 1981-82 en spørgeskemaundersøgelse blandt Dørisk Idræts-Forbunds specialforbund. På baggrund af specialforbundenes oplysninger om hovedposterne i deres regnskaber (for det senest afsluttede regnskabsår, ca. 1979) foretog udvalget nogle beregninger over finansierings- og anvendelsessiden for de pågældende specialforbund. Disse beregninger i form af forholdstal (%-satser) kan med visse forbehold overføres til de nuværende forhold.

Eliteidrætsudvalget kunne i en opfølgende undersøgelse (jfr. eliteidrætsbetænkningen, s. 80-81) konstatere, at kategoriernes vægt på henholdsvis indtægts- og udgiftssiden ikke havde forskudt sig væsentligt fra 1979/80 til 1981/82.

Eliteidrætsudvalget fandt, at et gennemsnitligt specialforbund omkring 1979 finansierede sin virksomhed på følgende måde:

Tilskud fra DIF	54%
Kontingenter	10%
Entré-, sponsor- og transmissionsindtægter	20%
Øvrige indtægter (gebyrer, tilskud fra fonde m.m.)	16%.

Udgifterne i det gennemsnitlige specialforbund blev fordelt på følgende hovedkategorier:

Administration, møder, PR	33%
Stævner, landskampe, træning og instruktion	44%
Øvrige udgifter (kursusvirksomhed, konsulenter, tilskud til lokalunioner m.m.)	23%.

Lidt over halvdelen af specialforbundenes indtægter var således tipstilskud, som DIF havde viderebevilget. Entré-, sponsor- og transmissionsindtægter, der stort set opfattes som eliteidrættens selvskabte bidrag til finansiering af specialforbundets aktiviteter, udgjorde tilsammen 1/5 af indtægterne. Det gennemsnitlige specialforbund anvendte 1/3 af indtægterne til administration og lignende. Lidt under halvdelen gik til idrætslige aktiviteter, hvilket i specialforbundsregi fortrinsvis vil sige den absolutte landsholdselite.

I eliteidrætsbetænkningen (s. 72) er det på grundlag af specialforbundenes egne oplysninger anslået, hvor stor en andel af specialforbundenes udgifter, der går til henholdsvis eliten og bredden, idet disse to kategorier hver tillægges en forholdsmæssig andel af forbundenes fællesomkostninger og administration. Heraf fremgår det, at elitens andel er 72%. Sammen-

holdes dette med elitens selvskabte indtægter (entré-, sponsor- og transmissionsindtægter) på 20% af de samlede indtægter, kan det anslås, at eliten på specialforbunds niveau har en selvfinansieringsgrad på knapt 30%.

Når en så stor del af specialforbundenes midler skønnes at gå til elitearbejdet, skal det blandt andet ses på baggrund af, at DIF's specialforbund varetager en betydelig del af elitearbejdet i Danmark, og at dette arbejde er særdeles omkostningskrævende. Dette elitearbejde koncentrerer og finansieres på specialforbunds niveau i en arbejdsdeling med lokalunionerne, som i højere grad organiserer forbundets breddeaktiviteter.

Der er imidlertid også en del af lokalunionens midler, der går til eliten. Specialforbundene anslår i eliteidrætsudvalgets undersøgelse, at mens der i specialforbundene til eliten anvendes 68 mio. kr., så anvendes der ca. 17 mio. kr. i lokalunionerne.

Da der imidlertid ikke foreligger oplysninger om specialforbundenes lokalunioners økonomi, er det ikke muligt at foretage nærmere beregninger af, hvor meget der anvendes på breddearbejdet på dette niveau. Ifølge oplysninger fra Dansk Idræts forbund er der imidlertid grund til at formode, at den andel af lokalunionernes midler, der går til elitearbejdet, er formindsket i kraft af en vis centralisering af elitearbejdet på specialforbunds niveauet eller i hvert fald næppe forøget siden 1979.

Ovennævnte oplysninger vedrører det "gennemsnitlige" specialforbund. Som det fremgår af specialforbundsundersøgelsen i eliteidrætsbetænkningen dækker dette over store variationer mellem de enkelte specialforbund.

Det er således ganske få forbund, der tegner sig for langt hovedparten af entré-, sponsor-, og transmissionsindtægterne. For disse forbund udgør indtægter af denne art et meget væsentligt bidrag til finansiering af aktiviteterne, hvorimod de er af meget beskeden betydning for hovedparten af forbundene, der er helt afhængige af DIF's viderefordeling af en del af tipsmidlerne til specialforbundene.

Dansk Boldspil Union står alene for en meget vægtig andel af de samlede entré-, sponsor- og transmissionsindtægter. Også de to næststørste forbund, Dansk Håndbold Forbund og Dansk Badminton Forbund lægger beslag på en betydelig del af disse indtægter. Bortset fra bokse- og ishockeyforbundet, hvor disse indtægter også udgør en relativ stor del af indtægterne, har de øvrige forbund ikke nævneværdige indtægter af denne art.

Det fremgår af tabel II.2., at entré-, sponsor- og transmissionsindtægter for disse forbund under ét udgør en andel på 4%. For de tre største forbund under ét er andelen 45%, mens den er 47% for DABU og DIU.

Tabel II.2.:

Hovedposter på finansierings- og anvendelssiden for undergrupper af specialforbund for det senest afsluttede regnskabsår.

	De tre største forbund (DBU, DHF og DBF)	DABU og DIU	Øvrige forbund	Samtlige forbund
<i>Finansiering:</i>	%	%	%	%
Tilskud fra DIF	32	40	68	54
Kontingenter	4	2	13	10
Entré, sponsor, transmissionsindtægter	45	47	4	20
Øvrige indtægter	19	11	14	16
<i>Anvendelse:</i>				
Stævner, landskampe, træning og instruktion	51	66	39	44
Administration, møder og PR	27	23	39	33
Øvrige udgifter	22	11	24	23

Kilde: Betænkning om eliteidrætten i Danmark.

Det fremgår endvidere af tabel II.2., at de forbund, der har store entré-, sponsor- og transmissionsindtægter, samtidig anvender relativt betydelige dele af indtægterne til stævner, landskampe, træning og instruktion. I de forbund, hvor eliteidrættens "egenfinansiering" er stor, går altså en relativt større andel af midlerne til elitearbejdet, end det er tilfældet i de øvrige forbund.

Der foreligger ikke oplysninger, der kan belyse aktuelle indtægter og udgifter for specialforbundene under ét, men der er ingen tvivl om, at sponsor-, entré- og transmissionsindtægter i perioden siden 1979 har fået stigende betydning på indtægtssiden, og der er heller ingen tvivl om, at den del af specialforbundenes indtægter, der går til elitearbejdet er vokset siden 1979.

Bilagstabel 11.10. viser udviklingen i fem udvalgte specialforbunds indtægter og udgifter fra 1979 til 1985. Der er udvalgt dels de tre største forbund (Dansk Boldspil Union (DBU), Dansk Håndbold Forbund (DHF) og Dansk Badminton Forbund (DBF)), hvor elitens selvskabte indtægter og udgifter til elitearbejdet har relativ stor vægt, dels to mindre forbund (Dansk Forening for Rosport (DDFR) og Dansk Orienterings Forbund (DOF)), hvor de eliterelaterede indtægter og udgifter har en mere beskeden vægt.

Det fremgår af bilagstabel 11.10. og nedenstående tabel II.3., at elitens selvskabte indtægter som andel af de samlede indtægter er forøget i alle fem udvalgte forbund.

Tabel II.3.: Sponsor- entré- og transmissionsindtægter som andel af de samlede indtægter i fem udvalgte specialforbund i 1979 og 1985.

	1979	1985
DBU	56,7 %	67,5 %
DHF	23,9 %	34,3 %
DBF	25,3 %	33,5 %
DDFR	2,8 %	5,8 %
DOF	0,0 %	0,6 %

Det fremgår endvidere af bilagstabel 11.10. og nedenstående tabel II.4., at den andel af udgifterne, der går til landsholdet og anden international repræsentation, dvs. den absolutte elite, også er forøget i alle de udvalgte forbund med undtagelse af Dansk Håndbold Forbund. Der er således tilsyneladende tale om, at forøgelsen af elitens selvskabte indtægter i vidt omfang modsvarer forøgede udgifter til den absolutte elite, der altså således kan siges i noget omfang at være selvfinansierende.

Tabel II.4.: Udgifter til landskampe og anden international repræsentation, samt landsholdstræning som andel af samlede udgifter for fem udvalgte specialforbund i 1979 og 1985.

	1979	1985
DBU	44,6 %	61,1 %
DHF	49,4 %	42,3 %
DBF	36,1 %	48,2 %
DFFR	31,4 %	49,3 %
DOF	19,2 %	26,7 %

Det må altså på baggrund af denne undersøgelse konkluderes, at^vde ovenfor fra eliteidrætsbetænkningen hentede oplysninger vedrørende specialforbundenes økonomi i et vist omfang undervurderer den andel, som eliteidrættens selvskabte indtægter udgør af specialforbundenes samlede indtægter. Det må endvidere antages, at elitens andel af de samlede udgifter er noget større end ovenfor angivet.

De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger.

De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger (DDSG&I) modtager i alt 23% af den del af tipsoverskuddet, der tilfalder idrætten. Hovedorganisationen har ikke indtægter af betydning ud over tipstilskuddet.

Ca. 70% af hovedorganisationens indtægter viderefordes til grupperne (skyttegruppen, gymnastikgruppen og idrætsgruppen). De resterende midler anvendes til fællesformål inden for organisationen af hovedsagelig administrativ og informationsmæssig karakter.

Tabel II.5. viser udviklingen i hovedorganisationens indtægter og udgifter i udvalgte år indenfor det sidste ti-år. Det fremgår heraf, at de administrative fællesformål i løbet af perioden har lagt beslag på en stigende andel af organisationens ressourcer, og at det beløb, der viderefordes til grupperne, er blevet formindsket.

Tabel II.5.: De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeningers
årsregnskaber 1977/78, 1981/82 og 1984/85

	<u>1977/78</u>		<u>1981/82</u>		<u>1984/85</u>	
	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.
Indtægter						
Tipstilskud	19.5	99,1%	32.0	98,9%	42.2	99,0%
Andre midler	<u>0.2</u>	0,9%	<u>0.4</u>	1,1%	<u>0.4</u>	1,0%
	<u>19.7</u>		<u>32.4</u>		<u>42.6</u>	
Udgifter						
Fællesomkostninger og administration	3.2	15,9%	5.9	18,0%	8.5	19,8%
Tilskud til grupperne	14.9	73,6%	23.4	71,3%	30.2	70,8%
Henlæggelser	1.4	7,1%	1.2	3,6%	1.8	4,2%
Andet	<u>0.6</u>	3,2%	<u>2.3</u>	7,1%	<u>2.2</u>	5,1%
	<u>19.7</u>		<u>32.4</u>		<u>42.6</u>	

Inden for DDSG&I er aktiviteten opdelt på grupper. Det er derfor af særlig interesse at se på disses regnskaber. Af nedenstående tabel II.6. fremgår det, at det er skyttegruppen, der disponerer over størstedelen af de ressourcer, der viderefordes af hovedorganisationen til grupperne. Alle grupper har ved siden af tilskuddet renteindtægter og lignende i et omfang svarende til ca. 10% af de samlede indtægter.

DDSG&I anfører, at skyttegruppens særlige økonomiske placering skyldes det forlig idrætsorganisationerne indgik, da tipsloven blev revideret i 1976. Af DDSG&Is 23% s tildeling får skyttegruppen forlods 5% til etablering af skydebaner med den begrundelse, at kommunerne sjældent indgår i anlæg af skydebaner. Skytterne må i de fleste tilfælde selv financiere etablering af skydeanlæg, hvor de fleste andre idrætsanlæg kan påregne væsentlige kommunale tilskud ved etablering, hvilket meget sjældent og i ringe omfang sker med skydeanlæg.

DDSG&I's skytte-, gymnastik- og idrætsgrupper organiserer en række landsdækkende idrætslige aktiviteter inden for hvert af deres aktivitetsområder og kan således minde om DIF's specialforbund. Til disse formål anvender grupperne henholdsvis 7%, 11% og 24% af deres samlede udgifter. I modsætning til specialforbundene under DIF, som selv anvender en stor del af deres ressourcer til disse formål på landsplan og kun viderefordeler en lille del af midlerne til de regionale underorganisationer, anvender grupperne inden for DDSG&I over halvdelen af indtægterne på tilskud til aktiviteterne på det regionale og lokale plan.

En væsentlig forskel mellem grupperne inden for DDSG&I består i, at gymnastik- og idrætsgrupperne begge anvender en relativ stor del af midlerne til kursusaktiviteter set i forhold til skyttegruppen. Denne bruger til gengæld en meget betydelig del af midlerne på køb og henlæggelser. Der er her primært tale om tilskud til en lånefond, som skytteforeningerne kan trække på, til hjælp ved anskaffelser.

Tabel II.6. DDSG&I's udgifter 1983/84 fordelt på hovedkategorier

	Fælles Skydning Gymnastik Idræt				DDSG&I i alt	
I <u>Generelle aktiviteter af adm. karakter</u>	1.000 kr.				%	
1. Adm. sekretariat, løn	4.384	21	8	41	4.454	10,
2. Generel mødeaktiv.	506	491	318	696	2.011	4,
3. Konsulentvirksomhed	431	-	-	-	431	1
4. Information & PR	448	319	176	178	1.121	2,
5. Internat. samarbejde	-	102	14	-	116	0,
6. Andet blad	1.211	-	-	-	1.211	2,
I alt	6.980	933	516	915	9.344	1,
II <u>Specielle aktivitets- fremmende foranstalt.</u>						
1. Uddannelsesvirksomh.	604	350	338	1.375	2.667	6,2
2. Konsulent & info virksomhed	321	-	-	-	321	0,7
3. Træning & instrukt.	-	-	-	-	-	-
4. Stævner & konkurr.	-	1.048	290	2.433	3.771	8,7
5. Andet matr.	58	9.269*	22	105	9.454	21,9
I alt	983	10.667	650	3.913	16.213	37,5
III <u>Udgifter til kursus- og administr.bygninger</u>						
1. Administr.bygning	547	-	-	-	547	1,2
2. Kursusbygninger	-	-	-	-	-	-
I alt	547	-	-	-	547	1,2
IV <u>Overførsel til amts- foreninger</u>	892	4.468	1.483	5.014	11.857	27,4
V <u>Hensættelser</u>						
1. "Øremærkede"	1.255	3.056	-	650	4.961	11,5
2. Øvrige afskrivning	350	-	-	-	350	0,8
I alt	1.605	3.056	-	650	5.311	12,3
<u>Hovedorganisationens samlede udgifter</u>	11.007	19.124	2.649	10.492	43.272	100 %

De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger.

De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger (DDGU) modtager 18% af den del af tipsoverskuddet, der tilfalder idrætten. Organisationen havde derudover andre indtægter i et omfang svarende til 3,4% af de samlede indtægter i regnskabsåret 1984. Størstedelen heraf er andre offentlige tilskud. DDGU fik således tilskud til konsulentvirksomhed og kursusvirksomhed i henhold til fritidsloven for i alt 603.399 kr. i 1984 og endvidere tilskud til u-landsarbejde på 67.000 kr.

Tabel II.7.: De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeningers årsregnskaber 1977/78, 1981 og 1984

	<u>1977/78</u>		<u>1981</u>		<u>1984</u>	
	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.
Indtægter						
Tipstilskud	15.3	97,6%	25,2	97,6%	33.0	96,6%
Andre midler		3,0%	0.6	2,4%	<u>1.2</u>	3.4%
	<u>15.3</u>		<u>25.8</u>		<u>34.2</u>	
Udgifter						
Administration og moder, PR m.v.	2.3	21,1%	4.5	19,2%	7.4	21,5%
Tilskud til amtsforeningerne	4.7	43,1%	12.8	54,7%	18.9	54,7%
Kursusvirksomhed	1.0	9,2%	2,1	9,0%	2.6	7,6%
Konsulentvirksomhed	0.4	3,7%	0,7	3,0%	1.0	2,9%
Kursusbygninger	1.5	13,8%	2.2	9,4%	2.3	6,8%
Andet	<u>1.0</u>	9,2%	<u>1.0</u>	4,3%	<u>2.0</u>	5,8%
	<u>10.9</u>		<u>23.4</u>		<u>34.5</u>	

Af tabel II.7. fremgår, hvordan DDGU's indtægter og udgifter har fordelt sig på hovedposter i tre udvalgte år inden for det seneste tiår. Det mest markante udviklingstræk er den kraftigt faldende andel af udgifterne til organisationens kursuscenter og den stærkt stigende andel af udgifterne, der viderefordes til aktiviteterne på amtsligt plan. Hovedparten af DDGU's aktiviteter

foregår på amtsplan og i amtsforeningernes regi.

Ved siden af varetagelsen af fællesformål af administrativ art, informations- og PR-virksomhed m.v. forestår hovedorganisationen i aktivitetsudvalgenes regi - også en række aktiviteter af idrætslig og uddannelsesmæssig karakter. En relativ stor andel af udgifterne går til kursusaktivitet. De i tabel II.7. under "kursusudgifter" angivne beløb er nettoudgifterne. Bruttoudgifterne er mere end dobbelt så høje. Kursisterne finansierer selv ved gebyrer over 50% af kursusudgifterne. Ud over kurser arrangerer DDGU også ferielejre og landsstævner. Nettoudgifterne til disse formål var i 1984 henholdsvis 197.452 kr. og 157.823 kr., hvilket er under 10% af bruttoudgifterne i forbindelse med disse aktiviteter. Deltagerne i stævner og ferielejre selvfinansierer 91% af de hermed forbundne faktiske udgifter.

Dansk Firmaidrætsforbund.

Dansk Firmaidrætsforbund (DFIF) modtager 4% af idrættens andel af tipoverskudet. Derudover har forbundet indtægter i form af renter og havde i regnskabsåret 1984 ekstraordinære indtægter i **form** af offentligt tilskud til udvikling af idrætstilbud for arbejdsledige.

Som det fremgår af tabel II.8., viderefordeler DFIF ca. 1/4 af midlerne til kredse og bysammenslutninger. Når denne andel er mindre, end tilfældet er for de øvrige hovedorganisationer, hænger det bl.a. sammen med, at administrationen sluger en forholdsmæssig større del af udgifterne end i de større hovedorganisationer.

Tabel II.8.: Dansk Firmaidræts indtægter og udgifter 1977/78,
1981 og 1984.

	<u>1977/78</u>		<u>1981</u>		<u>1984</u>	
	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.	mill.kr.	pct.
Indtægter						
Tipstilskud	3.4	94,7%	5.9	93,8%	7.0	86,4%
Andre midler	<u>0.2</u>	5,3%	<u>0.4</u>	6,2%	<u>1.1</u>	13,6%
	<u>3.6</u>		<u>6.2</u>		<u>8.2</u>	
Udgifter						
Administration, møder, PR og konsulentvirksomhed	1.9	56,1%	3.1	52,6%	4.5	55,0%
Overførsel til underorganisationen	0.8	26,6%	1.6	28,1%	1.9	23,0%
Andet	<u>0.6</u>	17,3%	<u>1.1</u>	19,3%	<u>1.8</u>	20,0%
	<u>3.3</u>		<u>5.3</u>		<u>8.2</u>	

Det er et væsentligt særtræk ved DFIFs økonomi, at en meget betydelig del af udgifterne går til aflønning af konsulenter. Konsulentlønninger udgør næsten 1/5 af organisationens samlede udgifter. Udgifterne til konsulentvirksomhed er dog ifølge DFIF specielt stor i den seneste årrække på grund af forsøgsordninger, særlige opgaver m.m. Af budgettet for 1986 fremgår det, at der til sådanne formål er afsat midler svarende til ca. 10% af forbundets samlede udgifter.

Bilagstabel II.9 Udviklingen i hovedorganisationernes
indtægter og udgifter i perioden 1977/78 - 1984/85

	DIF			DDSG&I			DDGU			DFIP		
	77/78	81/82	84/85	77/78	81/82	84/85	77/78	81	84	77	81	84
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Indtægter												
1. Tipstilsbud	91,9	93,4	94,3	99,1	98,9	99,0	97,0	97,6	98,6	94,7	93,8	86,4
2. Andre midler	8,1	6,6	5,7	0,9	1,1	1,0	3,0	2,4	1,4	5,3	6,2	13,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Udgifter												
I Generelle aktiviteter af adm. karakter												
1. Administrat. sekretariat, løn	4,6	5,4	5,2	9,4	11,3	11,4	4,5	5,1	7,2	20,0	19,4	18,0
2. Generel modeaktiv.	1,4	1,9	2,4	1,4	1,3	1,3	5,7	6,3	8,3	11,2	11,4	10,4
3. Konsulentvirks.	1,5	2,1	1,2	0,5	0,7	2,2	0,5	1,4	1,3	13,3	13,3	18,9
4. Information & PR	1,7	2,0	2,1	0,8	0,7	1,2	2,6	3,7	3,1	8,8	7,0	6,8
5. Intern.samarbejde	0,2	0,1	0,1	-	-	-	0,4	0,5	0,9	1,6	1,2	1,2
6. Andet	-	-	0,5	3,8	4,0	3,7	-	0,9	-	1,2	-	-
I alt	9,6	11,6	11,7	15,9	18,0	19,8	13,7	17,9	20,8	56,1	52,6	55,4
II Specielle aktiviteter fremmende foranstalt.												
1. Uddannelsesvirks.	0,6	1,4	2,1	0,2	2,3	2,1	5,9	7,7	7,7	4,5	4,0	4,5
2. Konsulent & info	-	-	-	1,5	2,3	1,2	2,4	2,6	2,9	-	-	-
3. Training & instr.	-	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	-	-
4. Stævner & konkurr.	0,2	0,3	0,1	-	-	-	-	1,1	0,5	3,2	1,3	3,8
5. Andet	2,8	5,9	2,7	-	-	-	0,4	0,3	1,5	-	-	-
I alt	3,7	7,7	5,1	1,7	4,6	3,5	8,7	11,7	12,6	7,7	5,3	8,4

(fortsættes)

Bilagstabel II.9 (fortsat)

	DIF			DMSG&I			DDGU			DFIP		
	77/78	81/82	84/85	77/78	81/82	84/85	77/78	81	84	77	81	84
Udgifter (forts.)												
III Udgifter til kursus- og adm.bygninger												
1. Administr.bygn.	2,7	3,2	2,8	1,4	2,4	1,6	0,7	1,0	1,3	-	-	-
2. Kursusbygninger	9,4	6,5	4,8	-	-	-	9,2	8,6	6,8	-	11,2	6,1
I alt	12,2	9,7	7,6	1,4	2,4	1,6	9,9	9,6	8,1	0	11,2	6,1
IV Overførsel til un- derorganisationer	62,9	66,7	66,0	73,8	71,3	70,8	30,0	49,4	55,2	26,6	28,1	23,5
V Hensættelser												
1. "Oremærkede"	9,4	1,9	6,2	6,1	3,3	3,3	1,5	2,2	3,3	9,4	2,5	6,4
2. Øvrige	2,0	2,1	3,1	1,0	0,3	0,9	36,2	9,2	-	-	-	-
I alt	11,4	4,0	9,3	7,1	3,6	4,2	37,7	11,4	3,3	9,4	2,5	6,4
I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel II.10.: Fem udvalgte specialforbunds indtægter og udgifter

1979 og 1985

ORGANISATION: (amatør + betalt fodbold)	D B U				D H F				D B F				ROSPORT				ORIENTERING			
	1979		1985		1979		1985		1979		1985		1979		1985		1979		1985	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
Regnskabsår: (kr. 1000)																				
INDTÆGTER:																				
1. Tilskud DIF	2.002	18,7	3.200	12,3	1.904	51,5	2.690	45,3	1.457	54,7	1.873	48,4	823	77,3	1.253	62,6	683	72,0	1.058	64,5
2. Kontingenter	3	-	0	0	359	9,6	717	12,1	435	16,4	511	13,2	89	8,4	93	4,6	46	4,8	19	1,2
3. Entreindtægter	3.397	31,8	12.482	48,2	154	4,1	782	13,1	172	6,5	289	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Sponsorindt.	1.076	10,1	1.840	7,1	608	16,3	1.076	18,1	465	17,5	955	24,7	30	2,8	115	5,8	-	-	10	0,6
5. Danmarks Radio	1.600	15,0	3.179	12,3	133	3,5	182	3,1	35	1,3	52	1,3	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Konsulenttilskud	77	0,7	129	0,5	102	2,7	125	2,1	95	3,6	96	2,5	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Andet	2.539	23,7	5.071	19,6	462	12,3	369	6,2	-	-	91	2,4	123	11,5	539	27,0	220	23,2	554	33,7
INDTÆGTER i alt:	10.694	100	25.901	100	3.685	100	5.941	100	2.659	100	3.867	100	1.065	100	2.000	100	949	100	1.641	100
UDGIFTER:																				
1. Landskampe og anden: intern: re- præsentation 3.644	34,9	13,014	52,1	1,241	36,2	1,502	26,9	845	33,0	1,636	42,3	337	31,4	986	49,3	145	15,3	278		
2. Landsboldstræ- ning (fællestrening m.v.)	1.011	9,7	2.243	9,0	451	13,2	860	15,4	80	3,1	227	5,9	-	-	-	-	37	3,9	124	8,2
3. Træning og in- struk. i øvrigt	0	0	0	0	115	3,4	285	5,1	205	8,0	67	1,7	-	-	-	-	30	3,7	222	14,7
4. Staver og tur- reringer	515	4,9	439	1,8	-	-	424	7,6	230	9,0	120	3,1	84	7,8	126	6,3	108	11,4	76	5,0
5. Kursusvirksomhed	400	3,8	232	0,9	231	6,7	295	5,3	80	3,1	88	2,3	47	4,4	51	2,5	47	5,0	12	0,8
6. Administration	1.881	18,0	3.151	12,6	525	15,3	632	11,3	650	25,3	958	24,8	284	26,4	458	22,9	252	26,5	442	29,3
7. Medvirksomhed (også internat.)	518	5,0	1.073	4,3	264	7,7	412	7,4	225	8,8	295	7,6	133	12,4	197	9,8	101	10,6	121	8,0
8. PR-virksomhed	110	1,1	660	2,6	94	2,7	139	2,5	50	1,9	152	2,9	52	4,8	55	2,8	52	5,5	40	2,7
9. Konsulent- bistand	182	1,7	487	2,0	200	5,8	243	4,3	200	7,8	232	6,0	-	-	-	-	85	8,9	-	-
10. Tilskud lok. union	1.373	13,2	2.800	11,2	200	5,8	325	5,8	-	-	-	-	-	-	-	-	50	5,3	139	9,2
11. Andet	800	7,7	1.662	3,5	108	3,2	469	8,4	-	-	92	2,4	137	12,8	127	6,4	37	3,9	54	3,6
UDGIFTER i alt:	10.434	100	24.961	100	3.429	100	5.586	100	2.565	100	3.867	100	1.074	100	2.000	100	949	100	1.508	100

Kapitel 7

IDRÆT I UDDANNELSERNE

7.1. Børnehaver og fritidshjem.

Børnehaver og fritidshjem har i en eller anden form eksisteret i Danmark i over 100 år. Det er dog først i de sidste 20-30 år, hvor kvinderne er kommet ud på arbejdsmarkedet, at denne institutionsform er blevet almindeligt udbredt.

Børnehaverne omfatter børn fra 2-3 år og til de er 6-7 år, hvor fritidshjem overtager. Herudover findes forskellige typer integrerede institutioner, hvor aldersfordelingen er anderledes.

I dag er store dele af en generation indskrevet i daginstitution eller dagpleje. I 1-årsalderen er knap 40 ud af 100 indskrevet, mens det i 4-5 årsalderen er ca. 65, for i 7-årsalderen igen at være nede på 35. Og mens daginstitutioner tidligere var et typisk storbyfænomen, så findes disse i dag også i landområder og mindre provinsbyer - dog med en dækningsprocent, der er ca. 15% lavere end i hovedstadsområdet.

Børnehaver.

I dag kommer over halvdelen af alle børn i børnehave og i hovedstadsområdet næsten 3/4. Børnene er i institutionen i 6-8 timer dagligt, og det betyder, at en stor del af dagen tilbringes her. Det betyder således også, at en væsentlig del af børnenes bevægelseserfaring hentes i børnehaven.

Der er ikke udarbejdet overordnede retningslinier for børnehavernes formål. Det er således op til de enkelte kommuner, at tage stilling hertil. Med få undtagelser er der ikke udarbejdet egentlige retningslinier, hvilket indebærer en forskellig praksis i de enkelte børnehaver. Også på bevægelsesområdet er tradition og praksis forskellig. Det varierer fra ingen speciel interesse

for børnenes motorik **til**, at det er institutionens dominerende aktivitetsområde.

I praksis kan der arbejdes med bevægelsesfaget på mindst to forskellige måder i børnehaverne. Den ene er en daglig eller ugentlig rytmiktime, hvor der arbejdes med bevægelser og sammenhængen mellem rytme og bevægelse. Den anden er, at der er lagt vægt på lokalernes indretning og møblernes udformning, fordi dette har stor betydning for børnenes lyst til at bevæge sig og skaffe sig bevægelseserfaringer i det daglige. Udendørs er børnehaverne typisk forsynet med en - omend beskeden - legeplads med forskellige legeredskaber.

Hensigten med de planlagte omgivelser og bevægelsesforløb er, at børnene selv skaffer sig erfaring gennem leg. Lege indeholder så mange elementer af sansemotorik, at børnene med tilstrækkelige muligheder og pædagogisk vejledning vil erhverve sig en bred bevægelseserfaring, som der kan arbejdes videre med i skolen og idrætsforeningen.

I mange børnehaver har der været tradition for Gøssel-gymnastik. Det er en gymnastikmetode og -form, der er inspireret af sammenhængen mellem rytme og bevægelse. Den bygger på helhedsbevægelser, og en bevarelse af den naturlige sammenhæng mellem armenes og benenes bevægelser, der ligger i det at krybe, kravle, gå, løbe eller hoppe. Samtidig baseres bevægelserne på rytmik, på at opdyrke smidighed og koordination, der vil gøre bevægelserne harmoniske og dynamiske.

I børnehaverne indgår også boldspil og -lege af mere traditionelt tilsnit, ligesom børnene gennem ture ud i naturen får stimuleret lysten til aktiviteter her.

Fritidshjem.

Fritidshjemmene er oprindeligt beregnet til aldersgruppen 7-14 år, men har i de senere år været under forandring, således at der er etableret forskellige ordninger i de enkelte kommuner. Det mest

almindelige er dog, at aldersgruppen 6-9 år er i fritidshjem og de 10-14 årige i fritidsklub, hvor der er flere børn og færre ansatte.

I modsætning til børnehaverne suppleres fritidshjemmene af andre institutioner end børnehaveklassen, dvs. skolen og evt. også af frivillige foreninger eller klubber. Fritidsmulighederne er flere, og selv om undersøgelser viser, at de unge er i institutionen i 4-6 timer dagligt, har den ikke samme dominerende rolle for børnene i dagligdagen som børnehaven. Det er vanskeligt at organisere aktiviteter, da børnene (frivilligt) kan komme på forskellige tidspunkter.

Selv om bevægelsesaktiviteter mange steder findes - også i turneringsform - er fritidshjemmenes aktiviteter ikke lagt an på større holdidrætter, men på tilbud om at spille mere individuelt orienterede og mindre pladskrævende spil som fx bordtennis o.l.

Fritidshjemmenes faciliteter er ofte ikke velegnede til større kendte idrætslige udfoldelser. Samtidig har de traditionelle idræts- og sportsdiscipliners mål og metoder været fremmed for fritidshjemmenes praksis og sociale ansvar. Resultatet har været, at der på nogle fritidshjem ikke har været dyrket megen idræt.

I de senere år har der dog været en stigende interesse for fysiske aktiviteter på fritidshjemmene, bl.a. fordi pædagogisk interesserede ledere har søgt at inddrage disse i en form, der ligger på grænsen mellem leg og idræt. Flere fritidshjem har således fået mulighed for at låne skolers gymnastiksale til de aktiviteter, som er mere pladskrævende.

Med den stigende interesse er der ligeledes stiftet en forening "Tagfat - forening for idræt på institutionsområdet". Det er en interesseorganisation, som har til formål at fremme en bred idrætsopfattelse, være inspirerende og være forum for udveksling af erfaringer osv.

7.2. Folkeskolen m.v.

Siden skoleloven af 1814, der som den første i verden gjorde legemsøvelser obligatorisk i timeplanen i alle danske almue- og borgerskoler, har faget haft en fast plads i den danske grundskole.

Fagets målsætning og indhold har ændret sig gennem tiden og det ugentlige timetal er med mellemrum skåret ned, men ellers har traditionerne været stærke i faget. Målsætningen har op gennem tiden hvilet på et idégrundlag præget af et anatomisk-fysiologisk grundsyn og af et højskolepræget syn på personlighedsudviklingen og dermed på pædagogikken.

Gymnastikken har været dominerende i skolernes undervisning helt op i 1960'erne, men herefter har andre idrætsgrene inspireret af konkurrencesporten i stigende grad vundet indpas i lighed med den stigende interesse herfor i den frivillige idræt.

Det er bl.a. i skoleårene, at en livslang interesse for fysisk aktivitet kan grundlægges. Især i folkeskolen, men også på (idræts-) efterskole og i ungdomsskolen, er der muligheder for at motivere til fysisk aktivitet.

7.2.1. Folkeskolen.

Der er i alt omkring 600.000 elever i alderen 7-17 år i folkeskolen i dag.

De har mellem 1-3 skematimer i idræt om ugen afhængigt af klassetrin og kommunalt fastsatte timefordelingsplaner. Det vejledende timetal i idræt (fastsat af Undervisningsministeriet i 1978) anbefales til en time i 1. klasse, to timer i 2., 3., 6., 7., 8. og 9. klasse og tre timer i 4., 5. og 10. klasse. En lektion er på 45 min., men fradraget tid til omklædning og bad nærmer den effektive tid sig 30 min.

Der er ingen bestemmelser om holdstørrelser, men denne bør dog

ikke overstige 28 elever, som er elevtallet i grundskolens klasser.

Idrætsfaget har traditionelt været et fag, der lagde vægt på færdigheder i gymnastik og i andre idrætsdiscipliner. Fagets formål var at udvikle muskelstyrke, smidighed, behændighed og rank holdning, og det blev fremhævet, at faget skulle virke karakteropdragende og udvikle evne til samarbejde. Senere (dvs. efter undervisningsvejledningen fra 1960) har formålsformuleringen bygget på fysiologiske og pædagogiske synspunkter og har udeladt de mere prosaiske, men udefinerlige, fra tidligere.

Fagets formål lyder i dag: "Formålet med undervisningen er, at eleverne motiveres for fysisk aktivitet, og at deres fysiske, psykiske og sociale udvikling fremmes". Idræt som kundskabsfag er søgt styrket, så det sammen med sundhedslære og andre fag kan udvikle viden om holdning tilegnet gennem kropslige handlinger. Det ses som en forudsætning for, at alle elever kan opretholde en optimal sundhedstilstand, samt tilskyndes til sunde fritidsvaner under og efter skolealderen.

Idrætsfagets muligheder som skolefag er at give eleverne kropslige oplevelser og erfaringer, som supplerer skolens øvrige fag. Hvis aktiviteterne er gode og nuancerede, kan det give lyst til et aktivt fritidsliv med alsidige og kvalitetsbetonede fysiske aktiviteter. Idrætsfaget kan være et kundskabsfag og et dannelsesfag, der sammen med andre fag formidler almen viden som led i børns alsidige udvikling.

Ændringerne i befolkningens vaner for idrætsdeltagelse har også smittet af på skolens undervisning. Lærere har indtil for nylig været meget aktive som ledere i den frivillige idræt og har herigennem kunnet præge pædagogikken og undervisningen såvel i skole som i forening. Under inspiration fra det frivillige idrætssystem afholdes da også kommunale stævner og idrætsdage, dvs. lokale stævner og aktivitetsdage arrangeret af skolerne eller amtskredsene i "Landsudvalget for Skoleidræt" (se afsnit 4.3.1.). I denne organisations regi kan man tage idrætsmærker (som der årligt tages 250.000 af, hvilket er en fordobling i de

sidste 10 år). I stigende udstrækning afholdes emnedage/aktivitetsdage på skolerne ofte med et alternativt indhold på tværs af alder, køn og klasse.

I disse år finder man ligeledes en stigende lokal interesse for forsøgs- og udviklingsarbejde i faget idræt. Især har sammenhængen mellem barnets sansemotoriske udvikling og overvindelse af vanskeligheder med indlæring været viet stor interesse i de seneste år.

Andre forsøgs- og udviklingsarbejder har haft som mål at udvikle faget idræt som middel i skolens pædagogiske virksomhed, så man så effektivt som muligt kan opfylde folkeskolens kompleks af mål på det fysiske, det personlighedsmæssige og det sociale plan. Dette har været forsøgt ved at inddrage nyt indhold og nye aktiviteter (fx krop og natur), nye arbejds- og undervisningsformer (fx temastyret undervisning) og tværgående emneområder (fx sundhedspædagogiske perspektiver (se afsnit 3.2.2.)). Det skal i den sammenhæng bemærkes, at idrætsfaget i samspil med andre fag skal bidrage med aktivitets- og undervisningsformer, som skal tilgodese alle børn.

Der har med mellemrum af såvel lærere som ledere i den frivillige idræt været rejst kritik af det vejledende timetal i folkeskolen. Det fremføres, at omkring halvdelen af kommunerne tilbyder et mindre antal timer end det anbefales af Undervisningsministeriet, og at den effektive lektionstid er utilstrækkelig til at opfylde et motionsbehov, som er stigende i det moderne samfund. Henvisninger til at denne opgave må kunne varetages af de frivillige foreninger afvises, idet disse fortrinsvis tiltrækker de elever, som har gode fysiske færdigheder i forvejen. Overfor den store gruppe af børn og unge, som ikke har færdigheder og føler sig motiverede til at dyrke idræt, har skolen således en særlig forpligtelse.

Breddeidrætsudvalget finder, at det er af særdeles stor betydning - specielt i forhold til motivering af de idrætssvage grupper - at idrætsfaget styrkes for alle typer uddannelser. På folkeskolens område skal man opfordre til, at kommunerne som et minimum

tilbyder den idrætsundervisning, som er anbefalet af Undervisningsministeriet. Man ser meget gerne, at der tilbydes flere timer end anbefalet, men finder det helt uacceptabelt med et mindre antal. Man skal samtidig pege på nødvendigheden af, at idrætsteori (herunder foreningskundskab) og sundhedslære indgår som emner i en lang række andre fagkombinationer, ligesom mulighederne for at tilbyde idræt også som valgfrit fag bør stimuleres. (Se afsnit 10.2.10. med udvalgets henstillinger).

Folkeskolelovens § 3, stk. 3 giver mulighed for at tilbyde eleverne særlige undervisning i deres fritid, bl.a. i idræt. Skolerne kan herigennem opfange en betydelig del af de børn og unge, som ikke deltager aktivt i foreningsidræt eller anden idræt uden for skolen. Mange af disse elever vil gennem skolens supplerende undervisning kunne få kompenseret manglende fysisk aktivitet iøvrigt og grundlagt nogle gode motionsvaner, som evt. kan føres videre i den frivillige idræt.

Denne undervisning må dog ikke opfattes som erstatning for en egentlig obligatorisk undervisning, men må være et supplements-tilbud. Idrættens hovedorganisationer har erkendt værdien heraf, men lokalt betragter mange foreninger stadig tilbuddet som en konkurrent. Mens der i almindelighed er enighed om, at det frivillige børne- og ungdomsarbejde ikke må påføres konkurrence fra andre offentligt støttede initiativtagere, er der i praksis ofte problemer med en lokal fællesplanlægning af tilbud og tildeling af faciliteter m.m. Problemerne vil formentlig løses i takt med, at samarbejdet mellem skole og foreningsliv udbygges.

En del idrætsforeninger har iøvrigt selv oprettet ungdomsklubber (med offentlig støtte jf. fritidsloven) som et fritidstilbud og mødested for ungdomsafdelingens 14-18 årige medlemmer. Hvad andre ungdomsklubber, som ikke er oprettet af idrætsforeningerne, har af idrætstilbud er begrænset til bordtennis og enkelte fællesarrangementer med andre klubber m.m. (hvor det iøvrigt ofte af hensyn til de præstationssvage er en betingelse for deltagelse, at man ikke er foreningsaktiv på turneringsniveau).

På skoler, hvor idræt også er et valgfag er samarbejdet mellem

skole og forening udbygget, således at eleverne kan tilbydes uddannelse som foreningsleder og -træner. Dette sker normalt med undervisningsmateriale fra idrætsorganisationerne og i samarbejde med de lokale foreninger. Derudover har flere skoler tilbudt valgfaget "Idræt og samfund", hvor man bl.a. beskæftiger sig med idrættens organisation og uddannelse, idræt og politik, elite- og breddeidræt osv. Endelig har nogle skoler en idrætslinie for 10. klasse, hvor idræt i samarbejde med fagene dansk og samtidsorientering anskuer idrætten i bredere samfundsperspektiv.

Skolerne har normalt gymnastiksale til rådighed, og nogle har tilmed egentlige idrætshaller. Mange er ofte opført i forbindelse med de store skoleudbygninger i 1960'erne og ligger ofte i tilknytning til skolerne. Nogle skoler især i storbyområderne har dog ikke faciliteter tilknyttet selve skolen, hvilket er u hensigtsmæssigt af hensyn til den korte lektionslængde. Mange skoler disponerer over kommunale idrætshaller i dagtimerne, og nogle lejer sig ind i selvejende institutioner, viser breddeidrætsudvalgets undersøgelse af belægningen i idrætshaller (se afsnit 8.2.2.). Hvad angår skolernes egne idrætsfaciliteter bliver disse i lighed med øvrige faglokaler anvendt af andre uden for skoletiden.

Ungdomsskolen.

I ungdomsskolen, som i dag har flere hundrede tusinder elever, og som har mange forskellige aktivitetstilbud, kan der tilbydes undervisning i idrætsfag, som fuldføres af ca. 20.000 elever årligt, heraf ca. 350 på særligt idrætslederkursus.

7.3. Ungdomsuddannelserne.

7.3.1. Gymnasiet.

Der findes i disse år omkring 70.000 elever i gymnasieskolen. For alle elever er faget idræt obligatorisk med 2 enkelte eller 1 dobbeltlektion om ugen. Holdstørrelserne må maksimalt være 24-28

elever.

Faget idræt er i gymnasiet blevet reduceret i lektionsantal gennem de seneste 25 år. I lighed med folkeskolen var de tidlige formålsformuleringer præget af det mere udefinerlige som at eleverne skulle udvikle mod og beslutsomhed m.v. Undervisningsvejledningerne gav ret stramme bestemmelser for aktiviteterne. Hovedvægten lå på gymnastik i vinterperioden og atletik i udendørsperioden.

Med gymnasiereformen i 1971 indførtes et mere fysiologisk præget formål. Bl.a. med henvisning til nedskæringer i timetallet blev der lagt vægt på, at undervisningen skulle tilrettelægges ud fra en fysiologisk viden om effektiv fysisk træning.

De forholdsvis åbne bestemmelser fra 1971 har givet mulighed for udviklingen af en nuanceret idrætsundervisning, som er mere i overensstemmelse med udviklingen i idrætten og det omgivende samfund. Denne udvikling har ikke mindst været understøttet af gymnasiernes ekspansion i 1970'erne, og de mange nyuddannede lærere i denne periode. De faldende elevtal kan komme til at medføre en ændring i fagets udvikling de kommende år.

Ifølge vejledningen fra 1971 er formålet med undervisningen, at bringe eleverne i god kondition, styrke muskler og bevægelsesfunktioner, at motivere dem til at være i god form, fremme bevægelsesglæde og stimulere til fortsat fysisk aktivitet samt at udvikle deres samarbejdsevne og forståelse af fair play.

Undervisningen indeholder foruden grundtræning de mest kendte idrætsgrene, f.eks. basketball, volleyball, håndbold, gymnastik og svømning. I de senere år har musiske og kreative aktiviteter vundet indpas, og også nye aktiviteter som yoga, work-out m.m. er set introduceret.

I stigende grad undervises drenge og piger sammen. Integrationen foretages for ligesom i andre fag at give større lighed og forståelse mellem kønnene. Fra nogen side kritiseres integrationen dog for at ske på et af kønnenes præmisser.

Der undervises lejlighedsvis i teoretiske emner, som aktualiseres af det praktiske, f.eks. arbejdsteknik, elementær træningslære, idræt og kønsforskelle, nye strømninger i kropskulturen m.m. Andre fag, f.eks. fysik, biologi, dansk, samfundsfag og historie indgår af og til tværfagligt med idrætslige temaer.

Siden slutningen af 1970'erne har der været et stigende antal forsøg med idræt som grenfag. Forsøgene, som oftest omfattede 6 timer i 2. og 3. g og blev afsluttet med mundtlig-praktisk og skriftlig eksamen var vellykkede og i 1985 udsendtes en skrivelse om standardforsøg med idrætsfaglige grene. Disse forsøg er iværksat på ca. 20 gymnasier over hele landet.

Formålet med undervisningen er bl.a., at eleverne erhverver sig viden og færdigheder i faget, lærer at bruge kroppen hensigtsmæssigt og kreativt, erhverver sig indsigt i idrættens funktion i samfundet, får forudsætninger for personlig stillingtagen til idrætslige problemstillinger og motiveres til fortsat fysisk aktivitet. I praksis uddybes kendskabet til idrætten i sammenhæng med teori, der består af naturvidenskabelige, humanistiske og samfundsvidenskabelige emner.

Ved siden af disse forsøg med idræt på udvidet niveau findes på enkelte gymnasier (bl.a. Rungsted, Åbenrå og Schneckloth) forsøg med eliteidræt. Her har eliteudøvere mulighed for at tilegne sig udvidet teori i skoletiden og træne i specialdisciplinen uden for skoletiden. Disse forsøg vil formentlig blive evalueret omkring 1988.

De idrætsfaglige studentereksaminer giver samme kompetence som andre grenfag i gymnasiet. I regeringens forslag til gymnasie-reformen indgår idræt som fællesfag med det nuværende timetal og desuden som tilvalgsfag på mellemniveau, dvs. med 4 ugentlige timer i enten 2. eller 3. g., og det forventes, at mellem 10 og 20% af eleverne vil vælge faget idræt som tilvalg.

På alle gymnasier tilbydes frivillig idræt i 2-8 timer ugentlig. Eleverne kan deltage på tværs af klasser og klassetrin, og holdene kan være kønsintegrerede. Formålet med denne undervisning er,

at et trygt idrætsmiljø kan give et psysisk tilskud og en kropsbevidsthed, som vil være en væsentlig udrustning, når fritiden skal udfyldes på en meningsfyldt måde.

På de fleste skoler arrangeres en årligt tilbagevendende idrætsdag, og mange skoler arrangerer indbyrdes stævner. Også Gymnasieskolernes Idrætsslærerforening laver landsomfattende stævner i atletik, basketball, volleyball, håndbold og badminton med ca. 15.000 deltagere om året.

7.3.2. Erhvervsfaglige grunduddannelser.

EFG-uddannelserne blev skabt i begyndelsen af 70'erne som alternativ til den eksisterende mesterlære og er især i 80'erne vokset eksplosivt. Der er i dag knap 40.000 elever på de tekniske skolers basisuddannelser eller på handelsskolerne. I jern og metal-uddannelsen, som omfatter ca. 40% af alle elever, har faget Idræt været obligatorisk i 20 timer, men ved en ændret time-og fagfordeling i 1982 udgik faget på grund af fagtrængsel og mangel på faciliteter nær skolerne. I bygge- og anlægs-uddannelserne m.m. er faget obligatorisk i 40 timer (20 dobbelttimer i uddannelsens 1. halvår). Endvidere udbydes idræt som valgfrit fag, og er iøvrigt et af de mest populære.

I HK-basisuddannelserne har faget aldrig været obligatorisk. Det er dog muligt at vælge idræt som tilvalgsfag i sidste halvdel af uddannelsen, men det udnyttes kun i begrænset omfang.

Formålet med faget idræt i disse uddannelser er, at eleverne får **mulighed** for sundhedsbefordrende fysisk aktivitet, og at eleven gennem forståelse for det idrætslige samværs muligheder erkender de hermed forbundne sociale effekter og opdragende virkninger. Læreplanen omfatter opvarmning med/uden musik, konditions- og **styrketræning**, teknisk-taktisk træning og så selve udøvelsen af de enkelte idrætsgrene.

I det daglige kan der samarbejdes med såvel værkstedsfag som de øvrige fællesfag. Læreplanerne anbefaler, at idrætsundervisningen

tilrettlægges således, at den sideløbende undervisning i ergonomi og førstehjælp udføres af samme lærerteam. Derved kan eleverne blive gjort opmærksomme på fagområdets særlige fysiske kendetegn. Ergonomifagets formål er således, at give kendskab til den enkeltes konkrete tilpasning til arbejdssituationen, samt at give mulighed for at den enkelte kan vælge hensigtsmæssige arbejdsstillinger og bevægelser. Herudover orienteres eleverne om en række forhold, der iøvrigt kan påvirke helbredstilstanden fysisk som psykisk. Idræt indgår naturligt heri.

Halvdelen af lærerbestanden er uddannet med liniefag på seminarierne eller universitetsbifag i idræt. Den anden halvdel har baggrund i idrætsorganisationernes instruktør- og træneruddannelser og for disse gennemføres særlige kompetencegivende kurser.

Faciliteter er på nogle EFG-uddannelser et stort problem. Der kan være mangel på faciliteter nær skolen, og i tilfælde af leje i fremmede lokaler kan udgifter til halleje og buskørsel være en økonomisk belastning helt bortset fra de pædagogiske ulemper herved.

Breddeidrætsudvalget er bekendt med facilitetsproblemerne i uddannelsen og med fagtrængslen, men finder at der må være obligatorisk idrætsundervisning i uddannelserne (se afsnit 10.2.10 med udvalgets henstillinger).

7.4. Samspil mellem idrætten i ungdomsuddannelserne og idrætten i fritiden.

Af hensyn til elevernes fritidsmuligheder og til at grundlaget for en livslang idræt lægges i skoleårene, er samarbejdet mellem uddannelsessystemet og idrætsforeningerne meget væsentligt. Alle børn kommer i berøring med idræt gennem skolens obligatoriske undervisning.

Skolerne har da også et udstrakt samarbejde med foreningslivet, ikke mindst gennem at mange lærere traditionelt har medvirket i det frivillige arbejde og hermed har påvirket dette.

Af mere formaliseret samarbejde er der i forskellige ungdomsuddannelser, hvor idræt er valgfag, mulighed for, at de unge gennem undervisningen kan få forenings-kendskab i praksis og teori. Det gennemførtes ofte i samarbejde med lokale idrætsforeninger. De enkelte hovedorganisationers kursusmateriale kan anvendes af lærere, som ønsker at bruge dette i undervisningen, og man udsteder gyldigt kursusbevis ved afslutningen. Formålet hermed er, at eleverne får kendskab til leder- og instruktørfunktioner i foreningslivet og motiveres til at indgå heri. (For at forbedre samarbejdet blev der i april 1986 afholdt en konference med deltagelse af repræsentanter fra ungdomsuddannelserne og fra den frivillige idræt. En arbejdsgruppe herfra forbereder kommende initiativer på området).

Herudover giver frivillig undervisning (jf. skolelovens § 3, stk. 3) mulighed for at elever, som ikke deltager aktivt i foreningsidræt, kan tilbydes særlig (idræts-)undervisning. Lokalt opfatter foreningerne dog ofte tilbuddet som en konkurrent, der påfører dem ulige konkurrence, og ikke som et supplement for de idrætssvage grupper, der iøvrigt gennem skolefritidsaktiviteter kunne motiveres til at indgå i foreningslivet. Derfor har der været igangsat forsøg i en række kommuner med henblik på at undersøge mulighederne for et samarbejde mellem skole og foreningsliv om skolefritidsordningerne. Disse problemer må på denne måde søges løst lokalt gennem koordination mellem skole og foreningsliv, men kan støde på det problem, at der er mangel på

faciliteter og dermed konkurrence om faciliteterne i lokalområdet.

7.5. Voksenuddannelser.

7.5.1. 2-årige HF-kurser og enkeltfag HF.

Der er ca. 6.500 kursister årligt i 1. HF.

Fra HF-kursernes indførelse i 1966 er idræt indgået med 2 lektioner om ugen, og fra 1971 med tilbud om tilvalg på 4 ugentlige lektioner i 2. HF. Faget vælges af mere end 20% af disse svarende til mere end 1.200 kursister. (Også på enkelt-fagskurserne er det muligt at få idræt som tilvalg). Det skal dog bemærkes, at der kun er tale om 1-årigt forløb for 75% af de studerende.

Gymnasierne er ofte hjemsted for HF-kurserne, og der stilles samme krav om uddannelse til lærerne, disse er derfor ofte de samme. Faciliteter og holdstørrelser er som i gymnasiet.

Kursisterne har større aldersspredning end gymnasieeleverne. Forventningerne til faget varierer derfor meget. Mulighederne er som i gymnasiet hvad angår kønsintegration, teoriundervisning, tværfag osv. og formålet med undervisningen er, at de studerende får mulighed for at lære grundprincipperne for samt betydningen af at bringe sig i god fysisk form, at opnå kendskab til elementær arbejdsteknik og bevægelseslære m.m. Med en ændring af bekendtgørelse og undervisningsvejledning i 1984 blev fagets rammer udvidet fra at være disciplinorienteret i det praktiske og naturvidenskabeligt i det teoretiske til at omfatte et bredere idrætsbegreb og til at inddrage idrætspsykologi, -sociologi og -historie i undervisningen.

Halvdelen af undervisningstiden anvendes til det praktiske og halvdelen til teori. Det er muligt at aflevere en opgave i idrætsteori som den selvvalgte, obligatoriske opgave i 2. HF.

7.5.2. Idrætshøjskoler.

I 1986 fandtes 9 gymnastik- og idrætshøjskoler med en samlet uddannelseskapaletet på mellem 1.300 og 1.500 elever. Lederuddannelsernes længde varierer fra 3 til 9 måneder. (Også en række almindelige folkehøjskoler har en idrætsslinie med en lederuddannelse). Mange idrætshøjskoler afholder desuden en række korte kurser af 8-14 dages varighed, hvoraf flere afholdes i samarbejde med idrætsorganisationerne. Disse kurser, som oftest afholdes i ferierne virker som inspiration og videreuddannelse for ledere og instruktører m.fl.

Gymnastik- og idrætshøjskolerne er i forlængelse af den danske højskoletradition, hvis mål ideelt er personlig og folkelig udvikling, et særligt dansk fænomen. Uddannelserne er ikke kompetencegivende, og er derfor ikke forpligtet af en fast undervisningsplan fastlagt af Undervisningsministeriet. Højskolerne tilrettelægger selv uddannelsesforløbene, og har derfor mulighed for i stor udstrækning at basere aktiviteterne på et personligt engagement og på de aktuelle behov.

Gymnastik- og idrætshøjskolerne har til formål at gøre de unge kvalificerede og motiverede til at blive igangsættere, ledere og trænere på mange niveauer og områder i lokalsamfundet. Uddannelsen har både en faglig og kulturel side. Ud over indlæring af faglige færdigheder inden for idræt, søger man at stimulere til et kulturelt engagement knyttet til hverdagen. Man søger at stimulere og skabe holdninger og engagement, som er afgørende kvaliteter for et kulturelt samarbejde.

Gennem de senere år har højskolerne under indtryk af en stigende interesse været med til at "udvide idrætsbegrebet". I tilknytning til de kendte idrætsdiscipliner som gymnastik, svømning, håndbold, fodbold m.v. har fag som drama og teater, kropssprog og kropsbevidsthed, natur og friluftsliv, kost og ernæring, sundhed og sygdom, musik og bevægelse vundet indpas.

Idrætshøjskolerne og -foreningerne påvirker gensidigt hinanden.

På højskolerne lægger man dog stærkt vægt på "den folkelige idræt", som ikke umiddelbart identificeres med "breddeidræt". Der lægges vægt på at give gode idrætsfaglige færdigheder, men man orienterer sig ikke mindst mod et bredere politisk og kulturelt engagement, der skal kunne være medvirkende til at skabe fællesskab i lokalsamfundet.

Man har i praksis således søgt at imødekomme nye interesser og behov i befolkningen uden at tabe det folkelige perspektiv. De har - i kraft af mulighederne for selv at udfylde undervisningsplanen og fordi man gennem længere sammenhængende uddannelsesforløb kan påvirke deltagerne - mulighed for at være inspirator og fornyer for idrætslivet.

7.6. Videregående uddannelser.

7.6.1. Indledning.

Man kan i Danmark deltage i voksen-uddannelser med idræt på forskelligt niveau. Nogle giver formel kompetance til at undervise i skolesystemet, mens andre giver kvalifikationer til at undervise i aftenskolerne eller den frivillige foreningsidræt.

7.6.2. Lærerseminarierne.

Der optages på lærerseminarierne ca: 1.400 studerende årligt, hvoraf omkring 75% vælger idræt som grunduddannelsesfag (140 timer). Herudover vælger ca. 1/3 af de studerende idræt som liniefag (392 timer).

Læreruddannelsen i idræt tager udgangspunkt i et bredt idrætsbegreb. Der inddrages såvel biologisk teori som pædagogik, psykologi og praktiske erfaringer både fra undervisningsvirksomhed i folkeskolen m.v. og fra idrætten i fritiden. Ifølge bekendtgørelsen for linieuddannelsen i idræt fra 1982 er uddannelsens formål og indhold bl.a., at give de studerende grundlag for at planlægge, udføre og vurdere idrætsundervisning i skiftende pædagogiske sammenhænge og fra forskellige synsvinkler, og at

forstå sammenhængen mellem idrætsundervisningen og det miljø den foregår i, herunder værdien og placeringen i skole og samfund.

Interessen for faget idræt er steget betydeligt gennem de senere år, og idrætsslærerens opgaver i folkeskolen er omdefineret en del med et mere åbent fagsyn og et bredere idrætsbegreb. Der er i samme periode sket et stort udviklingsarbejde.

Indtil 1982 havde lærere mulighed for at videreuddanne sig ved heltidsårskursus ved Danmarks Højskole for Legemsøvelser og ved Institut for Idræt på Odense Universitet. Fra 1982 blev indført 3-måneders heltidskurser og forskellige deltidskurser (ved DHL og Lærerhøjskolerne). Nedskæringen af kursusvirksomheden i 1982 mødtes med protester af bl.a. idrætsorganisationerne, som henviste til at foreningerne rekrutterede mange ledere og instruktører blandt denne lærergruppe.

Ved revisionen af læreruddannelsesloven i 1985 blev besluttet at seminarierne skal indgå i et samarbejde med Danmarks Lærerhøjskole om efteruddannelse af folkeskolens lærere.

Det faldende elevtal og dermed nedlæggelse af seminariepladser har medført at de enkelte seminarier har åbnet sig mod andre sektorer. Ved et samarbejde lokalt mellem seminarierne og den frivillige idræt (jf. lov om kursusvirksomhed m.v. ved seminarier fra 1978) forsøger man enkelte steder at kombinere en ledig kapacitet ved seminarierne med den frivillige idræts behov for instruktøruddannelse og lignende. På forskellige seminarier har man således indledt forsøg med henblik på at forny uddannelserne. Idræt og lokalkultur indgår her centralt, og tanken er, at man på seminarierne kan kvalificere igangsættere, konsulenter o.lign. efter lokalsamfundets behov.

7.6.3. Børnehave- og fritidshjems-seminarierne.

Der findes 26 børnehave- og fritidspædagog-seminarier, som uddanner pædagoger til børnehaver, børnehaveklasser, fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og andre socialpædagogiske fritidsak-

tiviteter (kun 9 har dog alle uddannelsesmuligheder).

Siden 1970 har der været en fælles bekendtgørelse for de to uddannelser. Eneste formelle forskel er, at fritidspædagogstuderende har 32 timer ekstra til undervisning i faget "svømning og anden idræt". Herudover er forskellen naturligvis, at indholdet er bestemt at målgruppens alderstrin og valg af praktiksted (institution el.lign.). Blandt fagtimerne indgår bl.a. bevægelsesfag.

Der har i mange år været undervist med udgangspunkt i de Frøbelske lege, ofte sanglege, som over rytme og bevægelse. Denne tradition har senere inspireret Gøsselgymnastikken, som har været dominerende i børnehøjsuddannelsen siden 50'erne. I dag undervises såvel med udgangspunkt i denne gymnastik som i leg og idrætsdiscipliner, f.eks. svømning.

Forbindelsen mellem seminarierne og den frivillige idræt er begrænset.

7.6.4. Private gymnastikinstitutter.

Der har gennem mange år været tradition for private gymnastikinstitutter i Danmark. Der findes i dag flere af disse, som tilbyder undervisning i een eller flere gymnastikretninger (og evt. svømning). Uddannelserne er offentligt anerkendte (og de studerende kan således opnå støtte fra Statens Uddannelsesstøtte), men ikke egentlig kompetencegivende. Kursisterne anvender således typisk deres kvalifikationer til at undervise i motionsgymnastik i aftenskolerne og i foreningslivet.

Der findes ligeledes en række afspændingspædagoghøjskoler, som tilbyder undervisning i behandling og (i mindre grad) **gymnastik**. I lighed med gymnastikinstitutterne er uddannelserne ikke kompetencegivende, og kursisterne er typisk undervisere i aftenskolerne eller privat-praktiserende afspændingspædagoger.

Sidst skal nævnes, at der i de senere år er opstået en række

danseinstitutter, som tilbyder undervisning i grænseområderne mellem dans og ballet (jazzballet, modern dance m.m.).

7.6.5. August Krogh Instituttet/Gymnastikteoretisk Laboratorium A&B, Danmarks Højskole for Legemsøvelser og Institut for Idræt ved Odense Universitet.

Uddannelse til gymnasielærer (cand.mag./scient.) med faget idræt sker dels ved Københavns Universitet (August Krogh Instituttet)/ Danmarks Højskole for Legemsøvelser og ved Institut for Idræt ved Odense Universitet. Bifagsuddannelsen er 2-årig og kan tages begge steder, mens den 4-årige hovedfagsuddannelse kun kan tages i København.

I Odense foregår både den teoretiske og praktiske uddannelse ved Institut for Idræt. I København foregår den biologisk-teoretiske del af uddannelsen på Gymnastikteoretisk Laboratorium (GLAB) ved August Krogh Instituttet (under Københavns Universitet), mens den praktisk-færdighedsmæssige og den adfærdsvidenskabelige foregår på kurser ved DHL (som er en selvstændig institution under Undervisningsministeriet).

Udover denne uddannelse kræves et halvt års pædagogikum for at få ansættelse som lærer i gymnasieskolen og HF.

På Danmarks Højskole for Legemsøvelser/August Krogh blev i 1986 optaget 72 studerende (hvilket er en nedgang på 20% optaget i forhold til årene før). Heraf vil ca. 15 formentlig fortsætte som hovedfagsstuderende.

Uddannelsens formål er at give de studerende teoretiske og praktiske færdigheder, der kræves for at kunne undervise i gymnasiet/HF samt kvalifikationer, der retter sig mod beskæftigelse med idræt i andre sammenhænge. Det tilstræbes, at de studerende bl.a. kan tilegne sig alsidige idrætserfaringer og færdigheder, kan anvende analyser og metoder i praksis og teori, kan sætte idrætten ind i en kulturel og samfundsmæssig sammenhæng m.m.

Udover at give 2-årige kurser for universitetsstuderende med faget legemsøvelser afholder DHL 3-måneders kurser for folkeskolelærere. Herudover afholder DHL kurser af kortere varighed: Videre- og efteruddannelse af trænere/ledere inden for den frivillige idræt (rekvirerede kurser og 100 timers kurser), af lærere i gymnasieskolen/HF og i folkeskolen m.m.

Der har i en del år været arbejdet med ændringsforslag til uddannelsen i København. Undervisningsministeriet arbejder for tiden med et forslag til en fremtidig struktur, der vil involvere samfundsvidenskabelige og humanistiske studier ved Københavns Universitet, herunder Kultursociologisk Institut, der i en periode har udbudt en undervisningsrække i idrætshistorie og -sociologi (ved en gæsteprofessor). Forslaget bygger på en fælles grunduddannelse og derefter forskellige overbygningsmuligheder af teoretisk og/eller praktisk art. Hvor uddannelsen før primært sigtede på uddannelse af lærere til gymnasium/HF, stiles i forslaget mod ansættelser i det private erhvervsliv, idrætsorganisationer, kultur- og fritidsforvaltninger m.m.

På Institut for Idræt ved Odense Universitet optages årligt ca. 44 bifagsstuderende. Formålet med undervisningen er, at gøre de studerende i stand til at forestå undervisningen i gymnasiet/HF, men der stræbes efter, at de studerende også får indblik i områder, der sigter mod arbejdet i den frivillige idræt. Der afholdes ligeledes 3-måneders kurser for folkeskolelærere.

I lighed med uddannelsen i København har det mindre behov for idrætslærere og væksten i idrætsdeltagelsen samt de ændrede deltagelsesmønstre medført, at man har overvejet om uddannelsens indhold og struktur i højere grad vil kunne rettes bredt mod fritids- og kultursektoren. Forslag fra universitetet går ud fra en 2-årig grunduddannelse, men arbejder iøvrigt ud fra et udstrakt samarbejde med andre fagområder på universitetet. Hensigten skulle være at skabe et tværfagligt uddannelsesforløb, der kvalificerer til "kulturarbejde i lokalsamfundet" i idrætsslig og anden kulturel forstand.

Forskningen i Danmark har traditionelt været fysiologisk orien-

teret. Denne er foregået på August Krogh Instituttet, og siden begyndelsen af 70'erne på Institut for Idræt ved Odense Universitet (human arbejds- og træningsfysiologisk forskning). På disse institutioner har man forskningsret og -pligt. Også ved Rigshospitalet foregår arbejde med idrættens arbejdsfysiologi (ved 1/2 overlægestilling), men der er dog ikke oprettet nogen egentlig idrætsmedicinsk lærestol. (Se udvalgets henstilling i afsn. 10.2.9.).

Interessen for den humanistiske og samfundsvidenskabelige forskning er med idrættens større betydning i hverdagen vokset betydeligt i det seneste 10-år. Der er ikke egentlig forskningsret og -pligt på området, men de enkelte institutioner har (bl.a. ved hjælp af ekstern finansiering) gennemført omfattende forskningsprojekter.

Danmarks Højskole for Legemsøvelser er således i gang med en større undersøgelse af børn og unges fysiske og motivationsmæssige behov, hvoraf delresultater er offentliggjort. Odense Universitet har haft et projekt med idræt for arbejdsledige og er ved at starte et om idræt for ældre. Herudover findes den selvejende institution "Idrætsforsk" ved Gerlev Idrætshøjskole, som bl.a. har gennemført den såkaldte "Ringsted-undersøgelse" samt forskellige bestilte opgaver for bl.a. idrætsorganisationerne.

Breddeidrætsudvalget stiller forslag til forbedring af vilkårene for forsknings- og udviklingsarbejde, som bl.a. kan komme til at berøre de nævnte institutioner (se afsn. 10.2.7.).

Kapitel 8

IDRÆTSANLÆG

8.1. Generel oversigt over udviklingen i idrætsanlæg de seneste 10 år.

Befolkningens mulighed for at dyrke idræt afhænger først og fremmest af eksistensen af idrætsfaciliteter. Udøvelsen af de fleste idrætsgrene forudsætter særlige idrætsanlæg - enten indendørs eller udendørs. På den baggrund kan man konstatere, at befolkningens muligheder for at dyrke idræt er blevet væsentligt forbedret fra 1971 til 1983.

Især når det drejer sig om idrætshaller og svømmebade, er der i denne periode foregået en voldsom udbygning.

Nedenstående figur angiver udviklingen i antallet af udvalgte faciliteter:

Tabel 8.1.: Udviklingen i antallet af udvalgte faciliteter.

	1971	1980	1983
<u>INDENDØRSANLÆG</u>			
Haller 20 x 40 m eller derover	365	971	1.107
Svømmehaller 25 m eller derover	76	212	219
Idrætssale	1.704		1.888
Gymnastiksale	1.246		1.028 *
Ridehaller	78		280
<u>UDENDØRSANLÆG</u>			
Fodboldbaner	3.786	5.408	5.556
Tennis	706	1.036	1.234
Trimstier/naturstier	51	225	273

* ekskl. Københavns Kommune

I dag findes der mere end 1.100 idrætshaller mod 365 i 1971. Det er ca. en tredobling af anlæg af denne type siden 1971, hvilket til fulde imødekommer de mål 74-betænkningen "Idrætten og friluftslivet" opstillede. På baggrund af, at der i 1971 var 13.500 indbyggere pr. hal, satte man 5.000 indbyggere som mål. I dag er der ca. 4.600 indbyggere pr. hal. Selv om udbygningen af idrætsfaciliteter overalt i Europa har været omfattende i perioden, så har der ingen steder været en så stor udbygning af standardiserede faciliteter. Således findes der i Sverige og Holland - to lande Danmark almindeligvis sammenlignes med - kun 1 hal pr. henholdsvis 13.500 personer og 18.200 personer. I Vesttyskland er der 39.600 personer pr. idrætshal.

Bag landsgennemsnittet gemmer sig dog nogle store forskelle, idet hovedstadsområdet, dvs. Københavns og Frederiksberg kommuner trods en stor udbygning af halkapaciteten i København stadig ligger under landsgennemsnittet fra 1971 på 13.500 indbyggere pr. hal. Alle landets amter med undtagelse af Københavns amt synes tilnærmelsesvis at have opfyldt målet fra 71-betænkningen på ca. 5.000 pr. hal.

Tabel 8.1. viser, at også antallet af svømmehaller er tredoblet fra 76 haller i 1971 til 219 i 1983. Det vil sige, at mens der i 1971 var ca. 65.000 personer om een svømmehal, så er der i dag ca. 23.000. Også denne dækningsgrad er i europæisk sammenhæng fremragende, idet der i Sverige er ca. 32.000 og i Vesttyskland ca. 48.000 indbyggere pr. svømmehal (Holland ikke oplyst). Mens antallet af svømmehaller således er vokset stærkt i tiåret, gælder det samme ikke friluftsbadene, som i antal kun er steget fra 140 til 157. Denne mindre stigning må formentlig ses på baggrund af, at indendørs anlæg er mere hensigtsmæssige, idet de i det danske klima kan anvendes året rundt.

Stramningen af kommunernes økonomi siden slutningen af 70'erne har inden for idrætsbyggeriet generelt, men nok især hvad angår idrætshaller og svømmehaller, medført en vis afmatning. De kommunale udgifter til idræt og andet fareningsarbejde er faldet med ca. 27%. Bag dette gemmer sig væsentligst kraftige nedskæringer på anlægsudgifterne. Mens driftsudgifterne til eksisterende

anlæg er steget med ca. 10%, ligger anlægsudgifterne til nye anlæg på 50-70% af 79-niveauet i perioden 1980-85. (Se tabel 6.9.). Anlægsudgifterne viser dog en svagt stigende tendens i de seneste år.

Antallet af idrætssale, dvs. sale under 20 x 40 m, som typisk kan anvendes til badminton, basketball, volleyball (min. 7 m til loft ifølge internationale mål) m.m., har i perioden kun vist en mindre stigning fra 1.704 til 1.888.

Gymnastiksale, dvs. sale under 9 x 18 m, synes at ligge på samme niveau i 1983 som i 1971, hvis der da ikke ligefrem er sket en tilbagegang. Disse sale, som typisk er opført i perioden op til 1965 i forbindelse med de store skoleudbygninger og udelukkende med henblik på gymnastik, er åbenbart fundet uhensigtsmæssige til nutidens mere mangesidede idrætsbillede.

Blandt de større indendørs faciliteter skal nævnes, at ridehallernes antal er steget fra 78 til 280, mens de meget omkostningskrævende skøjtehallers er steget fra 9 til 16, og at antallet af skydebaner er mere end fordoblet i perioden.

Af mindre lokaler finder man, at antallet af særlokaler til f.eks. bordtennis er vokset til 534 (3-dobling), til boksning 47 (næsten fordobling), mens antallet af bryde- og vægtløftningslokaler tilnærmelsesvis er det samme i dag som i 1971.

Blandt de indendørs faciliteter skal endelig nævnes, at der i det seneste tiår er skudt mange kommercielle helse- og motionscentre op. Det skønnes, at der i 1985 findes ca. 150 af disse i Danmark.

Også antallet af udendørs anlæg er steget i perioden - generelt dog ikke med samme stigningstakt som de indendørs. Fodboldbanernes antal i 1971 kan ikke opgøres, idet der ikke skelnes mellem baner med internationale mål (65 x 102 m) og baner under; men man regner med, at der i 1971 var ca. 3.050 baner med internationale mål og ca. 800 under dette. Til sammenligning var der i 1983 henholdsvis 4.472 og 1.049 baner. Ses udviklingen i antallet af fodboldbaner i forhold til befolkningsgruppen mellem 7-24 år, så

var der i 1971 ca. 360 personer i aldersgruppen pr. bane. Med 252 personer pr. bane i 1984 er der sket en betragtelig forbedring siden da.

De udendørs håndboldbaners antal synes sammenholdt hermed ikke at være steget synderligt, nemlig fra 3.030 baner til 3.500 baner. Denne udvikling må nok ses på baggrund af udviklingen i antallet af idrætshaller, som i højere grad har gjort håndbold til en vinteridrætsgren.

Antallet af atletikstadions er i dag stort set det samme som i 1971. Forandringen fra dengang synes at være, at der er kommet et halvt hundrede 400 m løbebaner i kunststof til. Kunststofbelægning var knap kendt dengang, men er i dag en nødvendighed i forbindelse med alle stævner eller turneringer over et vist niveau.

Antallet af tennisbaner var i 1971 706 (grus) og i dag 1.234 (grus og kunststof), dvs. en stigning på ca. 75%. Også her er tilvæksten bl.a. sket gennem kunststofbaner.

Tabel 8.2.: Idrætsfaciliteter på landsplan.

INDENDØRSANLÆG	1983	UDENDØRSANLÆG	1983
Haller, gymnastiksale o.lign.		Fodbold og håndboldbaner	
Haller 20x40m eller derover*	1107	Fodbold 65x102m og derover*	4472
Gymnastiksale u. 20x40m*	1888	Fodbold mindre end 65x102m	1049
Gymnastiksale u. 9x18m	1028	Håndboldbaner*	3498
Svømmehaller		Tennisbaner	
Bassin 50m og derover*	40	Kunststofbaner	254
Bassin 25m til 50m	179	Græsbaner	19
Bassin u. 25m	136	Grusbaner	961
Skøjtehaller	16	Atletikstadioner	
Ridehaller	280	Kunststof 400m løbebane	52
Skydebaner/anlæg		Cinders 400m løbebane	158
15m baner	987/214	Mindre atletikstadioner	624
25m baner	148/35	Sesportsanlæg	
50m baner	68/9	Lystbådehavn	227
Over 50m	6/5	Anlæg for ro-, kano-, kajak- og vandskisport	134
Bowlingbaner	111	Friluftsbade	157
Keglebaner	43	Golfanlæg	55
Curlingbaner	19	Trimstier/naturstier	273
Specielle lokaler til:		Skydebaner/anlæg	
Bordtennis	164	50m baner	484/114
Boksning	47	100m baner	68/24
Brydning	23	200m baner	279/61
Judo	41	300m baner	103/10
Vægtløftning	38	Rideanlæg	360
Squash	15	Skøjtebaner	33
Fægtning	-	Knallertbaner	80
Klublokaler til idrætsforeninger	2108	Go-cartbaner	14
Andet*	178	Motorcrossbaner	37
		Cykelbaner	20

*Københavns Kommune indgår kun i de totaler, der er mærket med *.

Tabel 8.2. viser facilitetsdækningen, hvad angår en række udendørs som indendørs faciliteter.

Af karakteristiske træk ved udviklingen af idrætsanlæggene kan man generelt sige, at et givet anlæg som regel benyttes af idrætsudøvere på alle niveauer. Alligevel kan der opregnes nogle principielle krav, som idrætsudøvere på forskellige niveauer stiller til anlæggenes form og indretning, ligesom brug og udnyttelse er forskellig. Denne forskel kan f.eks. give sig udslag i, at turneringsdeltageren stiller andre krav til faciliteten end motionisten i samme idrætsgren. I f.eks. badminton, hvor flertallet af de aktive i øvrigt ikke deltager i turneringsaktivitet, stilles der krav om 8 meter til loftet i turneringer, mens motionisten rigeligt kan klare sig med 5.

Den udvikling, der har fundet sted på området, er karakteristisk nok betinget af de krav, konkurrencesporten har måttet stille til form og indretning. En afgørende faktor i den moderne konkurrenceidræts internationale organisering omkring århundredskiftet var fastlæggelsen af fælles mål for standarder på alle anlæg. Kun herigennem kunne der skabes mulighed for den globale sammenlignelighed af idrætsresultaterne. Men hvor på den ene side hensynet til sammenligneligheden af resultaterne gør det nødvendigt med en vis konstans i anlæggenes mål og standarder, så er anlæggene til stadighed under forandring, hvad angår udførelse og indretning. Udviklingen bæres frem både af den teknologiske udvikling og af de stadigt voksende krav til eliteidrættens præstationsniveau samt i de største anlæg af en voksende hensyntagen til tilskuere og massemedier.

Generelt kan man på sin vis tale om en tiltagende distancering fra naturen og dens luner (vejrliget, forskelle på naturgivne lokaliteter etc.). Det er kendetegnende for udviklingen, at der foregår en stigende anvendelse af kunstige materialer, samt at der installeres stadig mere raffinerede faciliteter for tilskuere og massemedier. I nogle idrætsgrene (f.eks. håndbold og svømning) har det betydet en ændring fra overvejende udendørs aktivitet til overvejende indendørs. I andre idrætsgrene (f.eks. atletik og tennis) forsøges naturens luner neutraliseret ved at

tage kunstige belægningsbaner i brug. Udviklingen inden for den elektroniske teknik og kunststofbelægningsbaner har været eksplosiv siden slutningen af 60'erne. Eksempelvis var det først i 1964, at elektronisk tidsmåling blev taget i brug inden for atletik, og først i 1968 at kunststofbelægning anvendtes for første gang. I dag skal næsten ethvert eliteidrætsstævne afholdes ved hjælp af sådanne faciliteter.

Der stilles derfor stadigt større krav til investeringssiden i anlæggelsen af faciliteter, hvis den er bundet til de stigende krav til normer og standarder, og en sådan udvikling vil nødvendigvis få konsekvenser for ressourceplaceringen inden for idrætssystemet.

Der findes dog også en række idrætsgrene, der ikke gør brug af standardiserede idrætsfaciliteter. Selv om der i golf er indlagt mere eller mindre standardiserede "greens", så er banerne anlagt i den givne natur og derfor særdeles individuelle. Disse ikke-standardiserede anlæg er fordoblet siden 1971 til 54 i dag.

Nogle sportsgrene anvender faciliteter, som er anlagt til andet formål, f.eks. cykelløb, og igen andre bruger den givne natur, f.eks. orienteringsløb og roning. Sejlsporten er en blanding af disse forhold, idet havnen er en facilitet, som er anlagt evt. med andet formål for øje, men selve sejlskibene bruger den givne natur. Sejlsporten er, målt i antal både og havnepladser, blevet flerdoblet i perioden, uden at det dog er muligt at sætte nøjagtige tal på. Ligesom faciliteterne er også brugerne forskellige. Det må således skønnes, at højst en fjerdedel af bådene er kapsejlskibsaktive, mens resten er sejlsportsmotionister - selv om alle gennem medlemskabet i klubber er registrerede medlemmer af Dansk Sejlunion.

Det samme gælder i endnu højere grad et fænomen som windsurfing, der i 80'erne er blevet en meget populær strandsport. Kun en brøkdel af windsurferne er organiseret i sportsklubber.

I det hele taget har det kendetegnet perioden, at motionsbevægelsen i nogen grad har sprængt rammerne for de standardiserede sportsanlæg, idet skove, søer, veje og cykelstier er blevet idrætsanlæg, ligesom friluftslivet har fået et opsving. Det kan bl.a. konstateres ved, at antallet af trimstier/naturstier i perioden er steget fra 51 til 273. Og selv om denne fem-dobling i antallet dækker over anlæg af vidt forskellig karakter, så er udbygningen af disse stier en konkret følge af den voldsomme stigning i interessen for den uorganiserede idræt. (Se kapitel 3).

Sammenfattende kan om perioden fra 1971 til 1983 siges, at der er sket en kraftig forøgelse af idrætshallernes antal. Vinter-idrætsgrenene håndbold og badminton har således fået forbedret deres vilkår gennem en tredobling af halantallet i perioden. Det samme gælder antallet af svømmehaller, hvoraf der er 219 i dag. Udbygningen af idrætsfaciliteterne har i perioden næsten ikke omfattet idrætssale og den traditionelle (skole-)gymnastiksal.

Hvad angår de udendørs faciliteter kan man i perioden konstatere en stigning i antallet af fodboldbaner (ca. 30%), tennisbaner (ca. 75%), mens der ikke er forekommet en synderlig udbygning af det traditionelle atletikstadion (bortset fra, at der er opstået kunststofbaner).

Hvad angår faciliteter i det åbne land og til vands, kan man konstatere en voldsom stigning i antallet af trim- og naturstier og en tilsvarende udbygning af lystbådehavne.

Ud over antallet af natur- og trimstier er det dog vanskeligt at opgøre faciliteterne for denne gren af motionsidrætten, idet brugerne her typisk er uorganiserede og bl.a. er kendetegnet ved ikke at anvende standardiserede sportsfaciliteter, men at bruge naturen eller anlæg, som er anlagt til andet formål, f.eks. trafikårer, gangstier m.m.

8.2. Forskellige typer idrætsanlægs anvendelse og antal.

Svarende til forskelligheden i arten af befolkningens idrætsaktivitet er det nødvendigt at foretage en sondring mellem idrætsanlæggenes art efter deres funktionssammenhænge. Som udgangspunkt menes med en idrætsfacilitet i denne sammenhæng såvel den kunstigt skabte idrætsfacilitet som den sti i naturen, hvor befolkningen dyrker sport eller motionerer.

Idrætsanlæggene er i dag i høj grad indrettet efter deres idrætslige funktionssammenhæng. Det betyder, at de alt efter idræts- eller sportsgrenens art er mere eller mindre specialiserede og standardiserede, og at de særlige anlæg i høj grad er indrettet på og henvender sig til en bestemt brugergruppe.

Organiseret konkurrencesport fordrer således i princippet frie og lige konkurrencevilkår, og en forudsætning herfor er standardiserede idrætsfaciliteter efter ganske bestemte mål og normer fastsat af de nationale eller internationale specialforbund. Blandt de sportsgrene, som kræver standardiserede anlæg, er typisk de populære fodbold, håndbold og badminton, hvor de sidste to får deres betingelser opfyldt i idrætshallen. Badmintonsporten udfolder sig tilmed i specialsale kun indrettet til formålet, mens håndbold på konkurrenceniveau kun kan udfolde sig i idrætshallerne med de fastlagte minimumsmål.

Den organiserede motionsidræt, som er kendetegnet ved, at deltagere er medlem af en idrætsforening uden dog at deltage i organiserede konkurrencer, har ikke i samme grad behov for standardiserede faciliteter. Badminton er her en meget populær motionsidræt, som udfolder sig i idrætshallerne, men som ikke nødvendigvis behøver de standardiserede mål, f.eks. hvad angår loftshøjde, og derfor også kan udfolde sig i mindre lokaler, "skrabede anlæg" som gymnastiksale o.lign. Gymnastik er den anden af de store organiserede motionsidrætter, som sjældent bruger idrætshallen, men typisk de i skoler indrettede gymnastiksale.

Den uorganiserede idræt, som omfatter aktiviteterne uden for idrætsforeningerne, minder i nogen grad om den organiserede

motionsidræt, hvad angår facilitetsbehov. Det kan være badminton-spilleren, som ønsker at "købe" en ledig badmintonbane på forskellige tidspunkter på ugen. Eller det kan være f.eks. motionsgymnastik i aftenskole-regi, der har behov for gymnastik-faciliteter. Men bortses fra lokaler kan den uorganiserede idræt være afhængig af naturen, rekreative områder m.m. i nærheden af boligmiljøet. Det kan være cykelstien eller trimstien, som må opfattes som en del af de idrætsfaciliteter, befolkningen anvender i dag. Men det kan også være mindre idrætslokaler i det nære boligmiljø.

I det følgende vil udvalget opregne de eksisterende idrætsfaciliteters art, deres typiske anvendelsessammenhænge og antallet af de enkelte facilitetstyper. De enkelte facilitetstypers kapacitet pr. time og pr. uge vil blive forsøgt angivet. Denne afhænger naturligvis af typen; men det tidsrum, hvori den kan anvendes, afhænger også af aktivitetens art. Således er holdidrætterne vanskelige at organisere før kl. 15, mens de mere individuelt prægede, badminton og tennis, f.eks. nemmere vil kunne organiseres tidligere på dagen, idet man er uafhængig af mange personers deltagelse.

8.2.1. Standardiserede idrætsanlæg udendørs.

Fodbold- og håndboldbanen.

Fundamentet for sommeridrætterne er de bynære anlæg. Fodbold- og håndboldbanen til turneringsformål er en græsplæne anlagt på et planeret, åbent jordstykke. Banestørrelsen, som er opstreget med kridt, skal for fodboldbanernes vedkommende være min. 65 x 102 m og for håndbold det samme som indendørs, nemlig min. 22 x 44 m, når banerne skal kunne anvendes til turneringsvirksomhed. Håndboldbaner kan være anlagt på kunstigt underlag, f.eks. asfalt, men vil så kun kunne anvendes til turneringsvirksomhed på lavere niveauer.

Fodbold- og håndboldbaner er fleksible anlægstyper, idet kridtstregerne udvaskes, og banerne derved kan omlægges eller sløjfes.

Således er det forholdsvis nemt at anlægge baner på de planerede græsarealer. Uden at man dog må placere faste genstande i jorden eller tilføre yderligere kridtstreger, kan de store åbne græsflader ligeledes finde anden anvendelse, når der ikke spilles fodbold eller håndbold på arealet.

Kapaciteten på fodboldbaner er ud fra de givne regler og normer 22-24 personer pr. time. For boldidrætterne vil ved daglige anvendelsestidspunkter (uden for skoletid) mellem kl. 15-20 den samlede kapacitet på ugens hverdage være ca. 550 aktivtimer. (Man må dog her være opmærksom på, at mange træner dobbelttimer og flere gange om ugen).

Tilsvarende gælder for håndbold, at kapaciteten pr. time er 14-18 personer, dvs. på ugens hverdage 350-450 aktivtimer.

Der fandtes i 1983 følgende anlæg:

<u>Fodbold- og håndboldbaner</u>	
Fodbold 65 x 102 m og derover	4472
Fodbold mindre end 65 x 102 m	1049
Håndboldbaner	3498

Det er ikke muligt direkte at sammenligne antallet af fodboldbaner i 1983 med antallet i 1971, da man ikke dengang registrerede hvorvidt den enkelte bane opfyldte de standardiserede mål og normer (65 x 102 m). Man regner dog med, at der i 1971 var 3050 med de standardiserede mål og ca. 800 under, mens der til sammenligning i dag er hhv. 4472 og 1049 baner. Dette svarer til en stigning på ca. 45%.

Ses udviklingen i forhold til befolkningsgruppen mellem 7-24 år, så var der i 1983: 252 unge pr. bane mod 364 i 1971. Facilitetsdækningen, hvad angår fodboldbaner, dækker dog over store geografiske forskelle, idet Københavns og Frederiksberg kommuner har mere end 900 unge pr. fodboldbane, Københavns amt har omkring 600, mens resten af landets amter ligger betydeligt tættere på gennemsnitstallet 252.

Antallet af håndboldbaner er ikke steget synderligt mellem 1971 og 1983, nemlig hhv. fra 3030 til 3500. Man må her gå ud fra, at den svage stigning skyldes det stigende antal idrætshaller, som i høj grad har gjort håndbold til en vinteridræt, hvor den tidligere har været dyrket om sommeren. Antallet af udendørs håndboldbaner må således ses som et udtryk for aktivitetsafmatning. I tilfælde af aktivitetsstigning vil en evt. mangel på baner relativt hurtigt kunne afhjælpes, idet "ad hoc håndboldbaner" kræver relativt begrænset plads sammenlignet med en fodboldbane og er nem at anlægge gennem opkridtning.

Atletikstadions.

Atletikbanen er et stadionanlæg domineret af løbebanen, der i omkreds er 400 m og netop kan omslutte en fodboldbane, hvilket da også typisk er tilfældet. Anlæggets omfang vil ca. være 160 x 85 m. Mellem løbebanens rundinger og fodboldbanen vil atletikkens specialdiscipliner, spring og kast, have sine særlige anlæg.

Atletikanlægget har siden begyndelsen af 70'erne været præget af tekniske forbedringer hvad angår materialer, udførelse og indretning drevet frem af de voksende krav til eliteidrættens præstationer. Baner med kunststofbelægninger er blevet anlagt, og disse belægninger er blevet et krav, når der konkurreres over et vist niveau, mens de ældre cindersbaner i højere grad anvendes til træning. Det er ikke umiddelbart muligt at opgøre kapaciteten på et atletikstadion.

Antallet af atletikstadions er relativt uforandret gennem perioden. Mens der i 1971 angiveligt skulle være over 1000 anlæg, skulle antallet være faldet til ca. 850 i 1983, hvilket iøvrigt tiisvares af tilbagegang i medlemstallet i atletikforeninger. Disse tal må dog tages med et vist forbehold, idet 1971-analysen ikke angiver størrelsen af anlæggene. 1983-analysen fortæller heroverfor, at der i dag findes 158 cindersanlæg og 52 kunststofanlæg med 400 m løbebaner. Resten af anlæggene har ikke så lang en løbebane. De 52 kunststofbaner er stort set alle opført efter 1971.

Tennisbaner.

Tennisbanen er en anden type anlæg, hvor kunststofbelægning også har fået stigende betydning. Hvor de gamle grusbaner var underlagt vejrets luner, især regnvejr, så eliminerer kunststofbanen i nogen grad denne begrænsning. Tennisbanen er ca. 24 x 11 m, dog omgivet af en (høj) indhegning, der som standard skal være 36 x 18 m. Tennisbanen må siges at være énfunktionel, idet der ikke kan findes anden anvendelse for den end tennis. Antallet af tennisbaner var 706 i 1971 og 1234 i 1983. Der har altså været en stigning på ca. 75%, hvoraf tilvæksten i kunststofbaner udgør ca. halvdelen.

Kapaciteten er pr. time 2-4 personer, dvs. ved daglige åbningstider mellem kl. 10-20 er den ugentlige kapacitet 150-300 disponible aktivtimer.

Antal friluftsbade.

Mens antallet af svømmehaller er steget meget i perioden (se næste afsnit) er antallet af friluftsbade kun steget fra 140 til 157 mellem 1971 og 1983. Denne svage stigningstakt må formentlig ses på baggrund af, at anvendelse af faciliteten er begrænset **til** sommerhalvåret, mens svømmehallen - som godt nok er betydeligt dyrere at anlægge - kan anvendes året rundt og derfor opfattes som betydelig mere funktionel.

8.2.2. Standardiserede idrætsanlæg indendørs.

Idrætshallen.

Fundamentet for vinteridrætten er de indendørs, bynære anlæg: idrætshallen, idrætssalen, gymnastiksalen og svømmehallen. I-blandt disse anlægstyper har især den førstnævnte fået stor betydning efter en kraftig udbygning i perioden fra 1971 til begyndelsen af 80'erne.

Historisk set har opbygningen af den moderne idrætshal været nært forbundet med den standardisering, som den internationale konkurrencesport har foreskrevet. For at sikre lige konkurrencevilkår har de enkelte specialforbund fastlagt normer for sportsanlæggenes udformning. 70'erne har medført en markant stigning i antallet af disse anlæg og især idrætshaller.

Idrætshallen har en gulvflade på min. 20 x 40 m og kan således anvendes som håndboldbane (ved internationale konkurrencer er min. mål 22 x 44 m), til indendørs fodbold, til 5-6 badmintonbaner (loftshøjde ved internationale konkurrencer 8 m), til 2 volleyballbaner eller 1 basketballbane. Opstreget til de nævnte idrætsgrene er hallen således en multifunktionel facilitet, idet den er anvendelig til flere formål samt til turneringssport (ifølge de internationale mål) og motionsidræt. Dette er tilfældet med hovedparten af de danske haller. Idrætshallen finder da også sin anvendelse til badmintonporten, hvor både turneringsaktive og motionister er aktive og til den store vinterturneringssport håndbold. Det er storbrugerne af idrætshallen i dag.

Kapaciteten for en idrætshal er:

På håndboldbane	16-20 personer pr. time
2 volleyballbaner	24-28 personer
basketballbane	16-20 personer
5 badmintonbaner	10-20 personer
(single-double)	
eller	
1 tennisbane	2-4 personer
(single-double)	

Med en åbningstid mellem kl. 14-23 vil idrætsforeningernes disponible ugentlige aktivtimer ligge på ca. 1.000 om ugen, dvs. ved 1 træningstime pr. uge pr. person vil der kunne være 1.000 personer i hallen pr. uge. (Se senere om kapacitetsudnyttelsen).

Idrætshallernes antal og beliggenhed, oversigt.

Ved indgangen til vintersæsonen 1984-85 fandtes der i Danmark 1.107 idrætshaller i efteråret 1984. Det svarer til en hal pr. 4.600 indbyggere.

I betænkning nr. 709 om "Idrætten og friluftslivet" (1974) refererede man til antallet af idrætshaller i 1971. Dengang fandtes der 365 haller, hvilket svarede til 13.500 indbyggere pr. hal. På den baggrund opstillede betænkningen i 1974 det mål, at der skulle være mindst en hal pr. 5.000 indbyggere, hvilket altså er opfyldt i dag.

De danske gennemsnitstal dækker dog over store forskelle mellem hovedstaden og provinsen. (Se Tabel 8.3.).

Københavns og Frederiksberg kommuner har således mellem 2-3 gange så mange indbyggere pr. idrætshal som provinsen. Mens **Københavns** kommune har mere end tredoblet sin dækning (hvilket skyldes en reel udbygning, men også et fald i indbyggertallet), så ser Frederiksberg ud til (med forbehold for opgørelsen) at have fået forringet facilitetsdækning, hvad angår idrætshaller.

Københavns og Frederiksberg kommuner er de områder i landet med den største befolkningskoncentration, men med de dårligste **muligheder** for udfoldelse i en idrætshal. Heroverfor står Ringkøbing og Vejle amter med 3.100-3.200 indbyggere pr. hal med den bedste facilitetsdækning.

Tabel 8.3.: Antal indbyggere pr. idrætshal (20x40m) 1971 og 1983 fordelt på amter (i 1000).

	1971	1983
<u>Hele landet</u>	13,5	4,6
Københavns kommune	45,0	14,6 ¹⁾
Frederiksberg kommune	14,6	17,6
Københavns amt	16,1	6,2
Frederiksborg amt	16,0	4,2
Roskilde amt	13,6	4,4
Vestsjællands amt	13,6	3,8
Storstrøms amt	11,0	4,5
Bornholms amt	15,8	5,2
Fyns amt	11,4	4,1
Sønderjyllands amt	8,2	3,7
Ribe amt	15,2	4,1
Vejle amt	8,7	3,2
Ringkøbing amt	8,3	3,1
Århus amt	15,5	5,1
Viborg amt	10,5	4,0
Nordjyllands amt	13,0	4,2

Kilde: Idræts- og friluftundersøgelsen 1971 og "Fritiden og det offentlige" (København 1985).

1) Antal haller opgjort 1981.

For Frederiksberg skal det absolutte tal vurderes med forsigtighed, idet antallet af haller er lille - 7 i 1971 og 5 i 1983.

De fremførte tal skal dog tages med det forbehold, at facilitetsdækningen ikke umiddelbart giver noget billede af tilgængeligheden, idet afstanden til faciliteten kan variere væsentligt fra by til land, f.eks. København og Ringkøbing.

Hvor investeringerne i idrætsanlæg oprindeligt var en privat sag - overladt til selvejende institutioner - er det efterhånden hovedsagelig blevet det offentlige, der direkte eller indirekte finansierer opførelsen af de fleste former for idrætsanlæg. Ifølge fritidsloven er kommunerne forpligtet til at stille egnede lokaler til rådighed for den frivillige idræt, og selv om der i denne forpligtelse ikke ligger et (lov-)pålæg om at sikre eksistensen af det tilstrækkelige antal idrætsfaciliteter, så har

bl.a. kommunerne i de seneste 10 år stået bag en voldsom udbygning af området.

I dag er det således, at ca. halvdelen af alle idrætsanlæg er offentligt ejede, hvor kommunerne med 439 idrætshaller har været den væsentligste bygherre, mens amterne med 41 og staten med 22 hovedsagelig i forbindelse med skolebyggeri i mindre grad ejer anlæg. Af resten er hovedparten selvejende eller private institutioner, ialt ca. 500, mens 33 er ejet af idrætsforeninger. Geografisk findes langt de fleste private eller selvejende haller i Jylland og på Fyn.

Af den undersøgelse af kapacitetsudnyttelsen i idrætshaller, som udvalget gennemførte i efteråret 1985 (se næste afsnit om udnyttelsen af idrætshaller) fremgik, at flertallet (60%) af undersøgelsens 67 haller havde anlægsomkostninger på under 4 mio. kr. (Næsten alle var opført i tidsrummet 1965-79). Driftsomkostningerne for flertallet (65%) lå mellem 250.000 kr. og 1 mio. kr. De gennemsnitlige driftsomkostninger var dog på knap 1 mio. kr. - størst i de kommunale haller. De angivne beløb må dog af hensyn til særlige kommunale tilskudsordninger m.m., som ikke blev nærmere specificeret i undersøgelsen, tages med et vist forbehold.

Umiddelbart synes det indlysende, at opførelsen af en idrætshal som en selvejende institution ikke belaster de offentlige budgetter så hårdt som opførelsen af en kommunal idrætshal. Man skal dog være forsigtig med vurderinger af den pågældende art, idet der bag anlægsudgifterne til den selvejende institution kan ligge betragtelige kommunale tilskud, ligesom kommunerne har forpligtelser i forhold til driften af anlæggene i form af lokaletilskud, jfr. fritidsloven. Således går f.eks. en fjerdedel af Nordjyllands amts tilskud til idrætten og det øvrige børne- og ungdomsarbejde til driftstilskud til lokaler i selvejende institutioner, som der er mange af i dette område.

Der findes dog ikke sammenlignende beregninger, hvad angår anlægsudgifter og driftsudgifter set over en årrække mellem kommunale og private/selvejende institutioner.

De seneste års generelle stramning af kommunernes økonomi har dog også inden for idrætsbyggeriet betydet en afmatning - omend den ikke har været så åbenbar som på andre samfundsområder. (Den samme virkning på det "private" idrætsbyggeri havde stramningen af kreditbetingelserne i 1976, hvor lånerammen nedsattes fra 75% til 40%. Indskrænkningen blev dog ophævet igen i 1983).

Ses på udviklingen fra 1979 som helhed (Se tabel 6.8.) viser det sig, at mens de kommunale udgifter til lokaler og kommunale støtteordninger samt driftsudgifter til anlæg, haller o.lign. er steget jævnt, så er anlægsudgifterne faldende i perioden. Aktiviteten er dog meget ujævn. Fra 1979 er anlægsudgifterne faldende for i 1983 at nå helt ned under 1/3 af 79-niveauet (i faste priser). I 1984 og 1985 er der igen opsving i anlægsudgifterne især til idræts- og svømmehaller. (Se Tabel 6.9.). Omfanget ligger dog fortsat betydeligt under 79-niveauet, dvs. på ca. halvdelen.

Udnyttelsen af idrætshaller.

Med henblik på at få oplysninger om belægningen i idrætshaller, aktivitetsformer, brugergrupper m.m. gennemførte breddeidrætsudvalget i december 1985 i samarbejde med Halinspektørforeningen en spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskema blev udsendt til 90 tilfældigt udvalgte idrætshaller, hvoraf der findes ca. 1100 i Danmark. Udnyttelsen af hallerne blev konkret registreret på dagene tirsdag den 10. december, onsdag den 11. december og lørdag den 14. december 1985 i tidsrummet mellem kl. 06-24. Der indkom besvarelser fra 67 halinspektører, svarende til 6 pct. af det samlede antal haller. (De fleste af de indkomne besvarelser stammede fra selvejende institutioner, som udgør ca. halvdelen af hallerne ved siden af de kommunale. Der er i undersøgelsen korrigeret for denne skævhed).

Generelt konstateredes en høj udnyttelse af idrætshallerne. Ser man alene på hverdagene i tidsrummet kl. 08-23 og lørdag kl. 08-18, var belægningen over 80%. I de fleste haller var over 10 personer aktive pr. time i dette tidsrum. Udnyttelsen var størst

på hverdagene i tidsrummet kl. 15-23 (over 90% belægning), mindst i de selvejende institutioner i dagtimerne (under 70%). De mest efterstræbte haltider blev angivet til at være mellem kl. 18-22. Om lørdagen udnyttede hallerne intensivt inden kl. 15 (over 80%).

Indtil kl. 15 på hverdagene er skolerne de største brugere, mens hallerne herefter - og om lørdagen - anvendes af oplandets "største idrætsforening", og kun i mindre omfang af "andre idrætsforeninger". Tilsammen tegner største idrætsforeninger sig for ca. halvdelen og skolerne for en fjerdedel af den totale udnyttelse. Mellem kl. 18-22 står først og fremmest "største idrætsforening" og i mindre omfang "andre idrætsforeninger" for næsten al udnyttelse, mens firmaidrætsforeninger, skoler, andre offentlige institutioner, private og andre kun i meget lille omfang anvender hallerne. Men det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at skolerne hyppigt lejer sig ind i de selvejende institutioner i dagtimerne.

Badminton og håndbold lægger tilsammen beslag på to trediedele af kapaciteten. Badminton er - tæt fulgt af håndbold - den mest populære idræt i hallerne, hvilket på anden måde bekræftes af foreningsundersøgelsen. Indendørs fodbold optager således kun 1/3 af badmintontiden, mens anden idræt (volleyball, basketball osv.) optager lidt mere end fodbold. Undersøgelsen viste, at foreningers 1. hold og turneringsaktivitet optog ca. dobbelt så meget af kapaciteten som den motionsprægede (ikke-turneringsdeltagende) aktivitet.

Undersøgelsen viste, at de fleste idrætshaller havde mellem 750 og 1250 forbrugte aktivitetstimer pr. uge. Dette er dog ikke ensbetydende med, at så mange forskellige personer er aktive. Halinspektørerne angav, at den enkelte person tilbragte mere end en time aktivt i hallen pr. uge svarende til, at der var 1000 forbrugte aktivitetstimer pr. uge, så blev disse brugt af ca. 600 forskellige personer.

På spørgsmålet om der er brugere, som ikke får plads i idrætshallen svarer 40% af halinspektørerne bekræftende. Til afhjælpning heraf peger en del (28%) af halinspektørerne på, at

mindre haller (til volleyball, badminton osv.) kunne aflaste de eksisterende haller, andre (15%) peger på sale til idrætsgrene med mindre pladskrav, mens igen andre (15%) peger på, at pladsbehovet bedst løses ved bygning af en ny idrætshal. Svarene peger på, at der trods den store udbygning i de seneste årtier er behov for flere idrætsfaciliteter, mens der ikke tages stilling til lokaliseringen (centralt-decentralt).

Omkring 60% af de adspurgte halinspektører angiver, at der er behov for udbygning af "udenomsfaciliteter" dvs. omklædningsrum, klublokaler, fælleslokaler osv. En fjerdedel ønsker sig andre faciliteter. men næsten lige så mange ønsker omklædningsrum eller klub- og fælleslokaler.

Svømmehaller.

Flertallet af svømmehaller er opført som 25 m lange og 12,5 m bredde bassiner. Dette har tidligere været tilstrækkeligt til konkurrencesvømning på nationalt plan. Udviklingen i international svømning har dog medført, at de standardiserede banelængder ved f.eks. DM og dermed også ved mindre stævner er blevet 50 m bassiner med minimumsdybde 1,8 m. Ved konkurrencesvømning vil der være mellem 6-8 baner, men det er i sagens natur vanskeligt på baggrund heraf at beregne kapaciteten ved motionssvømning.

Skal bassinet anvendes til udspring skal dybden være 4 m fra 5 m vippe og 5 m fra 10 m vippen. Til vandpolo på lavere niveau kan 25 m bassiner anvendes, mens bassinet til internationale konkurrencer og DM skal være mindst 30 m.

Svømmehallernes antal - oversigt.

Antallet af svømmehaller er i perioden fra 1971 til 1983 steget fra 76 til 219. Af de 219 er de 40 50 m-bassiner, mens det er uoplyst, hvor mange der var i 1971. I betænkning nr. 709 om "Idrætten og friluftslivet" opstilles der ikke direkte målsætninger for udbygningen af svømmehaller. Der konstateres blot, at kapaciteten betragtes som langt fra tilstrækkelig.

Kan man ikke holde udbygningen af svømmehaller op mod daværende

målsætninger, kan man sammenligne med udlandet. Mens der i Danmark findes 23.200 personer pr. svømmehal, er det samme tal for Sverige 32.400, Vesttyskland 48.800, mens der ikke findes oplysninger vedrørende hollandske forhold. Herudover fandtes der af bassiner under 25 m, som altså ikke kan anvendes til kapsvømning, 63 bassiner i 1971 og 136 i dag. Det må formodes, at hovedparten af disse er opført i forbindelse med skoler og lignende eller i tilknytning til større, standardiserede bassiner.

Godt to tredjedele af svømmehallerne er kommunalt ejede og resten private eller selvejende institutioner. Til sammenligning hermed er ca. halvdelen af idrætshallerne private, men dette forholdsvis større kommunale engagement i svømmehalsbyggeriet må formentlig ses på baggrund af, at såvel anlægs- som driftsudgifter hertil er betydeligt større end til idrætshallerne. Nedskæringerne i de offentlige budgetter har således ramt anlægsaktiviteten på dette område særligt hårdt i de seneste år. Tilmed er der ligefrem eksempler på, at man har nedlagt svømmehaller og i stedet oprettet idrætshaller med henvisning til de høje driftsomkostninger (Fx Vonsild svømmehal i Kolding kommune).

8.2.3. Andre idrætsfaciliteter.

Ud over de allerede omtalte standardiserede idrætsfaciliteter, findes der ud over landet en lang række forskellige idrætslokale-anlæg af mere speciel karakter. Karakteristisk for disse særlokaler og -anlæg er, at de som oftest er stærkt standardiserede og monofunktionelle, dvs. at de som hovedregel udelukkende benyttes i forbindelse med udøvelsen af de særlige idræts- og sportsdiscipliner, hvortil de er konstruerede.

En præcis kortlægning af disse specialfaciliteters art og antal er kun mulig at gennemføre for et fåtals vedkommende. Dels har man i de kendte facilitetsregistrarer anvendt delvis forskellige og dermed usammenlignelige opgørelseskriterier, og dels må opgørelsen af de specielle facilitetstyper generelt antages at være behæftet med en noget større usikkerhed, end tilfældet er

for de tidligere omtalte anlægs vedkommende (jfr. "Fritiden og det offentlige", bilag 1).

Indendørs anlæg.

Som det fremgår af eksemplerne i nedenstående tabel 8.4., har det også for hovedparten af disse mere specielle idrætsfaciliteters vedkommende været tale om en væsentlig udbygning siden 1971.

Tabel 8.4.: Udviklingen i antallet af en række udvalgte idrætsfaciliteter af mere speciel karakter.

	1971	1980	1984
Bordtennislokaler	-	141	164
Bokselokaler	27	38	47
Brydelokaler	26	ca.14	23
Judolokaler		23	41
Vægtløftningslokaler	32	ca.32	38
Indendørs skydebaner	500	-	1209

Mest markant har udviklingen været i antallet af indendørs skydebaner, idet der er sket mere end en fordobling heraf i perioden fra 1971 til 1984, men også for de øvrige indendørs idrætsfaciliteters vedkommende har der fundet en kapacitetsudvidelse sted, omend i et væsentligt mindre omfang.

Ud over de i tabel 8.4. nævnte facilitetstyper, findes der et mindre antal særlokaler og -anlæg til brug for så forskellige idrætsaktiviteter som squash, bowling, fægtning, billard m.v.

Udendørs anlæg.

Betragter man udviklingen i antallet af de mere specielle udendørs idrætsfaciliteter, tegner der sig et lidt mere differen-

tieret billede end tilfældet var for de indendørs faciliteters vedkommende.

Tabel 8.5.: Udviklingen i antallet af en række udvalgte udendørs idrætsfaciliteter.

	1971	1980	1984
Skydebaner	448	-	934
Cykelbaner	3	-	20
Go-kartbaner	18	14	14
Motor-crossbaner	16	-	37
Knallertbaner	14	100	80
Golfanlæg	27	51 ca.	55
Rideanlæg	176	266	360
Trimstier	51	225	273
Lystbådehavne	221	241	227
Ro-, kano-, kajak- og vandskisportsanlæg	127	137	134

Som det fremgår af ovenstående tabel 8.5. har udbygningen af udendørs skydebaneanlæg - på linje med hvad der gælder for de indendørs skydebaner - i perioden fra 1971 til 1984 været endog særdeles betydelig, idet der har været tale om godt og vel en fordobling af antallet. Men også antallet af cykel-, knallert- og motorcrossbaner er i perioden øget betydeligt, omend der i absolutte tal er tale om væsentligt færre nyanlæg end for skydebanernes vedkommende.

For så vidt angår de mindre standardiserede anlæg i det åbne land: golfanlæg, rideanlæg og trimstier har udviklingen været entydigt ekspansiv. Der forefindes således i dag ca. dobbelt så mange golf- og rideanlæg som i 1971, mens antallet af trim- og naturstier er mere end femdoblet i perioden.

Derimod har udviklingen i søsportsanlæg haft en lidt anden karakter. Fra 1971 til 1980 er der således kun sket en relativt

beskeden forøgelse af antallet af såvel lystbådehavne, som anlæg til brug for ro-, kano- og vandskisport, mens der tilsyneladende er sket en mindre reduktion i antallet mellem 1980 og 1984.

Som tidligere nævnt er sejlsporten målt i antal både og antal havnepladser dog flerdoblet i perioden. Kapacitetsudvidelsen er altså fortrinsvis sket igennem udvidelser af allerede eksisterende anlæg. Denne centraliserede udbygning af søsportsanlæggene er formentlig begrundet dels i de høje omkostninger, som er forbundet med etablering af helt nye havneanlæg, dels i afhængigheden af de naturgivne forudsætninger herfor.

Som illustration af vanskelighederne ved at slutte fra antallet af havneanlæg til antallet af bådepladser, kan der peges på det nyetablerede lystbådehavneanlæg i forbindelse med Køge Bugt Strandpark, som alene har forøget bådpladskapaciteten med ca. 6.000 pladser. Formentlig gælder der noget tilsvarende for de øvrige søsportsanlægs vedkommende.

Ud over de i tabel 8.5. nævnte facilitetstyper, eksisterer der et mindre - men ukendt - antal af andre udendørs idrætsanlæg. Det gælder f.eks. sportsflyvepladser til brug for motor- og svævefly, anlæg til modelflyvning og faldskærmsudspring, samt hav- og søbadeanstalter, bueskydningsbaner, frilufts skøjteanlæg m.v.

8.2.4. Byernes fri-arealer og det åbne lands rekreative områder.

Som beskrevet i afsnit 3.3. om befolkningens idrætsdeltagelse, har de senere års udvikling været karakteriseret ved en voldsom forøgelse af den generelle interesse for idræts- og motionsaktiviteter, men også af et (begyndende) opbrud i de hidtidige aktivitetsmønstre, i deltagerstrukturen og i breddeidrættens **organiseringsformer**.

Et væsentligt træk ved denne udvikling har været, at en stadig større del af idræts- og motionsudøvelsen finder sted i form af såkaldte uorganiserede og uformaliserede aktiviteter, hvor værdier som socialt samvær og naturkontakt ofte tillægges større

betydning end præstationen.

Der har dels været tale om tilvækst i "bløde" varianter af mere traditionelle idrætsdiscipliner: motionsløb og det uformelle boldspil er typiske eksempler, og dels om opkomst af nye idrætsslige aktivitetsformer, som frisbee, skate-boarding og windsurfing.

Denne tendens indebærer bl.a. at en stadig større del af idræts- og motionsudøvelsen finder sted uden for de traditionelle idræts- og motionsanlæg.

Byernes fri-arealer og det åbne lands rekreative områder har dermed fået en stigende betydning som udfoldelsesrum for idrætsslige aktiviteter.

Udvalget har derfor fundet det frugtbart at anlægge et noget bredere perspektiv på de facilitetsmæssige aspekter af breddeidrætten, end hvad der traditionelt har været forbundet hermed.

I modsætning til de mere traditionelle facilitetstyper, som i de senere år er blevet forholdsvis godt beskrevet og registreret, kan det være vanskeligt at vurdere omfanget og arten af de ikke-standardiserede "anlæg", som benyttes til de uorganiserede og uformaliserede idræts- og motionsaktiviteter, hvorfor den nedenstående beskrivelse af disse "anlæg", mere skal opfattes som en eksempelsamling end en egentlig registrering.

Byernes friarealer.

Mange ældre byområder er underforsynede med bolignære friarealer, der kan anvendes til idræts- og motionsudfoldelse. **Beboerne** er ofte henvist til baggården, gaden eller en fjerntliggende park. Det vil sige arealer, der enten ikke er egnede eller indrettet, så de kan anvendes, eller arealer der ligger så langt fra boligen, at de ikke bliver brugt i det daglige.

Det er ikke kun i de ældre byområder, der er problemer. I mange nyere boligområder er der udlagt tilstrækkelige friarealer, men ofte kan de ikke bruges, eller også må de ikke bruges.

Endelig mangler der ofte fælles friarealer i parcelhusområderne.

Problemet er dog størst i de centrale bydele, hvor der er et sammenfald af mangler:

Ingen eller dårlige bolignære friarealer, ingen eller få fælles friarealer, dårlige skoleidrætsarealer (asfalt) samt dårlige muligheder for at nå til bedre områder (trafikbarriere, dårlige stiforbindelser m.v.).

Det må være et mål at forsøge at rette op på denne skæve fordeling af goderne, samt at indrette friarealerne så de i højere grad kan bruges til idræts- og motionsudfoldelse.

Men omvendt ligger der også en opgave i at tilpasse idrætsanlægene, så de i højere grad kan anvendes som friarealer for almenbefolkningen. Mange idrætsanlæg vil f.eks. kunne omdannes til aktivitetsparker. Her kan idræt og friluftsliv supplere hinanden på en god måde.

Hvis friarealerne i byerne skal kunne bruges i det daglige, er det vigtigt, at de ligger tæt ved boligerne, og det er vigtigt, at de er indrettet så robust, at de kan tåle at blive brugt på forskellig vis.

Som nævnt indledningsvis findes der ikke samlede opgørelser over omfanget og karakteren af byernes friarealer.

Omfanget af byfornyelsen er siden midten af 1970-erne vokset betydeligt, og i den forbindelse er der flere steder i byerne blevet tilvejebragt bedre bolignære friarealer og veje er blevet trafiksanerede. Det er en proces, der vil fortsætte i de kommende år.

Et godt eksempel på byfornyelse kommer fra Vesterbro i København, hvor en udtjent boligkarre er erstattet af et mindre idrætsanlæg med kunststofbelægning. Oehlenschlägersgades skole, som før var uden idrætsanlæg, bruger banen i skoletiden, og befolkningen overtager efter skoletid. Anlægget kan, på grund af kunststofbe-

lægningen holdes åbent hele døgnet.

Der er i mange byer gennemført trafiksaneringer, der har fredeliggjort nogle veje, så de kan anvendes til leg og kropslig aktivitet. Endelig har der også været en stigende tendens til at etablere cykelstier i byerne.

Det er derudover muligt at forbedre forsyningen med fælles friarealer, ved at åbne afspærrede områder eller ved at udlægge nye arealer i kommuneplanen.

Endeligt er det muligt at skabe bedre adgang til de bynære områder ved at etablere cykelstier fra bycentret, gennem byen og ud til det bynære åbne land samt ved at tage hensyn til friluftslivet i den kollektive trafik.

Udviklingen inden for disse områder har betydet, at der visse steder lokalt er sket forbedringer af bybefolkningens mulighed for daglig idræts- og motionsudfoldelse, men der ligger stadigvæk store og uløste opgaver, førend forholdene er tilfredsstillende.

I den forbindelse kan der peges på de muligheder der ligger i gennem kommuneplanlægningen at fastlægge en samlet politik for, hvordan byerne skal forbedres.

De bynære rekreative områder.

I byernes udkant findes der en anden slags friarealer, hvor naturpræget er mere dominerende. Disse arealer bruges også dagligt, men mere udpræget i weekends.

Sikring af friluftslivets interesser i det bynære åbne land kan enten ske ved offentlige erhvervelser af arealer forbeholdt friluftslivet eller ved en planlægning for en flersidig arealanvendelse af det bynære kulturlandskab.

Gennem region- og kommuneplanlægningen er der i nærheden af mange byer sikret grønne kiler, som kan anvendes til bynær rekreation. Gennem samordning af kommunernes og amternes stiplaner kan der sikres tilgængelighed for fodgængere og cyklister. Nogle steder

er cykelstinettet eller dele af det etableret, andre steder foreligger det stadig som planer. I de grønne kiler eller i byernes periferi i øvrigt er der ofte egentlige "fritidsanlæg" ud over cykelstierne.

Som et eksempel kan nævnes Køge Bugt strandpark med mulighed for badning, vandring, sejlsads, windsurfing, cykling m.v.

Det åbne land og til vands.

De rekreative områder og anlæg i det åbne land og til vands anvendes mest i forbindelse med week-ends og ferier. Dels i forbindelse med ture til eller ferie ved stranden eller i skoven, dels i forbindelse med forskellige gruppers interesse for forskellige former for friluftsliv: orienteringsløb, lystfiskeri, længere vandreture, windsurfing, fugleture, skiløb og meget mere. Friluftsskaktiviteterne stiller forskellige krav til omgivelserne og belaster dem mere eller mindre hårdt.

I de sidste 10 år er rammerne og mulighederne for fritidslivet blevet behandlet i regionplanlægningen, ligesom amtskommunernes fredningsplaner behandler friluftsliv som et af hovedtemaerne. I forlængelse af naturfredningslovens generelle bestemmelser om befolkningens adgang til skove, strande og udyrkede arealer er der hermed tilsigtet forøget tilgængelighed til naturen. Der er flere steder etableret sammenhængende gang- og cykelstinet gennem naturområderne.

Der er også blevet etableret nye "kunstige" naturområder f.eks. Vestskoven og Hedeland. Endelig er der oprettet et antal støttepunkter for friluftslivet, og der planlægges flere. Det drejer sig om alt fra primitive overnatningspladser over naturskoler og informationscentre til friluftsgårde.

Der findes desuden mere kommercielle anlæg i det åbne land, f.eks. de forskellige sommerlande, safariparker og kano-udlejningscentre. Endelig findes der en del motions- og aktivitetsanlæg i forbindelse med ferieområderne.

8.2.5. Samværsfaciliteter.

I 1984 var der ca. 2100 klublokaler til idrætsforeninger over hele landet, ifølge kommunernes oplysninger i forbindelse med undersøgelsen af kommunale støtteordninger, lokaler og udendørsanlæg. I forhold til en undersøgelse 4 år tidligere er det en stigning på ca. 30%, idet der i 1980 var ca. 1450 lokaler.

Til disse tal er dog knyttet stor usikkerhed, idet København og Århus ikke har oplyst, ligesom man må gå ud fra, at kommunerne ikke har kendskab til alle foreningslokaler. Man må derfor gå ud fra, at antallet er noget større end angivet nedenfor i tabel 8.6.

Tabel 8.6.: Idrætsforeningernes klublokaler og ejerforhold.

kommunale ikke iskoler	kommunale iskoler	amts- kommunale	stats- ejede	selv- ejende inst.	idræts- fore- ninger	andre privat- ejede el.lejede	samlet antal (G-M)	
597	207	1		348	716	239	2108	(1984)
							1459	(1980)

Foreningsundersøgelsen registrerer, at lidt over halvdelen af foreningerne har adgang til egne klublokaler. Går man ud fra, at der er 13.000 foreninger i Danmark skulle der altså være ca. 6.500 klublokaler i landet. Dette tal afviger væsentligt fra ovenstående kommunale opgivelser og må dels forklares ved manglende kommunal viden om foreningslokalerne, men også ved, at mange foreninger kan dele lokaliteter, eller at klublokalerne iøvrigt er lokaler, som finder anvendelse til flere formål, f.eks. omklædning, cafeteria osv.

Især sejlkлубber og skytteforeninger synes at være godt stillet, mens modsat få badmintonklubber har adgang til egne klublokaler. Gennemgående er foreningerne i hovedstaden dårligere stillet end foreningerne i provinsbyerne, der igen er dårligere stillet end

foreningerne på landet, hvor 61% har adgang til egne klubfaciliteter.

I forhold til det sportslige niveau viser foreningsundersøgelsen en entydig sammenhæng, idet foreningerne er mest velforsynede på det højeste sportslige niveau: Af de foreninger, som konkurrerer på nationalt niveau har 65% af foreningerne adgang til klublokaler, mens kun 36% af foreningerne som dyrker idræt på motionsniveau har det samme.

En stor del af foreningerne efterlyser ifølge foreningsundersøgelsen - med en høj prioritet - klubfaciliteter, som de selv kan råde over. Det drejer sig både om mødelokaler, om lokaler til socialt samvær (inkl. forskellige former for cafeteriafunktion), og til en vis grad om depotrum og lokaler til administration.

Foreningerne anfører ligeledes, at skal man gennemføre idræt på tværs af aktiviteter, alder, køn og præstationsevne må der være gode samværsmuligheder i tilknytning til de eksisterende anlæg. Tværgående idrætsaktiviteter som f.eks. amatørteater, ungdoms-klubarbejde og foredrag har som forudsætning, at der er ikke-idrætslige samværsmuligheder.

8.3. Offentlig planlægning.

8.3.1. Indledning.

I de sidste par årtier er planlægning blevet en nøgleaktivitet i den offentlige forvaltning og i det politiske liv.

Der kan skelnes mellem tre former for planlægning: økonomisk planlægning, sammenfattende fysisk planlægning og sektorplanlægning.

Den økonomiske planlægning foregår gennem det offentliges budget- og regnskabssystem.

Den sammenfattende fysiske planlægning fastlægger bystrukturen og det fysiske miljø. Lovgivning herom - planlovene - henhører under Miljøministeriet og fastsætter regler for en landsplanlægning, som forestås af miljøministeren, regionplaner, som udarbejdes af amtsrådene, samt kommuneplaner og lokalplaner, som udarbejdes af kommunalbestyrelserne.

Dette plansystem er udtryk for en rammestyring: Regionplanen skal holde sig inden for landsplanlægningen, kommuneplanen inden for regionplanlægningen og lokalplanen inden for kommuneplanen. Lovgivningen angiver, hvad planerne skal indeholde - dvs. hvilke emner, der skal behandles - og hvilke retsvirkninger de indeholder for grundejerne. Sigtet med planlægningslovene er meget bredt. Lands-, region- og kommuneplanlægningen skal sikre, at den række af enkeltdispositioner og afgørelser, som tilsammen skaber de fysiske rammer for befolkningens trivsel, afpasses indbyrdes. Gennem denne planlægning sker der således en koordinering af forhold, som varetages af anden lovgivning. Planlægningslovene forudsætter, at der sker en inddragelse af borgere og interessegrupper, inden der træffes en endelig beslutning.

Amtskommunerne og kommunerne gennemfører samtidig en sektorplanlægning, dvs. en omfattende planlægning inden for de enkelte samfundsområder, fx udbygning og lokalisering af skoler, gymnasi-

er m.v. - eller en fredningsplanlægning for brugen og beskyttelsen af det åbne land.

Denne sektorplanlægning afvejes og koordineres netop indbyrdes gennem den sammenfattende fysiske planlægning.

8.3.2. Særlig lovgivning om idrætsplanlægning.

Idrætsplanlægning eksisterer ikke som formaliseret plansystem, hverken i lovgivningen eller i den generelle forvaltningspraksis. Men i skolestyrelsesloven fastsættes alligevel visse planlægningsforpligtelser på området, ligesom der i loven om eliteidrættens fremme er pålagt institutionen Team Danmark planlægningsmæssige forpligtelser i forbindelse med den fremtidige fysiske strukturering af eliteidrætten.

Skolestyrelsesloven fastsætter de kommunale fritidsnævns kompetence og arbejdsopgaver. § 31 beskriver, hvordan fritidsnævnet i første omgang er ansvarlig for vurdering af fritids-tilbud i kommunen, og dette forudsætter - som anført andetsteds i loven - et rimeligt overblik over den samlede fritidssektor. Fritidsnævnets øvrige opgaver består bl.a. i at udarbejde en årlig oversigt over lokaler og anlæg, der er egnede til fritidsvirksomhed for børn og unge (jf. § 24) og på baggrund heraf indstille fordelingen af lokaler og anlæg til kommunalbestyrelsen. I lovens § 29 bestemmes endvidere, at nævnet kan afgive indstilling til kommunalbestyrelsen om behov for lokaler og udendørsanlæg til fritidsvirksomhed for børn og unge, og at nævnet kan stille forslag om at tilvejebringe og forbedre lokaler til fritidsvirksomhed. Det er således muligt at inddrage fritidsnævnets indstillinger i kommuneplanarbejdet.

Skolestyrelsesloven indeholder endvidere regler om sammensætning og valg af fritidsnævn og om fritidsnævnenes opgaver i forbindelse med administrationen af fritidsvirksomhed for børn og unge i henhold til lov om fritidsundervisning m.v.

Ifølge § 24, stk. 2, skal der - efter samråd mellem skolekommis-

sionen, fritidsnævnet og voksenundervisningsnævnet - udarbejdes en årlig oversigt over lokaler og udendørsanlæg, der er egnede til ungdomsskolevirksomhed, fritidsvirksomhed for børn og unge og fritidsundervisning for voksne. Kommissionen og nævnene afgiver på grundlag heraf indstilling til kommunalbestyrelsen om anvisning af lokaler og anlæg. Ifølge § 29, stk. 2, skal fritidsnævnet endvidere bl.a. afgive indstilling til kommunalbestyrelsen om behovet for lokaler og udendørsanlæg til fritidsvirksomhed for børn og unge. Og ifølge § 31 påhviler der for fritidsnævnet en forpligtelse med hensyn til iværksættelse, tilrettelæggelse og gennemførelse af fritidsvirksomhed for børn og unge på privat eller kommunalt initiativ i kommunen.

I loven om eliteidrættens fremme pålægges den selvejende institution (Team Danmark) at varetage den overordnede planlægning vedrørende eliteidrætten, herunder at forbedre udnyttelse og udformning af faciliteter i samarbejde med kommuner og amtskommuner. Det er Team Danmarks opgave gennem en fysisk planlægning at centralisere arbejdet med eliteidrætten gennem etablering af hovedcentre, regionalcentre og lokalcentre.

Centerideens formål er at sikre, at investeringer i kapitalkrævende idrætsanlæg foretages rationelt i samarbejde med kommunale myndigheder og specialforbund.

Etablering af centrene forudsættes ifølge loven kun i begrænset omfang at stille krav om nye anlægsinvesteringer. Egnede faciliteter findes allerede i stort omfang, herunder også på skoler, seminarer og andre uddannelsesinstitutioner. Det anføres i loven, at eliteidrætten skal udvikles uden at dette medfører u hensigtsmæssige virkninger for idrætten i bredden, og det indgår i lovens forudsætninger, at koncentrationen af eliteidrættens facilitetsanvendelse må antages at bevirke en bedre udnyttelse af eksisterende og kommende anlæg og dermed bedre vilkår for bredden.

Breddeidrætsudvalget finder, at det er en absolut forudsætning for breddeidrættens muligheder, at eliteidrætsloven overholdes på dette område. Således må f.eks. betones, at kommunernes primære

forpligtelser ligger over for breddeidrætten. Kommunale investeringer i nye anlæg til eliteidrætslige formål må derfor ikke på nogen måde betyde, at den lokale breddeidræts behov tilsidesættes.

For idrættens generelle billede er konsekvenserne af loven, at der for første gang - gennem offentlig deltagelse i styringen og finansieringen - foretages en officiel lokalisering af arbejdet med eliteidræt. Lovens intention er at udskille dette arbejde fra den øvrige idræt for dermed at effektivisere udviklingen af eliteidrætten.

8.3.3. Lands- og regionplanlægningens betydning for friluftslivet og idrætten.

Det er regionsplanernes opgave at koordinere de lokale beslutninger, der fastlægges dels gennem kommuneplanlægningen og den amtskommunale sektorplanlægning for areal- og naturressourcer, dels ud fra statens og den amtskommunale service- og infrastrukturplanlægning.

I dag foreligger godkendte regionplaner for landets 11 amtskommuner samt for hovedstadsområdet.

Da regionplanlægningen er en løbende proces bliver regionplanerne fortsat udbygget og revideret ved normaltillæg hvert 4. år. Miljøministeriet har netop godkendt de første normaltillæg (1985) til regionplanerne og de resterende forventes godkendt i løbet af kort tid.

Regionplanerne skal ifølge lands- og regionplanloven og regionplanloven for hovedstadsområdet ikke indeholde særlige retningslinier for områder til idrætsformål. Men regionplanretningslinierne berører på en række punkter idrættens udviklingsmuligheder såvel på kortere som på længere sigt.

Eksempelvis er der i hovedstadsområdet, hvor presset er størst, udpeget områder til regionale udflugtscentre og regionale

friluftsområder samt bynære friluftsområder og grønne kiler, hvor den detaljerede planlægning overlades til kommunerne.

I andre regionplaner udlægges særligt egnede områder til friluftsliv, hvor der kan foregå forskelligartede aktiviteter, eller der udlægges enkeltanlæg som fx lystbådehavne, og støjende anlæg som motorbaner, skydebaner, sportsflyvepladser m.v.

Fælles for disse retningslinier er, at de er baseret på regionplanmyndighedens overvejelser om en samlet rekreativ politik, som indirekte også indeholder et hensyn til idrætten.

Regionplanerne indeholder desuden retningslinier for forskellige former for ferie- og fritidsbebyggelse til overnatning, eksempelvis feriecentre, feriehoteller, campingpladser eller sommerhusområder, og det er ofte et mål, at placere sådanne større eller mindre anlæg i forbindelse med mindre bysamfund for at støtte disse og udnytte den eksisterende infrastruktur.

Mulighederne for at især den uorganiserede idræt kan udnytte sådanne overnatningsanlæg vil være, at der i tilknytning hertil findes attraktive områder, og at adgangsmulighederne forbedres. Derfor kan det fremhæves, at alle amtskommuner arbejder med at udlægge regionale stisystemer, der sammenbinder byerne med de rekreative naturområder.

Ifølge regionplanlovene skal regionplanerne indeholde mere detaljerede retningslinier for byfornyelsen, men sådanne retningslinier er for tiden kun godkendt for hovedstadsområdet.

8.3.4. Kommune- og lokalplanlægningens betydning for friluftslivet og idrætten.

Den kommunale planlægning er den, der har størst betydning for friluftslivet og idrætten.

I den kommunale planlægning indgår hensynet hertil både i den sammenfattende fysiske planlægning, i sektorplanlægningen og i

den økonomiske planlægning.

Den kommunale sammenfattende fysiske planlægning udmøntes i kommuneplanen.

Kommuneplanen skal fastlægge en fysisk hovedstruktur for hele kommunen og opstille mål og retningslinier for lokalplanlægningen og sektorplanlægningen. Kommuneplanen forudsætter derfor tilrettelæggelse af en kommunal investeringspolitik på friluftsliv- og idrætsområdet, idet der må tages stilling til behovet for nye idrætsfaciliteter af forskellig slags, og der må tages stilling til, hvor de skal ligge, ligesom der må tages stilling til beskyttelse af naturområder i kommunen, bevaring af rekreative områder, trafikal tilgængelighed til idrætsanlæggene, etablering af nye friarealer osv. Ved udlæg af områder til støjende idrætsanlæg, såsom skyde- og motorbaner, bør anlægget beskyttes mod eventuel byvækst ved at der udlægges konsekvensområder, der ikke må anvendes til støjfølsom arealanvendelse.

Disse spørgsmål vedrører de helt grundlæggende problemer i en kommunal friluftsliv- og idrætspolitik, fx problemer vedrørende idrættens geografiske struktur i kommunen, spørgsmålet om forholdet mellem fordelingen af forskellige idrætstilbud, forholdet mellem organiseret og uorganiseret idræt, problemer i forbindelse med brugerstrukturen osv.

Der er meget stor forskel på, hvordan og hvor detaljeret de forskellige kommuneplaner behandler dette område. Nogle kommuner har taget udgangspunkt i mere eller mindre standardiserede dækningsgrader, mens andre i højere grad har indrettet sig efter krav og forslag fra lokale foreninger. Nogle har fx udarbejdet en decideret sektorplan for idræt, mens andre har ladet idrætten indgå som et særligt, afgrænset kapitel i en sektorplan for fritid eller i en sektorplan for kulturen.

Hvis behandlingen i første omgang ikke har været særlig grundig, eller hvis den helt mangler, kan det nås endnu. Kommuneplanlægningen er en løbende planlægning. Dels skal kommuneplanerne vurderes hvert 4. år, dels er det muligt løbende at udarbejde

tillæg til kommuneplanen. Det kan således lade sig gøre løbende at indarbejde målsætninger for friluftsliv og idræt i kommuneplanen.

Kommuneplanlovens intention er, at borgere og interesseorganisationer inddrages i planlægningen. Det er således op til de enkelte borgere eller interesseorganisationer at diskutere kommuneplanen. Det ser ud til, at organisationerne hidtil kun i begrænset omfang har fulgt denne mulighed op. Friluftsrådet har dog i 1986 udsendt et idéhæfte om friluftslivet og kommunernes planlægning, som fortæller om, hvordan aktive friluftsfolk kan være med til at sikre, at der også i fremtiden bliver gode muligheder for friluftslivet i de enkelte kommuner.

Lokalplaner skal tilvejebringes, når det er nødvendigt for at sikre kommuneplanens virkeliggørelse. Før kommunalbestyrelsen vedtager en lokalplan, skal den offentliggøre et forslag til lokalplan, der skal fremlægges til offentlig debat i mindst 8 uger. Lokalplanerne har direkte bindende virkning over for grundejerne, forstået på den måde at alle fremtidige ændringer i området skal være i overensstemmelse med lokalplanen.

Fra en idrætslig synsvinkel har lokalplanerne interesse på to måder. For det første vil der som regel blive udarbejdet en lokalplan, når der skal opføres nye idrætsanlæg. For det andet er det gennem lokalplanerne, at borgerne får mulighed for at blande sig i den konkrete udformning eller indretning af lokalområderne.

Ligesom kommuneplanen skal være rammen for lokalplanlægningen, skal den også være det for sektorplanlægningen. Sektorplanlægningen, især skoleplanlægningen, har som tidligere omtalt betydelige konsekvenser for idrætten - både den organiserede og den uorganiserede. Skoleplanlægningens afledede virkninger indtager en central placering, fordi den organiserede idræts brug af standardiserede faciliteter i høj grad baserer sig på skolernes idrætsfaciliteter.

Der er mange fordele ved, at idrætsforeningerne kan anvende skolens faciliteter uden for skoletid. Hidtil er udbygning eller

nedlæggelser af skoler primært sket ud fra uddannelsespolitiske hensyn og ikke også ud fra idrætspolitiske hensyn. Den organiserede idræt har heller ikke nogen repræsentation i de udvalg, kommissioner og nævn, der forestår skoleplanlægningen. Derfor kan der opstå modsætninger. Den planlægning, der er mest hensigtsmæssig ud fra en skolepolitisk synsvinkel behøver ikke at være det ud fra en idrætspolitisk. Så meget desto vigtigere er det, at sektorplanlægningen inddrages i kommuneplanlægningen, hvor problemerne ansues fra en meget bredere indfaldsvinkel.

Det sker sjældent, at der i kommunalt regi opstilles en samlet idrætspolitisk målsætning ud fra overvejelser om befolkningens idrætsbehov og dettes sammenhæng med bolig-, arbejds- og uddannelsessituationen.

Der er dog spændende ting igang rundt omkring, og det er nok noget, man bør være opmærksom på i de kommuner, der ikke er begyndt endnu. En samlet idrætspolitisk målsætning vil give en bedre ramme for de fremtidige dispositioner, ligesom det vil skabe et bedre grundlag for en offentlige debat.

Planstyrelsen har i december 1986 udsendt et debatoplæg om idrættens placering i lokalsamfundet ("Idræt - kulturpolitik og planlægning"). Debatoplægget opfordrer kommunerne til at de fremover baserer deres planlægning af idræt og friluftsbøvhov på en strukturel og tværgående tænkning, der tager udgangspunkt i det enkelte lokalsamfund. Og at de brud og forandringer der sker i disse år i befolkningens motionsudfoldelse, kommer til at udgøre en væsentlig forudsætning for planlægningen. En tværgående kulturel planlægning, der ikke tager udgangspunkt i de enkelte sektorer, men i levevilkårene i det enkelte lokalsamfund, vil kunne bidrage til væsentlig bedre muligheder og vilkår for breddeidræt og friluftsliv end, hvad vi allerede kender i dag.

Den kommunale økonomiske planlægning giver den økonomiske styring af investeringerne i idrætsanlæg og lokaler til idrætsformål. Ved hvert års budgetlægning udarbejdes der 4-årige budgetoverslag. Ganske vist er der kun tale om afsatte rammebeløb for hvert af de følgende 4 år, men bag disse rammebeløb ligger de overvejelser

omkring placering og art af konkrete idrætsanlæg, der blandt andet er gjort i forbindelse med kommuneplanlægningen.

8.3.5. Planlægning og krav til information.

Det er vigtigt at besidde detaljerede og nuancerede oplysninger om genstanden for en given planlægningsindsats. Undersøgelser af befolkningens generelle idrætsdeltagelse er i dette perspektiv ikke tilstrækkelige. Det er nødvendigt at besidde en mere præcis viden om deltagesstrukturer med hensyn til forskellige former for idræt, med hensyn til forskellige befolkningsgruppers adfærd og med hensyn til forskellige former for behov og motivation. For en mere konkret planlægningsmæssig stillingtagen er det nødvendigt at erkende, at idrætsdeltagelse kan have vidt forskellige former for udtryk, mål og funktioner.

Et forsøg på at etablere et "værktøj" til brug for den kommunale idrætsplanlægning repræsenterer den såkaldte Ringstedundersøgelse (jfr. afsnit 3.2.). Med udgangspunkt i en facilitetsanalyse og en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse af befolkningens idrætsadfærd i Ringsted kommune søger den at opstille et grundlag for den kommunale idrætsplanlægning. Undersøgelsen peger på, at den meget stærke stigning i idrætsaktiviteten har skabt en ny situation for hele idrætssystemet. Traditionelt har det brede, organiserede idrætsarbejde fortrinsvis været rettet mod børn og unge. Men med det omfang idrætsdeltagelsen har antaget i den voksne del af befolkningen, er der på sin vis opstået en ny bredde. Undersøgelsen giver grundlag for en opdeling af de idrætsaktive i tre hovedgrupper med forskellige krav til idrætsplanlægningen. Der tales om organiseret konkurrenceidræt, organiseret motionsidræt samt uorganiseret idræt, og sondringen er baseret på spørgsmål om organiseringsforhold, aktivitetstype, deltagerkreds og mål for aktiviteternes afvikling. - Hvor den organiserede konkurrenceidræt baseres på formelle regler, findes der i den organiserede motionsidræt og den uorganiserede idræt færre eller ingen formelle krav. - Hvor den organiserede konkurrenceidræt normalt er rettet mod idrætslige resultater og forbedring af præstationsniveauen gennem en bevidst træningsindsats, er udøvelsen af de to

andre idrætsformer mere rettet mod sociale, kropslige og naturmæssige sider af idrætsudfoldelsen. - Hvor den organiserede konkurrenceidræt i første række appellerer til unge, mænd, personer uden børn, de højere sociale lag m.m., har den organiserede motionsidræt et langt bredere rekrutteringsgrundlag. Den uorganiserede idrætsdeltagelse har stort set som samlet gruppe de samme sociale kendetegn som den organiserede konkurrenceidræt, men vender sig mod andre idrætsformer. Betragtes derimod alene den gruppe, der udelukkende dyrker uorganiseret idræt, er de sociale kendetegn stærkt afvigende fra den organiserede idræt.

En afgørende forudsætning for at kunne etablere en form for idrætsplanlægning er derfor, at de forskellige idrætsformers karakteristiske træk fremdrages - både i den idrætspolitiske afklaring og i selve planlægningsprocessen. Både hvad angår form og indhold, deltagelsens sociale karakter, facilitetsanvendelsen m.m., er der store forskelle mellem de tre idrætsformer, hvorfor planlægningen for disse idrætsformer må have en forskellig karakter.

8.3.6. Idrættens forskelligartede krav til faciliteter.

For den organiserede konkurrenceidræt er målet for udviklingen at sikre de mest hensigtsmæssige trænings- og konkurrencebetingelser for deltagerne. Disse betingelser må opbygges i nøje overensstemmelse med gældende normer og mål. På grund af de relativt større udgifter ved etablering af anlæg og faciliteter, vil der i udviklingen være indbygget en tendens til centralisering.

Den uorganiserede motionsidræt appellerer til et bredt udsnit af befolkningen, og derfor må planlægningen sikre sådanne fysiske og sociale udfoldelsesmuligheder for deltagerne, at flest mulig har en bekvem mulighed for at kunne deltage. Det betyder også, at denne planlægning må bygge på en decentral investeringspolitik, der placerer faciliteterne så nær bolig- og arbejdsmiljø som muligt. Principielt stilles der ikke større formelle krav til indretning m.m., og der vil derfor også være mulighed for at lade

brugerne - dvs. den lokale idrætsforening og andre interessegrupper - deltage i planlægningsprocessen på flere områder end for den organiserede konkurrenceidræts vedkommende.

Den uorganiserede idræt er ud over lokaler specielt afhængig af naturen, rekreative områder m.m., og planlægningen her må derfor tage sigte på at sikre sådanne områder i nærheden af boligmiljøet. Denne del af planlægningen griber derfor også ind i miljøplanlægning, fredningsplanlægning, boligplanlægning m.m., men må også koordineres med den øvrige del af idrætsplanlægningen, da deltagerne i den uorganiserede idræt ofte vil repræsentere interesser, som kan være i modsætning til de mere traditionelle idrætsbehov og dermed stille andre krav til de knappe ressourcer.